

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologické etiky, sociální etiky a etického vzdělávání

Diplomová práce

Hagioterapie

Vedoucí práce: Mgr. Jindřich Šrajer, Dr. theol.

Autor práce: Anna Friedlová

Studijní obor: Učitelství náboženství a etiky

Ročník: VI.

2007

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

podpis autora diplomové práce

Teologická fakulta Jihočeské univerzity České Budějovice

Autor/ka/ práce:

Roč.; obor; forma:

Téma práce:

.....

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své *bakalářské/diplomové/disertační práce*, a to v nezkrácené podobě /v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou/ elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

(Text označený kurzívou – nehodící se škrtněte).

Podpis studenta/ky:

Datum:

Děkuji vedoucímu diplomové práce Mgr. Jindřichu Šrajerovi, Dr. theol. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Děkuji Mgr. MUDr. Prokopu Remešovi za možnost účastnit se psychoterapeutických setkání se svými klienty, za praktické rady a odbornou pomoc.

Mé díky patří všem, kteří mi byli nápomocni.

Obsah

Úvod	7
1. Alkoholismus a jiné závislosti	9
1.1 Diagnostika a vývoj závislosti na alkoholu	10
1.2 Rizika závislosti na alkoholu	13
1.2.1 Rozdíly v užívání drog mezi muži a ženám	14
1.3 Léčba závislosti	16
1.3.1 Léčebné programy v ČR	17
1.3.2 Farmakologická léčba drogových závislostí	20
1.3.3 Cíl léčby	20
2. Psychoterapie	22
2.1 Vymezení oboru psychoterapie	22
2.2 Cíle a indikace psychoterapie	24
2.2.1 Cíle v terapii závislostí	24
2.3 Druhy psychoterapií na oddělení závislých	26
2.3.1 Psychoterapeutické směry	26
2.4 Osobnost terapeuta	28
2.5 Etické aspekty psychoterapie	29
3. Hagioterapie	30
3.1 Indikace a cíle metody	30
3.2 Základní principy a východiska	32
3.2.1 Pojetí víry a náboženskosti v hagioterapii	32
3.2.2 Teoretická východiska	33
4. Hagioterapeutická metoda léčby závislostí	34
4.1 Charakteristika sezení	34
4.2 Průběh sezení	35
4.2.1 Čtení příběhu	35
4.2.2 Vlastní rozbor textu	36
4.2.3 Závěr sezení	38
5. Rozbor ukázkových hagioterapeutických sezení	39
5.1 Terapeutický přínos biblických textů	39
5.2 Rozbory sezení	41
5.2.1 Ukázky sezení – „Nábotova vinice“ a „Pokušení na poušti“	41

6. Etický přínos hagioterapie	75
6.1 Působení biblických příběhů v hagioterapii – nový pohled na Bibli	75
6.2 Biblický příběh a příběh mého života	76
6.3 Přínos biblického textu ve skupinové terapii	79
6.4 Hagioterapie - metoda pracující s hodnotovou strukturou člověka	80
7. Závěr	81
8. Seznam literatury	82
9. Seznam příloh	86
10. Abstrakt	87
11. Abstract	88

Úvod

V průběhu studia na Vyšší odborné zdravotnické škole jsem se začala zabývat metodou hagioterapie, která byla z iniciativy MUDr. Prokopa Remeše zavedena v Psychiatrické léčebně v Bohnicích. Podstata terapeutického přístupu spočívá v direktivně řízené diskusi nad vybranými biblickými příběhy. Diskuse by měla, dle slov terapeuta, vést pacienty k „*uvědomění si vlastního hodnotově morálního systému a schopnosti jeho přehodnocení s vědomím vlastní svobody v činění rozhodnutí a odpovědnosti za tato rozhodnutí*“.¹

Cílem mé práce je představit hagioterapii jako alternativní metodu, která může být využívána k podpůrné léčbě závislostí. Pokusím se přiblížit tuto psychoterapeutickou techniku, její metodiku, formu a způsob aplikace. Hlavním cílem mé práce byla snaha zjistit, jakým způsobem se biblické texty podílejí na léčbě závislých, jakým způsobem působí během jednotlivých sezení, zda rozbor jednotlivých postav příběhu může vést ke změně chování. Také zda zamyšlení se nad biblickými texty napomáhá najít odpovědi na chyby ve vlastním životě. Čím hlubinně-analytický výklad Bible motivuje člověka k novému uvažování o sobě samém, o druhých, o životě a v neposlední řadě o Bohu.

K tomu, abych dosáhla zamýšleného cíle, ve své práci využiji: osobní zkušenost během stáže v Psychiatrické léčebně Bohnice (dále jen PL Bohnice), odbornou literaturu z oblasti psychiatrie, která se zabývá alkoholismem a ostatními závislostmi, odbornou literaturu o psychoterapii, internetové stránky o hagioterapii, knihu „*Nahá žena na střeše*“ jejímiž autory jsou MUDr. Prokop Remeš a Alena Halamová.

Vlastní práce je rozdělena do šesti kapitol. První je věnována problematice alkoholismu, diagnostice a vývoji závislosti, jejím rizikům. V podkapitole jsem popsala zásadní rozdíly mezi muži a ženami. Především jsem se zaměřila na možnosti léčby závislých osob. Problematice alkoholismu se detailně věnuji z toho důvodu, že samotná hagioterapie je v PL Bohnice aplikována především při skupinové terapii u závislých. Druhá kapitola je věnována psychoterapii. Zaměřuji se na vymezení oboru, cíle, indikace, druhy psychoterapie na oddělení závislých a na osobnost terapeuta. V samostatné podkapitole čerpám z knihy J. P. Ondoka „*Bioetika, biotechnologie a biomedicína*“ a zabývám se etickými aspekty psychoterapie. Ve třetí kapitole jsem se snažila vysvětlit základní principy a východiska hagioterapie. Předkládám

¹ www.sweb.cz/hagioterapie

samotné vysvětlení metody a pojetí víry a náboženskosti v hagioterapii. Průběh samotného sezení je popsán v kapitole čtvrté a realizaci hagioterapie v praxi představuje pátá kapitola. Zde jsem se snažila o celkový pohled na hagioterapii. Obsahuje dva autentické zápisy konkrétních skupin pacientek. Současně se v ní věnuji využití hlubinně psychologického výkladu „*Písma*“, kdy čerpám z knihy Anselma Grünna „*Hlubinně psychologický výklad Písma*“.

Stěžejní částí mé diplomové práce je poslední šestá kapitola, ve které se snažím nalézt odpovědi na otázky, které se po definování hagioterapie nabízí. Tedy, čím mohou být biblické texty inspirací pro uzdravení (duše), zda jejich výklad může vést ke změně smýšlení o sobě samém a dovést pacienta k novým hodnotám, např. konfrontací s názory a postoji druhých během skupinové terapie.

1. Alkoholismus a jiné závislosti

Téma drog a závislostí na nich je věčným tématem, neboť snad neexistuje látka euforizující náladu a měnící vědomí, jejíž účinky lidstvo objevilo a dokázalo zamezit jejímu zneužívání. Ve druhé polovině minulého století jsme byli svědky nebývalého rozkvětu těchto negativ. Tento trend pokračuje i ve století jednadvacátém. Jedním z možných vysvětlení je, že se omamné látky staly předmětem obchodování více než kdykoliv dříve při současném rozpadu osvědčených sociálních struktur, zejména rodiny. Tyto struktury jedince formovaly, rozvíjely, chránily a kontrolovaly.² A protože jsou alkohol a cigarety společností všeobecně tolerovanými, tradičními a nejsnadněji dostupnými drogami, tak je v našich poměrech nejrozšířenější právě závislost na alkoholu a nikotinu. Co do četnosti pak následují různé formy lékových závislostí, dále tzv. měkké drogy (např. marihuana, hašiš) a stále častěji se setkáváme i s drogami tvrdými. Jejich výskyt se pravděpodobně zvyšuje snadnou možností obstarání, neboť přístup ke droze hraje při vzniku a udržování každé závislosti kruciólní úlohu.³

Pro komplexní pohled na hagioterapii a pochopení těch, kterým je tato forma psychoterapie nabízena, považuji za důležité definovat hned na počátku této práce problematiku alkoholismu a jiných závislostí. V této kapitole definuji pojem závislost, tak jak jej uvádějí odborní kliničtí autoři v literatuře, z které jsem čerpala. Současně budu sledovat možné příčiny a psychologické jevy spojené se závislostí na alkoholu, dále pak cíle a způsoby farmakologické léčby. Následně se zaměřuji na hlavní prostředek léčby závislostí – psychoterapii.

² Podle Nešpora se riziko budoucího návyku na alkohol či jinou látku výrazně zvyšuje u dětí vyrůstajících v rodině, která selhává v plnění některé ze svých funkcí: V takové rodině neexistují jasná pravidla týkající se chování dítěte, dítěti není věnován dostatek času, péče, dohledu, dítě postrádá pevnou citovou vazbu, popřípadě trpí reálnou fyzickou nepřítomností některého či dokonce obou rodičů. Mezi ohrožené patří děti, na které jsou kladeny příliš vysoké nároky nebo které jsou naopak příliš podceňovány a které jsou vystavovány nepřiměřeným trestům. In: NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost: Současné poznatky a perspektivy léčby*, s. 32.

³ Srov. VYMĚTAL, J. *Úvod do psychoterapie*, s. 188 – 189.

1.1 Diagnostika a vývoj závislosti na alkoholu

Drogová závislost je nejužívanější označení pro stav uváděný také jako toxikomanie nebo závislost na návykových látkách, abúzus atp. Drogou jsou zde míněny návykové látky, tedy psychotropně aktivní látky, které jsou schopny navodit stav náruživosti tj. velmi těžce zvladatelnou potřebu opakovaného nutkavého užívání těchto látek.⁴

Dle 10. Revize Mezinárodní klasifikace nemocí je syndrom závislosti skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více.

Skála považuje za diferenciativní kritérium závislosti kvalitativní postoj člověka k alkoholu: zatímco „abstinent“ z nejrůznějších důvodů nepije vůbec, „konzument“ v rámci společenských zvyklostí vyhledává alkohol pouze pro jeho chuťové kvality nebo jako zdroj tekutin. „Piják“ upřednostňuje alkohol před jinými nápoji také pro jeho pozitivní narkotické účinky, „alkoholik“ po alkoholu baží už pouze pro ně.⁵

Většina domácích i zahraničních autorů⁶ se shodne na rozlišení stupně problematičnosti požívání alkoholu. **Škodlivé užívání, abúzus** alkoholu spíše jako abnormální vzorec pití, který se do určité míry odráží ve zdravotních, mentálních, behaviorálních, sociálních nebo jiných problémech – ty ovšem nebývají tak závažné jako u závislosti. **Závislost** na alkoholu bývá charakteristická přítomností abstinčních příznaků a typickým rozvojem tolerance, má chronický průběh a kompulzivní charakter.

Nešpor upozorňuje, že závislost nelze zredukovat na příznaky abstinčního syndromu, protože není jediným rozlišujícím příznakem návyku na alkohol, jakožto klinicko-diagnostické jednotky, v každém případě je spolehlivým symptomem rozvinuté fyzické závislosti.⁷ Mechanismus vzniku závislosti bývá vysvětlován různými teoriemi. „*Nejpravděpodobnější je, že účinky alkoholu přispívají k vybudování návyku, který se v určitém stadiu posiluje snahou ulevit si od abstinčních příznaků.*“⁸

Rozvoj závažnějších vzorců pití zpočátku souvisí s pozitivními narkotickými účinky alkoholu, pro které je vyhledáván. Kromě navození pozitivních anebo zvládnutí a úlevy

⁴ Srov. www.odrogach.cz MUDr. Jakub Minařík

⁵ Srov. SKÁLA, J. ...až na dno!?, s. 35.

⁶ Srov. HELLER, J., PECINOVSKÁ, O.; ISENHART, C. E., SILVERSMITH, D; SMOLÍK, P.

⁷ Srov. NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost: Současné poznatky a perspektivy léčby*, s. 89.

⁸ EDWARDS, G. *Záhadná molekula*, s. 67.

od negativních pocitů jako je napětí, stres či pocit neúspěšnosti⁹ bývá nejčastěji očekávána facilitace sociální interakce: lidé doufají, že se budou cítit více sexy, mužsky či žensky, že jim sexuální kontakt přinese více vzrušení; lidé sociálně inhibovaní, ostýchaví či úzkostní si od konzumace alkoholu slibují zvýšenou asertivitu.¹⁰

Heller se s výše uvedeným mechanismem rozvoje návyku na psychoaktivní látku prakticky ztotožňuje: „*Na jeho počátku obvykle stojí neschopnost „zodpovědět otázku položenou životem“ a řešení („správnou odpověď“) opakovaně nahrazuje alkohol. Člověk se nesnaží hledat ani odstranit příčinu své neschopnosti reagovat na problém a dynamika drogy postupně přebírá aktivitu, takže se zvyšují dávky a frekvence užití alkoholu. S rozvojem závislosti stále přibývá otázek, na které chybí odpověď, alkohol se stává univerzální copingovou strategií a prohlubuje se osobnostní i sociální degradace člověka. Pozměnění buněčného metabolismu vede k fyzické závislosti, může dojít až k nevratnému poškození funkcí tělesných orgánů.*“¹¹

Definitivní **diagnóza závislosti na alkoholu** (kód F10.2 podle 10. Revize Mezinárodní klasifikace nemocí) by se měla stanovit pouze tehdy, jestliže se po dobu jednoho měsíce nebo opakovaně v kratších obdobích v průběhu dvanácti měsíců společně vyskytují tři nebo více z následujících příznaků:

Craving, bažení – silná touha, nutkání ke konzumaci alkoholu. Důsledkem bažení jsou zaktivovaná mozková centra, která souvisejí s emocemi a pamětí (oslabují ji). Dále je bažení provázáno také tělesnými projevy (zvýšený tep, slinění apod.), jeho potlačování vede k úzkosti.

Zhoršené sebeovládání při užívání alkoholu – a to pokud jde o začátek a ukončení nebo množství látky. Po první dávce konzument pokračuje až do intoxikace, pití probouzí bažení po dalším pití. Je úzce provázané s předchozím symptomem.

Patofyziologické projevy odvykacího stavu po vysazení alkoholu nebo jejich tlumení alkoholem či jinou látkou. Mají opačný charakter, než účinky alkoholu: např. třesy rukou či víček, pocení, nauzea až zvracení, tachykardie, zvýšený krevní tlak, bolesti hlavy, nespavost, psychomotorický neklid nebo malátnost, halucinace či iluze, křeče, v krajních případech epileptické záchvaty. K mírnění odvykacího stavu se také někdy používá příbuzná látka s podobnými účinky. Látka je užívána s úmyslem zmenšit příznaky vyvolané předchozím užíváním drogy.

⁹ Novější experimentální studie však dokládají, že uvolnění, které alkohol přináší, je výrazně vyšší, pokud napětí jeho konzumaci nepředchází. In: ŘEHAN, V. *Závislost na alkoholu a jiných drogách – psychologický přístup*.

¹⁰ Srov. ISENHART, C. E., SILVERSMITH, D., J. *The Influence of Traditional Male Role on Alcohol Abuse and the Therapeutic Process*, s. 127 – 134.

¹¹ HELLER, J., PECINOVSKÁ, O., a kol. *Závislost známá a neznámá*, s. 56.

1. **Tolerance k účinkům alkoholu** – k dosažení intoxikace je potřeba většího množství alkoholu (v terminální fázi závislosti dochází k jejímu rapidnímu poklesu). Tolerance k účinku látky vyžaduje zvýšení dávek, aby se dosáhlo účinku původně vyvolaného nižšími dávkami (dle Nešpora¹² jsou jasné příklady u jedinců závislých na alkoholu a na opiátech, ti mohou brát denně takové množství látky, které by zneschopnilo nebo usmrtilo uživatele bez tolerance).

2. Zaujetí alkoholem vede k postupnému **zanedbávání a omezování jiných činností** ve prospěch užívané psychoaktivní látky – pití, shánění alkoholu či zotavování se z něj se stává centrálním motivem života, rodinné i společenské závazky ztrácí na významu a ustupují stranou.

3. **Abúzus pokračuje navzdory škodlivým následkům** – člověk přitom ví, že je zapříčinil alkohol. Jde tedy o pokračování v užívání přes jasný důkaz škodlivých následků.¹³

Nejběžnějšími abstinenci příznaky psychologické závislosti jsou úzkost nebo deprese. Důležitým rysem závislosti je také to, že po přestávce v pití se opět rozvinou předešlé příznaky a navíc může dojít k podstatnému poklesu tolerance; proto je překonání tohoto návyku obvykle možné pouze cestou bezpodmínečné abstinence.¹⁴

V pramenech se můžeme často shledat s citacemi prací E. M. Jellineka, který se pokusil určit zásadní etapy v rozvoji závislosti na alkoholu. V **počáteční (iniciální)** fázi má konzumace alkoholu spíše společenský ráz a přináší výše uvedené zisky nebo úlevy, které vedou k opakování. S postupným zvyšováním dávek a frekvence se člověk „propije“ do fáze **varovné (prodromální)**.

Zde už se častěji objevuje intoxikace, alkohol se postupně stává potřebou projevující se bažením, které provázejí pocity viny. Sociální konvence člověka často vede k utajování náklonnosti. Charakteristika **rozhodné (krucální)** fáze je ztráta spolehlivé kontroly nad pitím v důsledku patologických změn organismu. Závislý člověk si vytváří různé racionalizace (hledá mnohdy iracionální důvody k pití), objevují se výrazné psychické změny (pocity viny, agresivita, výkyvy nálady, snížení sebeúcty). Alkohol se stává ústředním řídicím prvkem života, jeho působení narušuje sociální vztahy, pracovní výkon i dřívější zájmy. V **konečné (terminální)** fázi nabývá závislost nutkové podoby, což se odráží ve formě několikadenních

¹² Srov. NEŠPOR, K. www.plbohnice.cz/nespor

¹³ Srov. <http://www.szu.cz/drogy/>

¹⁴ Srov. NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost: Současné poznatky a perspektivy léčby*, s. 89.

„tahů“, objevují se ranní doušky k zaplašení abstinenčních příznaků, snižuje se tolerance. Pocit životního debaklu a nezvládání základních psychosociálních situací vede k silným depresím.¹⁵

1.2 Rizika závislosti na alkoholu

V předchozí kapitole byl alkoholismus představen jako choroba, která vzniká častým a nadměrným požíváním alkoholických nápojů, kdy postupně vzniká návyk a ztráta kontroly nad přijímaným množstvím. Podstatnou úlohu při vzniku závislosti hraje psychika, schopnost adaptability, hledání seberealizace, sociabilita a družnost, dále nepříznivé rodinné zázemí, vrstevníci, sociální prostředí a dostupnost návykových látek. Za závislostí se také často skrývá tragédie lidského sebehledání. Neexistuje specifický rys, který by předurčoval člověka k závislosti; „...nikdo není předurčen k tomu, aby se stal závislým na alkoholu, ale nikdo také nemá předem jistotu, že se jím nestane.“¹⁶

Rizika nadměrného užívání alkoholu jsou mnohá. Mezi okamžitá rizika patří různé druhy úrazů, dopravní nehody a otravy. Dále existují vzdálenější, dlouhodobější rizika, která jsou, jak fyzického, tak psychického charakteru. Somatické poškození je většinou vázáno na dlouhodobější užívání alkoholu. Lokálně dráždivý účinek vede k poškození trávicího traktu (záněty žaludku a střev doprovázené trávicími obtížemi a průjmy). V játrech postupně dochází nejdříve k odumrtí buněk, postupně přibývá poškození vazivových trámců, v této fázi již játra nejsou schopna regenerace. Neméně závažné je riziko vzniku nádorů v oblasti jater a prsní žlázy, oslabení imunity a různá kožní onemocnění. Poškozen je i srdeční oběh. Dále dochází k hormonálním změnám např. u mužů se snižuje produkce testosteronu, což v konečném důsledku vede k impotenci. Potenciálně smrtelné může být neurologické postižení.

Psychické komplikace vznikají po dlouhodobém, roky trvajícím pití. V lehčích stadiích se objevují halucinace a paranoidně psychotická porucha, konečným stadiem je alkoholová demence s malou nadějí na zlepšení.

Návykové látky často vyvolávají stavy deprese. Deprese vznikají často v „kocovinách“ po alkoholu, dále jako následek problémů, které z užívání návykové látky vyplývají. V období

¹⁵ Srov. KVAPILÍK, J., SVOBODOVÁ, A. *Člověk a alkohol*, s. 98.

¹⁶ SKÁLA, J. *...až na dno?: Fakta o alkoholu a jiných návykových látkách, Zneužívání a závislost*, s. 39.

abstinance většinou deprese mizí. Pokud ne, mohou při léčbě pomoci různé formy psychoterapie, tělesná cvičení a relaxační techniky.¹⁷

1.2.1 Rozdíly v užívání drog mezi muži a ženami

Problematika závislosti u žen a mužů je rozdílná. Považuji za důležité zastavit se u tohoto faktu a stručně ho uvést. Především se zaměřím na problematiku ženské závislosti na alkoholu, a to z toho důvodu, že jsem v PL Bohnice absolvovala hagioterapeutická setkání, kterých se účastnily pouze ženy.

Je potvrzeno studii, že existují rozdílné dispozice závislostí u mužů a žen (sexuální faktor). Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (EMCDDA) připravilo u příležitosti Mezinárodního dne žen studii věnovanou rozdílům v užívání drog mezi muži a ženami. Studie analyzuje data ze tří zdrojů: ze školní studie ESPAD (1995, 1999, 2003), celopopulačních průzkumů a data z léčebných zařízení. Z výsledků studie vyplývá, že ženy jsou mnohem citlivější na drogy než muži a závislost se u nich většinou vyvíjí rychleji. Ženy často reagují na léčbu rychleji, současně ovšem mohou být fragilnější i v následném období abstinencí. K relapsům dochází více v jiných situacích než u mužů. Toxicita některých drog je naopak vyšší u mužů, než u žen (např. kokain).¹⁸

Ricciardelliová¹⁹ v tomto směru pracuje s hypotézou, že návykové vzorce pití jsou více příznačné pro ženy svázané požadavkem okolí, aby se chovaly maskulinněji (tedy pokud je toto očekávání v rozporu s feminní rolí, kterou přijaly za svou v průběhu socializace). Tento **konflikt rolí** pak vyvolává značný stres a napětí, od kterého žena může hledat úlevu v pití. Tomuto problému se dále věnují Kvapilík a Svobodová, kteří hovoří o opačném konfliktu. Na rozvoji závislosti se může podle nich podílet naopak nespokojenost s připsanou feminní rolí.²⁰

Podobný konflikt, konflikt mezi hypermaskulinitou a skrytou feminitou, podle autorů mohou prožívat také muži. K podílu sociálních norem spojených s mužskou či ženskou rolí se přiklání také autoři Isenhardt a Silversmith²¹ v přehledové studii vedené zájmem vyzkoumat vliv **tradiční mužské role** na postoj k alkoholu. Popisují čtyři dimenze mužské role. Muž jako

¹⁷ Srov. www.odrogach.cz MUDr. Jakub Minařík

¹⁸ Srov. www.drogyinfo.cz

¹⁹ Srov. RICCARDELLI, L., et al. *Relation of Drinking and Eating to Masculinity and Femininity*. s. 744 – 752.

²⁰ Srov. KVAPILÍK, J., SVOBODOVÁ, A. *Člověk a alkohol*, s. 78.

²¹ Srov. ISENHART, C., E., SILVERSMITH, D., J. *The Influence of Traditional Male Role on Alcohol Abuse and the Therapeutic Process*. s. 127 – 134.

macho by měl odmítat „feminní“ myšlenky, pocity a chování; v postavení *kmotra* pak demonstrovat moc, kontrolu a zajišťovat bezpečí pro své nejbližší prostřednictvím vysokého statusu, materiálního zajištění a prestiže. Od *šerifa* se očekává síla, houževnatost a vynalézavost; *hrdina* by měl vystupovat neohroženě až agresivně a ochotně podstupovat riziko.

Otázku, zda zjištěné **osobnostní rozdíly** mezi muži a ženami závislými na alkoholu mají vliv na obraz rozvoje závislosti (např. vyšší míra neuroticismu a vyhýbání se poškození u žen, odvážnost a vyhledávání vzrušení u mužů) zkoumal např. Weijers.²² Dospěl k závěru, že zjištěné osobnostní rozdíly jsou srovnatelné s rozdíly v populaci bez alkoholových problémů a kromě neuroticismu u žen hrají v rozdílech rozvoje závislosti mezi muži a ženami zanedbatelnou roli.

Závislé ženy častěji než muži vnímají zábrany mezi neznámými lidmi a v neznámých situacích, kdy cítí větší úzkost a napětí, i když k nim není žádný důvod. Také deklarují větší obtíže při překonávání ponižujících a trapných zkušeností. S ohledem na výše uvedené spekulace o rolích a očekávaných účincích alkoholu je však možné klást si otázku, zda závislí muži právě tyto „nepřípustné, ženské“ pocity s úspěchem „neutopili“ v alkoholu. Ženy zažívají více obtíží spojených s nástupem do léčebny. Nejvýznamnějším důvodem pro ně je větší sociální stigma, obávají se totiž ztráty práva pečovat o své děti, když závislost vyjde najevo.²³

Podle Kvapilíka a Svobodové ženy méně často než muži nacházejí podporu v manželských vztazích. To by mohlo být dáno skutečností, že 30% z nich má také problémově pijícího partnera. Více než partnerem bývají ženy ke změně motivovány dětmi nebo svou primární rodinou a přáteli. U mužů však je oproti ženám partnerské stabilní zázemí významnějším protektivním faktorem stability léčebných výsledků.²⁴ Ženy podle výše uvedených pramenů také alkohol častěji kombinují s léky, což pravděpodobně souvisí s vyšší depresivitou a úzkostností.²⁵

Výsledky průzkumu uvádí i MUDr. Nešpor, který svou profesní kariéru zaměřil na problematiku závislosti.²⁶ Rozdíly mezi muži a ženami, spolu se způsoby prožívání závislosti, je třeba brát v úvahu při prevenci i léčbě. Věkový průměr žen závislých na alkoholu se pohybuje kolem 35 – 40 let, což je o deset let vyšší věk než u závislých mužů. Ženy si snadněji vytvářejí zdravější životní styl a bývají zpravidla ve vztahu k návykovým látkám

²² Srov. WEIJERS, H., G., *Gender and Personality in Alcoholism*, s. 245 – 252.

²³ Srov. LESCH, O., et al. *Gender-specific Differences in Alcoholism: Implications for Treatment.*, s. 253 – 258.

²⁴ Srov. KVAPILÍK, J., SVOBODOVÁ, A. *Člověk a alkohol*, s. 79.

²⁵ Srov. LESCH, O., et al. *Gender-specific Differences in Alcoholism: Implications for Treatment.* s. 253 – 258.

²⁶ Srov. NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost: Současné poznatky a perspektivy léčby*, s. 36.

zdrženlivější a opatrnější. Zároveň se většina žen oproti mužům dokáže snáze odpoutat od nevhodné společnosti lidí, kteří jsou závislí na alkoholu a jiných návykových látkách.

Nešpor dále uvádí faktory, které staví ženu do jiné pozice než muže: silnější pud sebezáchovy, záleží jim na tom jak vypadají a jak působí na své okolí. Z těchto důvodů je u nich častější skrytý alkoholismus, který je před společností utajovaný, a to v prostředí domácnosti. Muži tento problém nevnímají, právě naopak. Ke specifickým problémům závislosti u žen patří poškození plodu v době těhotenství. Nejčastějším z důvodů, které vedou k závislosti, bývá jejich destruktivní sociální okolí. Závislá žena bývá často týrána, fyzicky napadána a sexuálně zneužívána. Rodiny a děti závislých žen trpí jejich problémem často více než je tomu u mužského člena rodiny.²⁷

1.3 Léčba závislosti na alkoholu

K léčbě závislostí se vyjadřuje i PharmDr. Magdaléna Fišerová, CSc, která v odborném článku uvádí: „*Závislost na návykových látkách je skutečně onemocněním chronickým a měl by tak být posuzován i průběh léčby. Velmi často se v této souvislosti setkáváme s názorem, že léčba drogových závislostí je zatím prakticky neúčinná a naděje na vyléčení jsou mizivé. Při porovnávání závislosti s průběhy jiných chronických nemocí však zjistíme, že drogová závislost má všechny základní znaky chronických onemocnění provázených opakujícími se relapsy, podobně jako např. u astmatu nebo diabetu mellitus. Přestože jsou známy různé léčebné postupy, je většinou léčba těchto stavů provázena komplikacemi, přechodnými zhoršeními stavu a opakujícími se relapsy. U onemocnění astmatu i diabetu se s takovým průběhem léčby více méně počítá a léčebný postup je v rámci současných možností považován za účinný, i když není úplně ideální (úplným úspěchem by bylo např. trvalé a naprosté vymizení astmatických záchvatů). Z tohoto pohledu by mělo být snazší připustit, že už léčení vedoucí ke zlepšení stavu závislého pacienta, ke snížení mortality u závislých atp. by mělo být považováno za znak účinného léčebného postupu. V současné době je tedy situace léčby drogových závislostí neuspokojivá, ale není úplně neefektivní a není beznadějná.*“²⁸

²⁷ Srov. NEŠPOR, K. www.plbohnice.cz/nespor *Alkohol a jiné návykové látky u žen - identifikace a časná intervence.*

²⁸ FIŠEROVÁ, M, *Historie, příčiny a léčení drogových závislostí*, s. 288 – 298.

1.3.1 Léčebné programy v ČR

Cílem léčby by podle Kvapilíka a Svobodové²⁹ mělo být alespoň minimální obeznámení závislého člověka s medicínskými otázkami závislosti na alkoholu (rizika nadměrné konzumace apod.) a pomoc při formování názorů, postojů a hodnotových orientací motivujících k abstinenci. Léčebný postup (vyžadující asi tříletou systematickou práci) by měl zajistit následující úkoly: Při detoxifikaci zbavit organismus drogy i jejich somatických a psychických účinků, poté obnovit pozitivní psychické funkce a struktury (náhled apod.), případně pomoci odstranit základní problém, na který člověk reagoval zvýšenou konzumací alkoholu. Léčba by měla závislého vést k akceptaci a stabilizaci životního stylu s abstinencí, její poslední fází je resocializace.³⁰

Jak uvádí primář psychiatrické kliniky PL Bohnice MUDr. Nešpor: „V ČR se odborná léčba závislosti nabízí v následujících formách: **Ambulantní léčba** ve specializovaných zařízeních nevyžaduje pracovní neschopnost. Většina poraden má ordinace hodiny přizpůsobeny tak, aby je lidé mohli navštěvovat i po pracovní době. Některé poradny poskytují i anonymní léčbu, člověk tedy nemusí uvádět jméno. V mnoha ambulantních zařízeních nabízejí kromě individuální terapie i psychoterapeutické skupiny a někde pracují i s rodinami závislých, nebo si zorganizovali socioterapeutický klub. Ambulantní léčba je velmi praktická, má ale svá omezení. Jestliže klient nezvládá ambulantní léčbu, je mu doporučena léčba ústavní.“³¹

Ústavní léčba bývá potřebná, pokud je závislost provázena těžšími zdravotními, psychiatrickými a jinými komplikacemi. Bývá založena na režimovém programu s bodovacím systémem, obvyklá délka se pohybuje mezi 3 až 4 měsíci. K časovému rozložení léčby Heller dodává: „Pokud vycházíme ze stavu, kde jsou již příznaky chronicity a závislost je ve 4. stádiu, pak psychická a somatická rehabilitace vyžaduje 6 – 8 týdnů. Okolo 10. týdne léčby je možné očekávat schopnost reálného vidění vlastní situace a plné zvládnutí léčebného programu. Do 13. týdne lze očekávat racionální vyhodnocení svých možností a vypracování programu k udržení dobré psychické a somatické kondice, která je podmínkou pro schopnost dodržení bezdrogové diety. Pokud jsou nějaké týdny k dispozici pro práci na základním problému – na otázku položenou životem odpovědět ne drogou, ale vlastní aktivitou a řešením

²⁹ Srov. KVAPILÍK, J., SVOBODOVÁ, A. *Člověk a alkohol*, s. 99.

³⁰ Srov. HELLER, J., PECINOVSKÁ, O. a kol. *Závislost známá a neznámá*, s. 90.

³¹ NEŠPOR, K. www.plbohnice.cz/nespor

– a především pro možnost stabilizace změn ve struktuře bezdrogového životního stylu, pak má pacient opět o nějaké procento větší pravděpodobnost, že dosáhne remise choroby.“³²

V závěru pobytu bývá ještě doporučována **stacionární léčba**, která má usnadnit přechod k běžnému životu. V praxi jsou možné její dvě formy:

DENNÍ STACIONÁŘ. Pacient dochází na léčbu asi jako do práce. Přejde např. v 7:30 a odchází v 15:30. Většinou bývá v pracovní neschopnosti. Minimálně týden denního stacionáře nabízí PL Bohnice svým pacientům v závěru léčby. Denní stacionáře mohou ovšem fungovat samostatně nebo při ambulantních zařízeních. Denní stacionář je často mezistupněm mezi ústavní a ambulantní léčbou. Výhodou je trvajících kontakt s rodinou, omezení jsou podobná jako u ambulantní léčby. Stacionář nestačí u těžších zdravotních nebo psychiatrických komplikací, nebo u hromadících se problémů s pitím i při upřímné snaze přestat pít. Například v Praze pracuje pro závislé na alkoholu jediný denní stacionář.

NOČNÍ STACIONÁŘ. Pacient přichází do léčebného zařízení po pracovní době, v zařízení zůstává přes noc a ráno odchází do zaměstnání. Tato forma léčby je vhodná pro lidi, kteří jsou v poměrně dobrém stavu, nemají však kde bydlet nebo mají velké rodinné problémy. Formou nočního stacionáře bývají organizovány některé zahraniční podnikové programy pomoci problémově pijícím zaměstnancům. Noční stacionář může pracovat samostatně nebo opět navazovat na ústavní léčbu. Noční stacionáře jsou u nás bohužel vzácností.³³

Při ustálení nově nabyté životosprávy mohou poskytnout nezanedbatelnou oporu *svépomocné skupiny*. Mezinárodní úcty si vydobyl například dvanáctikrokový program *Anonymních alkoholiků*,³⁴ který uvádím jako přílohu č. I.

Léčba může zahrnovat následující prvky: *Averzivní terapii* založenou na vytvoření podmíněného reflexu spojením alkoholu s následnou nauzeou či *senzibilizující terapii*, při které se usiluje o změnu v reaktivitě organismu na alkohol farmakologickou cestou. U nás je asi nejrozšířenější látkou tohoto druhu disulfiram (Antabus), do této skupiny je možné zahrnout také látky mírnící bažení.

Relaxační techniky pomáhají zvládnout stres, zátěž a únavu, *rodinná nebo manželská terapie* významně zvyšuje účinnost ostatních postupů podobně jako *psychoterapie* v individuální či skupinové formě. *Socioterapeutický klub* je jednou z forem následné péče, na rozdíl od svépomocných skupin zde bývá přítomen odborník na léčbu závislostí, vítání jsou též rodinní příslušníci účastníků. Účastí na klubu se člověk utvrzuje ve zdravém způsobu života

³² HELLER, J., PECINOVSKÁ, O. a kol. *Závislost známá a neznámá*, s. 91.

³³ Srov. www.plbohnice.cz/nespor

³⁴ více o programu *Anonymních alkoholiků* dostupné na www.sweb.cz/aacesko

a zároveň dodává naději druhým, méně zkušeným. *Terapeutická komunita* je společenství obzvlášť výhodné pro lidi, kterým chybí opora v sociálních vztazích a nemají se kam vrátit po ukončení ústavní léčby. Člověk, který překonal problém s alkoholem, také může později zaujmout pozici v síti pomáhajícího personálu jako *laický terapeut*. U rozvinuté závislosti se dosahuje nejlepších výsledků kombinací základní ústavní léčby a následného ambulantního doléčovacího systému, do něhož jsou zařazeny již zmíněné týdenní ústavní doléčovací kúry.³⁵

V různých fázích léčby a pro specifické problémy spojené se závislostí lze uplatnit vyhraněné terapeutické přístupy: *Kognitivní přístupy* se orientují na logický úsudek a pochopení souvislostí v průběhu závislosti a jejích následků, jsou o něco více konfrontační, než jiné přístupy a uplatňují se především v počátku léčby při konstrukci náhledu. Později mohou napomoci v úpravě dysfunkčních a iracionálních vzorců myšlení (např. těch, které souvisí s negativním sebepojetím). *Sugestivní terapie* může najít své místo v situaci, kdy je třeba přeformulovat racionalizační systémy pacienta. Po překonání aktivního užívání alkoholu je také možné navodit znovuprožití zážitků, které vedly ke konzumaci alkoholu a hledat nové vzorce řešení či překonávat traumata ze situací, které člověk nedokázal uspokojivě řešit. Takový postup je typický pro *abreaktivní terapii*. Podobně *psychodynamická terapie* pracuje s odporem a obranami, usiluje o doplnění chybějících souvislostí, reflexi nevědomých motivů, frustrací a konfliktů, které často pramení v dětství a jsou příčinou zhoršené adaptace. *Interpersonální korektivní terapie* využívá skupinové interakce, vztahů a dynamiky k posílení sociálních dovedností, sebepoznání, sebepřijetí, korekci problematických interakčních vzorců, významným prvkem je také poskytování vzájemné podpory.³⁶ Konkrétní možnosti léčebných postupů při léčbě závislých podrobněji popíše v kapitole o psychoterapii.

V průběhů celé léčby pacient může volit z řady konkrétních technik a programů: Psaní deníků a elaborátů, nácvik rolí v ohrožujících situacích, nácvik asertivity, psychodrama, muzikoterapii, arteterapii, psychogymnastiku, biblioterapii, pracovní terapii, pohybové aktivity aj.³⁷

³⁵ Srov. NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Léčba a prevence závislosti*, s. 74.

³⁶ Srov. KRATOCHVÍL, S. *Základy psychoterapie*, s. 47.

³⁷ Srov. HELLER, J., PECINOVSKÁ, O. a kol. *Závislost známá a neznámá*, s. 85.

1.3.2 Farmakologická léčba drogových závislostí

Obecné farmakologické postupy u drogových závislostí jsou následující:

Detoxifikace je velmi pomalé odstranění látky z těla, postupným snižováním dávek drogy tak, aby se pokud možno zabránilo příznakům z odnětí drogy (abstinenčním příznakům).

Substituce je náhrada drogy bezpečnější látkou tak, aby se zabránilo příznakům z odnětí drogy a tuto látku pak postupně také odebrat.

Prevence relapsů – se může docílit například aplikací látky, která snižuje žádostivost po droze, včetně využití „anti-cravingových“ látek³⁸, jejich podávání se snižuje/ruší pozitivní posilovací účinek drogy a podávání látky, která obrací účinek drogy ve velmi nepříjemný zážitek.

Farmakoterapie však vždy bude jenom pomocným prvkem na cestě k nutné celkové změně životního stylu a nutnému přebudování motivačních hodnot u původně závislého, což jsou základní předpoklady znovunabytého zdraví.³⁹

1.3.3 Cíl léčby

Hlavním a ideálním cílem léčby je vedle minimalizace újmy na zdraví způsobené toxickými účinky drog, úplné a trvalé odstranění závislosti. Jaká jsou tedy výsledná kritéria ideální úspěšnosti léčby drogových závislostí? Dosažení úplné abstinence (zatím nejužívanější kritérium)? Dosažení kontroly nad užíváním drogy (dosud zdá se jako utopická představa)? Intenzivní výzkum mechanismů drogových závislostí by měl pomoci prognózu i prevenci tohoto onemocnění stále zlepšovat, přiblížit se co nejvíce úplnému a trvalému vymizení závislosti. V léčbě drogových závislostí (*bio-psycho-sociální onemocnění*) je vždy důležitý *komplexní postup* zahrnující psychologický přístup, úpravu sociálního zázemí pacienta a eventuelní farmakologický přístup.

Dalším z určujících kritérií postupu může být podle PharmDr. Magdalény Fišerové, vedle typu závislosti i dosažený stupeň závislosti. Ve svém článku uvádí: „*Počáteční stav „psychická závislost“ je charakterizovaná tím, že droga je odměnou; převažuje pozitivní posilovací účinek drogy, který vede k žádostivosti po další dávce. V této fázi je také nejvýraznější podíl podmíněného extrémního posilovacího mechanismu (vazby aplikace drogy*

³⁸ „anticravingové“ látky např. D2 antagonisté, SSRI, glutamatergní antagonisté, opioidní antagonisté atp.

³⁹ Srov. FIŠEROVÁ, M. *Historie, příčiny a léčení drogových závislostí*, s. 298.

na prostředí). Proto je snaha postupně rozpojit vzniklé podmíněné vazby - tzv. metoda „vyhasnutí“ podmíněného chování (cigareta = stále méně nikotinu = stále menší žádostivost). Důležitá bývá změna prostředí - party, přátel, škodlivých zvyklostí. Pokud je škodlivým/posilovacím prvkem rodina (agresivita, násilí, frustrace atp.), někdy i vyjmutí/oddálení z prostředí rodiny nebo alespoň snaha řešit neutěšený stav atp. Tento léčebný postup sám o sobě nebývá v léčbě závislosti dostačující hlavně proto, že naprostá většina závislých, kteří přistoupí k léčbě, je již v pokročilejším stádiu závislosti.“⁴⁰

V pokračující závislosti, vzhledem k rozvoji adaptačních změn, se na žádostivosti po droze stále více podílí i negativní posilovací účinky drogy, snaha o překonání nepříjemných pocitů z vysazení drogy, eventuelně někdy až drastických abstinčních příznaků, které provází především „fyzickou závislost“. Droga je stále větší měrou úlevou a vysvobozením, než odměnou a radostí. V léčbě přistupuje snaha zmenšit a zmírnit abstinční příznaky a rozpojit vazbu „nepříjemný stav = jeho odstranění drogou“. Lze použít náhradní aplikační formy drogy a snížení dávkování (např. místo cigarety náplast nebo žvýkačka s nikotinem), čímž se odstraní i zaběhaný podmíněný rituál svázaný s drogou (cigareta, injekční stříkačka atp.). Dalším řešením je podání jiné látky, která má obdobné účinky jako droga, ale nižší návykový potenciál (tzv. „substituční“ léčba). Následují preventivní léčebné postupy.

Nezbytnou součástí léčby je příprava k přemáhání rizikových faktorů, které by mohly v budoucnu vést k recidivě závislosti (která navzdory zjevným důkazům účinnosti institucionální léčby není zas až tak výjimečným jevem). Nešpor hovoří o tzv. „**syndromu třetího měsíce**“.⁴¹ Ten se vztahuje ke zkušenosti, že se abstinující člověk pod dojmem znovunabyté kontroly krátce po ukončení léčby opět vrací ke konzumaci alkoholu – zpočátku nízké dávky mohou postupně opět vyústit v nezvládaný návyk se všemi komplikacemi, které přináší. Ne vždy však konzumace alkoholu nutně vede k recidivě – zahraniční autoři rozlišují tzv. *lapsus (lapse)*, jednorázové požití alkoholu po ukončení protialkoholní léčby a *relaps (relapse)*, kterým rozumí právě recidivu všech podstatných příznaků závislosti. Mechanismus udržování abstinence či obnovení návyku po absolvování léčby dosud nebyl uspokojivě prozkoumán.

2. Psychoterapie

⁴⁰ FIŠEROVÁ, M. *Historie, příčiny a léčení drogových závislostí*. s.290.

⁴¹ Srov. Nešpor www.plbohnice.cz/nespor

Po uvedení do problematiky drogových závislostí se v této kapitole věnuji psychoterapii, která tvoří hlavní základnu léčby alkoholové závislosti. Jejím cílem je snaha o zavedení změn v osobnosti pacienta (jeho postoje) a v oblasti chování (úprava mezilidských vztahů). Tyto změny pacientovi umožňují vytvořit si náhled na abstinenci v životě. Tato kapitola bude po definování psychoterapie sledovat psychoterapeutické možnosti, které jsou aplikovány v terapeutické praxi při léčbě závislostí.

2.1 Vymezení oboru psychoterapie

Psychoterapie je samostatný interdisciplinární obor, který vychází z oborů psychologie osobnosti, obecné psychologie, sociální a vývojové psychologie a z aplikovaných oborů jako klinická psychologie a psychopatologie. Slovo psychoterapie je řeckého původu a skládá se ze slov 'psyche' a 'therapeuó' popř. 'therapón'. Slovo 'psyche' znamenalo duši a také označovalo původní životní síly mající zdroj v sobě samých. Slovo bylo též synonymem života a vyjadřovalo vztah k životu vůbec. Slovo terapie je odvozeno od slov 'therapeuó', které znamenalo sloužení, službu, a slovo 'therapón' označující služebníka bohů, opatrovníka, průvodce. Toto jasně poukazuje na poslání a úkol toho, kdo je terapeutem – slouží a opatruje princip života a má blízko k bohům, kteří ho k tomuto úkolu pověřují. Psychoterapeuti se starají o záležitosti člověku nejvlastnější: o život - jeho smysl a naplnění, o vztahy, do kterých člověk vstupuje a snaží se pomáhat jedinci vyrovnávat se s těžkostmi života.⁴²

Psychoterapie je klinický obor, který se zabývá léčením psychických onemocnění a poruch. Užívá prostředků komunikační a vztahové povahy tak, aby pacient dosáhl normality. Normalita je chápána jako vnímání sebe sama jako člověka realizujícího se ve společnosti, člověka, který naplňuje své možnosti ve společenství s ostatními lidmi a s ohledem na ně. Terapií jsou odstraňována omezení a mírněny zdravotní obtíže, které pacientovi brání žít plnohodnotný život ve společnosti.⁴³

Pojem psychoterapie se používá ve dvou základních významech a lze ho zařadit pod dva odlišné nadřazené pojmy: *obor a činnost*. Psychoterapie je obor, vědní disciplína, empirická

⁴² Srov. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 34.

⁴³ Srov. HOSCHL, C. a kol. *Psychiatrie*, s. 106.

a aplikovaná věda. Obor vycházející především z psychologie a zasahující do různých oblastí medicíny. Psychoterapie má svou část obecnou a speciální. Do obecné části patří teorie, metody a výzkumná data, do speciální části aplikace na jednotlivé druhy poruch.

Psychoterapie je léčebná činnost, léčebné působení, specializovaný soubor léčebných metod, záměrné ovlivňování, proces sociální interakce.

Specifický rozdíl odlišující tuto činnost od jiných činností lze hledat v několika směrech:

- 1) **čím působí** – psychoterapie je léčebné působení **psychologickými prostředky** (např. slova, rozhovor, neverbální chování, podněcování emocí, sugesce, vztahy a interakce ve skupině)
- 2) **na co působí** – psychoterapie je léčebné působení na **poruchu** nebo **anomálii**. Je působením na psychiku a prostřednictvím psychiky na celý organismus nemocného.
- 3) **čeho má dosáhnout** – psychoterapie je působením, které má odstranit nebo zmírnit potíže a podle možnosti i odstranit jejich příčiny (např. má zlepšit funkce orgánů, odstranit jejich poruchy, vést k obnovení zdraví, k poznání a omezení sebezničujícího chování, k účinnému zvládnutí problémů, konfliktů a životních úkolů)
- 4) **co se při ní děje** – v průběhu psychoterapie **dochází ke změnám v prožívání a chování pacienta**. Uplatňují se při tom procesy, jako je vytvoření kladného očekávání a získávání naděje a odvahy, terapeutický vztah s terapeutem, sebeexplorace (projevení skrytých myšlenek, zážitků a přání) a sebeprojevení, konfrontace (srovnání) s problémy, zkoušení a nácvik nového chování.
- 5) **kdo působí** – psychoterapii provádí kvalifikovaná osoba.

Za kvalifikované k provádění jednodušší podpůrné psychoterapie se považují osoby s ukončeným lékařským nebo psychologickým vzděláním a při týmové práci také vyškolené zdravotní sestry a sociální pracovníci. K provádění odborné a systematické psychoterapie se navíc vyžaduje speciální výcvik. Mimo oblast zdravotnictví se psychoterapie aplikuje v psychologickém poradenství při práci s klienty, u nichž se ještě nejedná o diagnostikované onemocnění, ale kteří jsou v důsledku svých konfliktů psychických traumat, frustrací a stresů vznikem onemocnění ohroženi.⁴⁴

2.2 Cíle a indikace psychoterapie

⁴⁴ Srov. KRATOCHVÍL, S. *Základy psychoterapie*, s. 12-14.

Existují dvojí výrazně odlišné formulace cílů psychoterapie:

1) Cílem psychoterapie je *odstranění chorobných příznaků*. Účelu je dosaženo, když vymizí symptomy. Někteří autoři zpřesňují tento cíl jako obnovení pracovní schopnosti, schopnosti prožitku, kontaktu, naděje, schopnosti radovat se ze života.

2) Cílem psychoterapie je *reedukace (náprava, rozvoj), resocializace (znovuzáření se do společnosti), reorganizace, restrukturační, rozvoj či integrace pacientovy osobnosti*. Významnost zlepšení nebo vyléčení se posuzuje podle dosaženého stupně osobnostních změn, nikoliv podle změn v symptomatice.⁴⁵

Při indikaci psychoterapeutických metod je kladen velký důraz na symptomatiku, etiopatogenezi dané poruchy a vycházení z osobnosti nemocného. Indikační oblasti psychoterapie jsou především *psychogenní poruchy*, své uplatnění však nachází i v rámci komplexní léčby psychóz a v léčbě závislostí. Podle povahy pacientova stavu může být indikace k psychoterapii krátkodobá či dlouhodobá, individuální či skupinová, v ambulantních podmínkách nebo při hospitalizaci.⁴⁶

2.2.1 Cíle v terapii závislostí

Pozitivní změna v prožívání a chování pacienta je jedním z klíčových rysů psychoterapie. Směřuje k odstranění nebo zmírnění potíží i jejich příčin a obnovení optimálního fungování (zdraví, účinné zvládnání problémů, konfliktů a životních úkolů, adaptace, seberealizace ap.).⁴⁷

Co očekávají od léčby samotní pacienti zkoumali Schneider et al.⁴⁸ Nejžádanější byly následující změny: osvobození se od alkoholu, získání emoční opory a podpory při diskutování o problémech spojených se závislostí, lepší sebeuvědomění, posílení sebehodnocení, získání dovedností předcházet a zvládat relapsy, naučit se zvládat tlak, napětí a strach, lépe si organizovat a plánovat život, efektivně se rozhodovat.

⁴⁵ Srov. KRATOCHVÍL, S. *Základy psychoterapie*, s. 17.

⁴⁶ Srov. BERAN, J. *Psychoterapeutický přístup v klinické praxi*. s. 23.

⁴⁷ Srov. KRATOCHVÍL, S. *Základy psychoterapie*, s. 18 - 21.

⁴⁸ Srov. SCHNEIDER et al. *Wishes and Expectations of Alcoholic Patients Concerning Their Therapy. Alcohol and Alcoholism*, s. 141 – 145.

Podle Stuchlíkové a Mana vede léčba pravděpodobně i ke změnám v motivační struktuře: snižuje pocit vlastní neefektivity, což má vést k reflexi, že bez vlastního úsilí nedojde k významnější změně a averzivní motivaci, kdy dochází k formulaci pozitivních cílů u lidí zaměřených spíše na vyhýbání se nepříjemným zkušenostem. Rozvinutí reflektivních schopností pomáhá rozpoznat blížící se nebezpečí: *schopnost sebeuvědomění* zvyšuje obranu před bažením a negativními duševními stavy, pomáhá čelit vlastním racionalizacím a projekcím svých impulsů do okolí, usnadňuje komunikaci; *realistické vnímání vnějšího světa* působí jako ochrana před spouštěči, prostředek porozumění druhým či pomoc při stanovování realističtějších cílů a nároků na okolí apod. Pro posilování sebekontroly nejen ve vztahu k alkoholu je důležitý *rozvoj autoregulace* – např. sebemotivace, zvládání rizikových duševních stavů jako jsou bažení, úzkost, hněv, deprese, radost, únava, nuda, dále schopnost relaxovat, udržovat zdravý životní styl či hospodařit s penězi. Poslední skupinou dovedností, na které se především zaměřuje terapie, jsou *dovednosti sociální* – např. zdravé sebeprosazení a dovednosti odmítání, empatie a porozumění životním situacím, komunikace a zdatnost v budování vztahů, rozhodování a předvídání následků, mediální gramotnost, fungování v zaměstnání, zvládání nových situací, aj.⁴⁹

Uzdravujícími faktory, kterých by měla úspěšná léčba využívat, jsou tak především *důvěra ve vlastní potenciál* k dosažení změny, *motivace*, stupeň „*připravenosti ke změně*“, *stanovení přiměřeného cíle*, *vyhýbání se relapsu* (rizikovým situacím, spouštěčům) a zaměření se na výhody abstinence a nevýhody návyku, vybudování *podpůrné sítě vztahů*, které jsou nakloněny abstinenci a nalezení *pozitivní náhrady* za alkohol. Poslední prvek zvláště zdůrazňuje Bergeret,⁵⁰ který souhlasí s tím, že účinek léčby či terapie závislosti je trvalejší, pokud je alkohol nahrazen jiným vztahovým prvkem. Na podobném principu staví také program Anonymních alkoholiků a pastorační přístupy, které směřují k rozvoji spirituality závislého člověka způsobem, který alkoholu postupně odejme ústřední význam v životní struktuře. Podle Pita⁵¹ identifikoval spirituální složku alkoholové závislosti už C. G. Jung.

⁴⁹ Srov. STUHLÍKOVÁ, I., MAN, F. *Motivační struktura alkoholově závislých v porovnání se vzorkem populace*, s. 193 – 204.

⁵⁰ Srov. BERGERET, J. *Toxikomanie a osobnost*, s. 121.

⁵¹ Srov. PITA, D. D. *Nezdravá závislost: Náměty pro pastorači*, s. 34.

2.3 Druhy psychoterapií na oddělení závislých

Psychoterapie, jak už jsem uvedla, je důležitou součástí léčby u lidí závislých na psychostimulačních látkách. V psychoterapii se užívá odlišných směrů a forem. Řadí se k ní také rodinná terapie, využívání relaxačních technik nebo terapeutická komunita.

E. Kaufman⁵² dělí léčbu závislých na alkoholu do 3 stádií v souvislosti s využitím psychoterapie:

1. Stádium dosažení střízlivosti. Nejdůležitější bývá nějaká forma detoxikace, posouzení stavu, léčení přídatných chorob, spoluúčast rodiny.
2. Stádium časně údravy. Psychoterapie většinou suportivní a direktivní (řízené). Během tohoto stádia se vytvářejí nové vzorce chování, dochází k nápravě sociálních a jiných škod a zvyšuje se sebedůvěra. Stádium trvá 6 měsíců až 2 roky abstinence.
3. Stádium pokročilé údravy. Teprve v tomto období doporučuje autor používat tradiční, na vhléd orientovanou psychoterapii.

2.3.1 Psychoterapeutické směry

JUNGOVSKÁ PSYCHOTERAPIE

Slouží především k odkrývání nevědomých komplexů, které mohou blokovat přirozený běh duševního života. Součástí psychoterapeutické práce je využívání aktivní imaginace, kdy si má pacient vyvolat nějaký dojem, svou představu nebo fantazii, soustředit se na ni a nechat ji rozvíjet.⁵³ Aktivní imaginace je využívána také během hagioterapeutického sezení, je tedy blíže popsána ve čtvrté kapitole.

ROGEROVSKÁ TERAPIE

Jde o terapii důvěrným otevřeným rozhovorem, při kterém se terapeut vcítuje do klienta, plně ho respektuje, podporuje jeho otevřené sebeprojevování a současně i sám autenticky projevuje své osobní pocity.⁵⁴ Jedním z významných motivačních faktorů u člověka je podle Rogerse tendence k sebeuskutečňování. Tato tendence zahrnuje vedle uspokojování

⁵² Srov. KAUFMAN, E. Dostupné na: www.plbohnice.cz/nespor

⁵³ Srov. NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Léčba a prevence závislosti*, s. 74.

⁵⁴ Srov. KRATOCHVÍL, S. *Základy psychoterapie neuróz*, s. 36-37.

fyziologických potřeb i snahu o duchovní růst, rozvíjení vztahů k lidem, o vlastní zdokonalování, rozvíjení tvořivosti a směřování k vnitřnímu sebeřízení.⁵⁵

BEHAVIORÁLNÍ TERAPIE

Behavior znamená chování. Terapie tedy spočívá v nácviku žádoucího chování, protože veškeré psychické projevy pokládá za naučené a tudíž i přeučitelné.⁵⁶

KOGNITIVNÍ TERAPIE

Tato terapie věnuje pozornost poznávacím procesům, a to především myšlení. Odlišuje se tím od behaviorální terapie, která vnitřní procesy zcela ignoruje. Terapeut se zaměřuje na to, jak pacient interpretuje skutečnost a vede ho k přezkoumávání názorů.

Součástí tohoto směru je racionálně – emoční terapie. Předpokládá, že za emoční poruchy je odpovědné nesprávné myšlení. V terapeutických rozhovorech se tato terapie zaměřuje na zpracování názorů a postojů, na komentáře pacientů, hodnotí kvalitu jejich myšlení.⁵⁷

KOGNITIVNĚ – BEHAVIORÁLNÍ TERAPIE

Je kombinací dvou předcházejících přístupů – behaviorálního a kognitivního, tzn., že spojuje ovlivňování myšlení s ovlivňováním chování. V léčbě závislostí se často využívá tréninkových metod nácvikové psychoterapie, např. behaviorální nácvik zvládnání obtížných situací využitím psychodramatu nebo častěji nácvik odmítání alkoholu a jiných návykových látek.⁵⁸

GESTALT TERAPIE

„Gestalt“ znamená tvar. Tímto slovem se míní tvar dobrý, ukončený. F. Perls se domnívá, že problémy lidí vznikají z nedostatečného uvědomování si pocitů. Klient často není schopen říci, co se v něm skutečně děje a právě terapeut ho nutí, aby tu potlačovanou část sebe dostal na povrch. Žádá pacienta, aby intenzivně prožíval, co se v něm děje „tady a nyní“. Gestalt terapie věnuje také pozornost tzv. neverbálnímu chování, např. výrazu obličeje, pohybu těla, tónu řeči atd. Cílem terapie je, aby klient převzal kompletní odpovědnost za vše, co se v něm děje, za své chování.⁵⁹

⁵⁵ Srov. KRATOCHVÍL, S. *Základy psychoterapie neuróz*, s. 54.

⁵⁶ Srov. HOSCHL, C. a kol. *Psychiatrie*, s. 106.

⁵⁷ Srov. KRATOCHVÍL, S. *Základy psychoterapie neuróz*, s. 68-72.

⁵⁸ Srov. NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Léčba a prevence závislosti*, s. 71.

⁵⁹ Srov. MATOUŠEK, O. *Potřebujete psychoterapii?*, s. 52-56.

LOGOTERAPIE

Řecké slovo logos znamená řeč, rozum, ale také smysl. Podle jejího zakladatele V. E. Frankla⁶⁰ je logoterapie „*psychoterapie zaměřená na hledání smyslu*“. Nenaplnění této touhy nazývá existenciální frustrací. Vzniká tehdy, když člověk pochybuje o smyslu své existence, dosavadní smysl ztratil své odůvodnění. Logoterapie pomáhá pacientovi najít východiska z jeho existenciální frustrace v souladu s jeho osobností. Otázku „Co mi život může dát?“ mění na otázku „Co mohu dát životu já?“⁶¹

2.4 Osobnost terapeuta

Na úspěchu či neúspěchu léčby se podle mého názoru podstatným způsobem podílí terapeut, proto jsou jeho osobnost a vlastnosti důležitým hlediskem. Přestože existují různá hlediska či definice osobnosti terapeuta, je třeba hned na úvod podotknout, že nijak nelze předpokládat existenci „ideální osobnosti terapeuta“ neboť každý člověk uplatňuje sám sebe svým vlastním způsobem.

Osobnost terapeuta by se měla vyznačovat vnitřní stabilitou, která se projevuje vyšší frustrační tolerancí k psychické zátěži. Tato je určována jeho sebepojetím, které tvoří centrum struktury osobnosti člověka, životní situací a zejména kvalitou nejbližších a těsných meziosobních vztahů (zejména rodinných a partnerských). Terapeut by se měl soustředit nejen na své pacienty či okolí, ale i sám na sebe a na změny, které v něm probíhají. Jakékoliv narušení stability jeho samotného narušuje léčbu a jeho pacienty. Terapeut by si měl neustále obnovovat reflektovanou zkušenost se sebou samým – dobře znát sám sebe, rozumět si a podle toho se řídit ve svém životě.⁶²

Úspěch terapie závisí také na způsobu nazírání terapeuta pacientem. Pacient by jej měl vnímat jako člověka, který se mu snaží pomoci, je pro něj důvěryhodnou autoritou, která znamená oporu, jistotu a naději.⁶³

⁶⁰ V. E. Frankl působil jako psychiatr ve Vídni a během druhé světové války byl v koncentračním táboře a právě tato zkušenost byla podkladem pro formulaci jeho názorového systému i léčebného postupu.

⁶¹ Srov. MATOUŠEK, O. *Potřebujete psychoterapii?*, s. 76.

⁶² Srov. BERAN, J. *Psychoterapeutický přístup v klinické praxi*, s. 152 – 153.

⁶³ Srov. BERAN, J. *Psychoterapeutický přístup v klinické praxi*. s. 66.

Přes obtížně stanovitelné vhodné vlastnosti terapeuta lze uvést tři základní osobnostní charakteristiky:

akceptace – bezvýhradné přijetí pacienta, terapeut je vůči pacientovi otevřený, vstřícný a přijímá jej bez výhrad jako hodnotnou bytost zasluhující úctu a respekt

empatie – porozumění vlcitěním, zachycení prožívání druhého člověka

autenticita – tento rys osobnosti znamená, že terapeut je neustále sám sebou, pro pacienta nijak záhadná bytost, ale člověk, který se jasně projevuje a přímo komunikuje, autentický terapeut je vnímán jako věrohodný, pravdivý, spolehlivý, transparentní a důvěryhodný⁶⁴

„Být autentický vzhledem k druhému předpokládá být autentickým vůči sobě samému. Abych totiž mohl být ve vztahu autentickým, musím nejprve umět sám sobě naslouchat a sám sobě dobře rozumět – a vlastně se i přijmout.“⁶⁵

2.5 Etické aspekty psychoterapie

Během léčení psychických poruch by nemělo dojít k pochybení etického jednání terapeuta. Vztah, který terapeut s pacientem naváže nemá vést k fixaci na léčitele, který by mohl vědomě či nevědomě pacientem manipulovat.⁶⁶

„Ožehavým problémem v psychoterapii je otázka, zda je etické změnit u pacienta jeho hodnotový systém. Převažuje obecný názor, že psychoterapeut se má spíše přizpůsobit pacientovi a jeho hodnotovému systému. Avšak existují určité hodnoty, na nichž závisí i vztah pacienta k terapeutovi, a ty zřejmě musí být uplatňovány. Např. pomáhat mu, aby byl pravdivější, důvěřivější, čestnější, realističtější apod. Takovéto hodnoty ovšem bývají společné různým etickým systémům. Uvedená strategie má za cíl vést pacienta k větší svobodě a k tomu, aby jednal podle vlastního svědomí, které v dané situaci musí terapeut respektovat. To se týká i jeho náboženského přesvědčení. Psychoterapie by nemělo být používáno např. k tomu, aby pacient změnil své náboženské přesvědčení.“⁶⁷

⁶⁴ Srov. KRATOCHVÍL, S. *Základy psychoterapie*, s. 71.

⁶⁵ VYMĚTAL, J. *Úvod do psychoterapie*, s. 262.

⁶⁶ Srov. ONDOK, J. P., *Bioetika, biotechnologie a biomedicína*, s. 115 – 116.

⁶⁷ ONDOK, J. P., *Bioetika, biotechnologie a biomedicína*, s. 116.

Ani při využívání biblických textů v hagioterapii, která je jednou z forem psychoterapie a kterou popisují v následující kapitole, nesmí terapeut měnit pacientovo náboženské přesvědčení.

3. Hagioterapie

V předchozích kapitolách jsem již představila hagioterapii jako jednu z terapií v PL Bohnice, jejíž cílovou skupinou jsou pacienti z oddělení závislostí. V následujících kapitolách tuto metodu blíže specifikuji.

Hagioterapie se vyvinula z metod pastorační terapie a duchovního poradenství, jak byly praktikovány v době normalizace v podzemních strukturách katolické církve. Tyto metody byly později rozvíjeny v biblioterapeutické práci s biblickými příběhy ve skupinách pacientů PL Bohnice, které od roku 1991 pravidelně vede MUDr. Prokop Remeš a posléze byly zformovány do uceleného teoretického systému existenciální psychoterapie.

„Název hagioterapie získala tato forma terapie podle řeckého slova „hagios“, což znamená „jedinec usilující o dobro“, tedy člověk nábožný, svatý. Základem tohoto směru je uvědomění, přiznání si a případně změna vlastních hodnotově-morálních struktur, které používáme k označení něčeho jako dobré nebo jako zlé.“⁶⁸

3.1 Indikace a cíle metody

Nejdůležitější indikací hagioterapie jsou psychopatologické stavy, u kterých se dá předpokládat, že rozkolísání morálně hodnotových obsahů a z toho plynoucí poruchy motivace se na etiopatogenezi základní psychické poruchy podílejí. Hagioterapii lze řadit mezi přístupy, jejichž náplní je doprovázet člověka při hledání sebe sama a hledání smyslu své existence. Nejde o zmírnění příznaků, ale o pronikání do podstaty problému, který je spatřován v patologicky utvořené hodnotově – morální struktuře.⁶⁹

⁶⁸ Remeš, P. *Hagioterapie – nový směr psychoterapie*, s. 206.

⁶⁹ Srov. www.sweb.cz/hagioterapie

Tuto metodu lze dále indikovat u jedinců s neurotickými poruchami, s poruchami příjmu potravy, poruchami prožívání životního smyslu a s poruchami osobnosti. U psychotických klientů by se měl biblický příběh volit zvláště opatrně; zázraky a zjevení mohou u takových klientů vyvolat nežádoucí reakce.⁷⁰

Cílem hagioterapie není pouze rozlišení dobra a zla, ale uvědomění si vlastního hodnotově-morálního systému. Terapie se snaží rozvinout schopnost svobodně přehodnotit vlastní normy a postoje a na základě tohoto nového poznání usměrňovat své další konání s vědomím plné odpovědnosti. Podle Remeše „*lidé většinou velmi dobře vědí, co je vhodné a dobré, a nejlepší pomocí ke zdravému jednání není poučení v oblasti znalostí morálky, ale posílení schopnosti svobodně se rozhodovat a jednat*“⁷¹ neboli naučit člověka, jak lépe zacházet s výše uvedenými existenciálními danostmi, aby mohl sám čelit nejistotě svého života. Z toho se odvozují dva cíle hagioterapie: obecný a specifický.

Prvním obecným cílem je rozbíjení idealizovaného sebeobrazu, zároveň s podporou pravého, ale často odmítaného Já, přijetí sebe sama jako nedokonalé bytosti. Hagioterapie dále usiluje o přeuspořádání sebesystému ve prospěch nenarcistických postojů. Morální výstupy by měly být obhajitelné v racionálním diskursu, konzistentní s citovou složkou psychiky a aplikovatelné na reálné životní situace. Obecné cíle se odráží především ve formě terapeutovy komunikace s účastníky skupin (např. jako verbální ocenění autentičnosti a „trestání“ případné neupřímnosti účastníků).⁷²

Specifické cíle naproti tomu implikují typickou strukturu skupinových aktivit. Prostřednictvím prožitkové identifikace s jednotlivými postavami biblických příběhů si účastníci v první řadě procvičují *schopnost přejímat odlišné sociální perspektivy*, dále překračovat úzký rámec vlastního prožívání; při zpracovávání morálních dilemat se účastníci učí *zaujímat vyhraněné hodnotově morální postoje*.⁷³

Hagioterapie tedy usiluje o hlubší rozvoj struktury, kterou Fromm⁷⁴ nazývá *duchovním svědomím*, které je charakteristické především postojem k životu, otázce vyžadující odpověď a budováním autentického systému hodnot, ve kterém zauímají nejvyšší příčky jiné hodnoty, než vlastní potřeby.

⁷⁰ Srov. tamtéž

⁷¹ www.sweb.cz/hagioterapie

⁷² Srov. UHOLYEVA, K. *Hagioterapie*. s.54.

⁷³ Také u Křivohlavého se mezi účelnými biblioterapeutickými cíli objevuje posilování vůle a chuti k životu, změna v hodnotové sféře k etické plnohodnotnosti, posuny směrem k vnímání reality a adekvátním reakcím na ni. In: KŘIVOHLAVÝ, J. *Biblioterapie*. s. 472-478.

⁷⁴ FROMM, E. *Budete jako Bohové: Radikální interpretace Starého zákona a jeho tradice*, s. 97.

Účelem hagioterapie je postupně pacienta dovést k tomu, aby řešení svého problému našel sám, např., aby důvodem, proč přestat brát drogy či hazardně hrát, přestat pít alkohol a krást, **nebylo to, že nesmí, ale to, že nemusí**. Výsledek v obou případech může vypadat stejně, ale ve druhém případě bude, např. rozhodnutí abstinovat, svobodné. Z tohoto hlediska pak není důležité, zda pacient recidivuje, ale to, jak sám na svou recidivu nahlíží- např. zda z ní viní okolí nebo je schopen ji vidět jako jeden z mnoha pádů na své cestě k abstinenci a přijmout ji jako výzvu.⁷⁵

3.2 Základní principy a východiska

3.2.1 Pojetí víry a náboženskosti v hagioterapii

Do oblasti lidské náboženskosti svými účinky zasahují psychoterapeutické směry, které ovlivňují duchovně hodnotové struktury člověka. Hagioterapie je forma existenciální psychoterapie, jejíž terapeutické intervence se zaměřují na morálně axiologické struktury jako na svůj primární cíl. Ústřední kategorií hodnotových struktur je pojem *dobra*.

Hagioterapie vychází ze sociobiologických koncepcí, které považují široce vnímanou náboženskost za jednu z nejmocnějších intervenujících sil lidské psychiky, geneticky podmíněnou, ve všech jedincích přítomnou a evolučně výhodnou pro přežití druhu *Homo sapiens*. Nepracuje s věroučnými přesvědčeními, nýbrž s náboženskými strukturami (zejména hodnotami a existenciálami), kterých užívá jako prostředku k objevování "jiných", prospěšných a méně destruktivních způsobů chování, prožívání a vztahování se ke světu.⁷⁶

Do prostoru mezi klasickou psychoterapií (případně psychiatrií) a náboženstvím terapeuticky vstupují čtyři obory lidské činnosti: Pastorage, pastorační terapie, transpersonální psychologie a hagioterapie. Každá z nich vyrůstá ze specifického pozadí, z charakteristického světónázoru, a každá je nadána odlišnou mírou psychoterapeutického potenciálu.⁷⁷

⁷⁵ Srov. www.sweb.cz/hagioterapie

⁷⁶ Srov. Remeš, P. *Hagioterapie – nový směr psychoterapie*, s. 207.

⁷⁷ Srov. www.sweb.cz/hagioterapie

Pastoraci definuje např. R. Tonnelli jako „*mnohotvárnou činnost církevního společenství, která je oduševňována Duchem svatým a jejím cílem je uskutečňovat v čase - ve vztahu ke konkrétním životním situacím - Boží plán spásy s člověkem a dějinami.*“⁷⁸

Modifikovanou formu pastorače představuje **pastorační terapie**⁷⁹, psychologicko terapeutický směr užívající prostředků a postupů klasického křesťanského duchovního vedení k psychoterapeutickým účelům. Oba tyto proudy vycházejí z explicitního teismu, ale na rozdíl od pastorače jde pastorační terapii primárně nikoliv o spásu duše, ale o duševní uzdravení. Na oficiálních stránkách PL Bohnice⁸⁰ je v přehledu terapií uváděna hagioterapie jako pastorační terapie.

Ze strany psychologie vstupuje do náboženské oblasti především **transpersonální psychologie** se svým zaměřením na mimořádné stavy vědomí a prožitky náboženských a mystických zkušeností. Na rozdíl od náboženství odmítá transpersonální psychologie tyto prožitky věroučně interpretovat, a sama sebe často vnímá jako pouhou náboženskou psychotechnologii.⁸¹

3.2.2 Teoretická východiska

Hagioterapie se ovšem neodvozuje pouze ze stávajících psychoterapeutických směrů, zejména existenciální analýzy a logoterapie, ale v užším slova smyslu vychází ze specifické teorie, zvláště z prací R.L.Selmana (*Ontogeneze přejímání sociální perspektivy*), Lawrence Kohlberga (*Ontogeneze morálního myšlení*) a Jamese W.Fowlera (*Ontogeneze stadií víry*), kterou zpracovává do specifického psychoterapeutického postupu.⁸²

Z hlediska teologického se cítí obohacována zkušenostmi křesťanské spirituality, zejména zkušenostmi tzv. Otců pouště, křesťanských mnichů poustevníků z Egypta a Sýrie v období 4. až 5.století našeho letopočtu. Ti vypracovali strategii boje proti zhoubným emočním stavům, kterou řecky označovali antirhesis – odmlouvání. „*Tato metoda spočívala v tom, že při náporu ovládacích emocí, s nimiž si člověk nevěděl rady, se mu nabízela pomoc, která spočívala v ponoření se do určitých textů Bible. Tyto texty navozovaly v duši čtenáře nové, optimistické*

⁷⁸ TONELLI, Riccardo, *Pastorale giovanile. Dire la fede in Gesù Cristo nella vita quotidiana*. In: Kaplánek, M. *Studijní texty Pastorače mládeže*, s.3.

⁷⁹ <http://sweb.cz/hagioterapie>

⁸⁰ <http://www.plbohnice.cz>

⁸¹ <http://sweb.cz/hagioterapie>

⁸² Srov. REMEŠ, P. Bible a psychoterapie. *Psychologie Dnes*, s. 22-23.

a radostné postoje a jejich pozitivní emoční ladění pak postupně původní zhoubné emoce přerámovalo a překrylo emocemi novými.“⁸³

4. Hagioterapeutická metoda léčby závislosti

4.1 Charakteristika sezení

V této kapitole čerpám především ze svých zkušeností získaných během stáže v PL Bohnice a z informací od terapeuta MUDr. Remeše. Hagioterapie je v PL Bohnicích jednou z terapeutických metod, která je nepovinná, pacient v samovolitelných terapeutických skupinách volí to, co mu připadá smysluplné a motivující. Skupiny jsou tedy dobrovolné, čímž je dáno i jejich složení.

Většinou tvoří základ přibližně 5-6 pacientů, kteří se snaží docházet pravidelně. Ostatní část skupiny je proměnlivá. Většinou se jedná o klienty, kteří přišli ze zvědavosti, ale nemají zájem v terapii pokračovat. Ze skupiny pak před stanoveným ukončením léčby odcházejí také ti, kteří recidivovali v průběhu léčby a museli oddělení předčasně opustit.

Maximální počet pacientů stejného pohlaví ve skupině je dvanáct. Zvláště probíhají skupiny mužů a žen. Tento počet se vzhledem k délce trvání terapeutického sezení (2hodiny) jeví jako optimální. Skupina s větším počtem klientů je sice dynamičtější a přínosem je též více různých pohledů na problém, ale bývá obtížné dodržet časový limit, pokud mají opravdu všichni zúčastnění možnost sdělit své postřehy k příběhu. Skupina je řízena jedním, případně dvěma (muž a žena) terapeuty a to direktivně. Slovo „direktivní“ se v tomto případě chápe ve smyslu usměrňování diskuse, nabízení dalších podnětů k přemýšlení a diskusi- tzn. terapeut je svým otevřeným postojem také „jedním z klientů“.

Aktuální soubor čtyřiceti příběhů (viz Příloha č.II) se v průběhu let vyvíjel a ustaloval. V posledních 5-8 letech už se MUDr. Remeš k novým příběhům staví s jistou opatrností. Sezení postavená na dosavadních příbězích totiž časem získala určitou osvědčenou strukturu, nevyžadují takovou improvizaci a reakce účastníků na příběh jsou do jisté míry předvídatelné.

⁸³ REMEŠ, P., HALAMOVÁ, A. *Nahá žena na střeše: Psychoterapeutické aspekty biblických příběhů*, s.19-20.

Při volbě příběhů posloužila tři zásadní kritéria: (a) *Délka*. MUDr. Remeš považuje za optimální délku cca tři čtvrtě stránky, většina příběhů se pohybuje kolem 1-1,5 stránky formátu A5. (b) *Celistvost*. Děj některých jinak působivých příběhů bývá proložen např. modlitbami, rodopisy a dalšími vsuvkami irelevantními z hlediska děje samotného. Příběh se tím tříští a pro běžného čtenáře ztrácí na čtivosti. (c) *Epičnost*. Čím dramatičtější je děj a „vypointovanější“ zápletka, tím bohatší materiál pro skupinovou práci příběh poskytuje.⁸⁴

4.2 Průběh sezení

Průběh každé skupiny má pevně danou strukturu. V úvodu se každý představí křestním jménem, včetně stážístů. Dále se pak oslovuje křestními jmény, je možné tykat i terapeutovi, on sám to každému nabídne, záleží pak, jak se každý cítí. Začíná se připomenutím minulého příběhu (reflexe postřehů z minulé skupiny). Pokud byl v minulém sezení zadán domácí úkol, tak se o něm diskutuje. Tato část trvá přibližně 10 minut, záleží na délce a závažnosti úkolu.

4.2.1 Čtení příběhu

Nové čtení zahajuje terapeut úvodní řečí, která má přiblížit účel setkávání a navodit uvolněnou atmosféru. Přirovnává skupinu k lovcům perel, kteří k tomu, aby se ponořili do hlubiny moře, potřebují: 1) odvalu, aby se pustili do temnoty vodních vírů ("mějme tu odvalu pustit se do svých hlubin"). 2) těžký kámen, který by jim pomohl se ponořit až na dno ("vezměme pro tuto chvíli jako danost, že příběhem, který budeme číst, jsem míněn já, že se v něm hovoří o mé situaci") a 3) musí nechat na břehu své oblečení ("odložme tedy vše, co nám brání se soustředit"). Také všichni ve skupině potřebují odvalu k tomu, aby na sebe nechali působit čtený příběh, musí tedy pro danou chvíli nechat stranou vše, co by je mohlo rozptylovat. Jako kámen potřebný k ponoření, pak slouží právě Bible, tedy příběh v ní. Příběh se čte nahlas třikrát.

⁸⁴ Srov. REMEŠ, P.. *Hagioterapie – nový směr psychoterapie*, s. 200-209.

První čtení (čte klient - pacient), slouží k seznámení s příběhem. Po tomto čtení vysvětlí terapeut nejasnosti a doplní některé informace: tehdejší zvyky, místopisné údaje, další vazby mezi postavami příběhu zmíněné na jiném místě apod. Jde tedy o to, aby byl příběh racionálně vnímán a sledován. Je důležité pochopit, jaký děj se odehrává, jaké postavy v něm vystupují, jaké vztahy mezi nimi jsou, tzn. hledat souvislosti.

Druhé čtení (čte klient nebo stážista) slouží k seznámení s příběhem. Při poslechu si každý doplňuje to, co mu v prvním čtení uniklo. Ujasňuje si další aspekty, přemýšlí, proč osoby v příběhu jednají tak, jak jednají.

Při třetím (terapeutově) čtení jsou pacienti vyzváni k **aktivní imaginaci**. Pacient si má příběh představovat jako film nebo vzpomínku, nechat jej na sebe působit, emočně jej prožít a pokusit se v něm hledat také sám sebe. Stává se součástí příběhu, může se vidět např. v některé z postav. Nejde tedy o racionální sledování děje, popis, ale o vidění příběhu v obrazech, o prožití, o aktivní imaginaci příběhu. Přemýšlet o příběhu v obrazech je důležité i podle Grüna, který se tímto tématem zabývá ve své knize „*Hlubinně psychologický výklad Písma*“, kde obraz chápe jako okno, kterým prosvítá celá pravda. „*Při poslechu určitého příběhu jsme do něho zapleteni. Začínáme nově vidět sebe samé, rozumíme a máme tak už podíl na pravdě příběhu. Příběh nám odhalí, kdo my sami jsme, co se v naší duši děje. A aniž jsme před druhými zkompromitováni, můžeme v zrcadle příběhu nazírat na sebe samé. Jako bychom řekli: „Aha, to jsem já!“ Ten příběh je mým příběhem. Ještě před reflexí o vztahu k mému životu jsem už rovnýma nohama v ději příběhu. Čtu v něm o tom, co se stalo mně, přemýšlí o něm, protahuji jej dále, nově ho vykládám, nově chápu sám sebe. Začnou mi vyvstávat různé souvislosti s mým životem a v mém životě. Svitne mi pravda příběhu a tím i pravda mého života.*“⁸⁵

4.2.2 Vlastní rozbor textu

Po přečtení příběhu má každý k dispozici ještě pět minut k individuálnímu promyšlení děje. Během této doby si může každý ujasnit místa (verše, postavy, vztahy), která ho nejvíce oslovila, nazlobila, potěšila. Zamyslí se nad tím, čemu nerozumí, co mu vadí, o čem by chtěl dále diskutovat. Další průběh terapie pak závisí na zvoleném příběhu, aktivitě účastníků

⁸⁵ GRÜN, A. *Hlubinně psychologický výklad Písma*, s.15.

a použitých technikách. Terapeut se postupně všech zeptá, jaký dojem z příběhu mají a jaké emoce v nich vyvolává. Prvním krokem je tedy výzva k *verbalizaci vlastních pocitů z příběhu*, která často vede k uvědomění, nakolik je účastník odcizen svým emocím. Následně se ptá každého, co jej v příběhu zaujalo. Ostatní se připojují k diskusi a kladou další otázky k oslovenému. Nakonec však musí mít všichni možnost se k příběhu nějak vyjádřit, na což terapeut pečlivě dohlíží. Postup může být také opačný-tj. klienti nejprve sdělují, co je na příběhu zaujalo, dotazy na působení a emoce jsou až jako druhé. Samozřejmě ne vždy je možné zachovat přímý postup-tedy to, že by se nejprve všichni vyjádřili. Velmi často, a je to přirozené, se stává, že skupina již na počátku narazí na nějaké obzvlášť choulostivé, zranitelné téma a tomu je pak věnována podstatná část sezení. Terapeut se ptá, která postava z příběhu je pacientovi nejbližší, se kterou by se ztotožnil a proč. Konkrétně se zajímá, co z příběhu pro pacienta vyplývá. Úkolem je vyzdvihnout v příběhu nějaký subjektivně důležitý moment. Křivohlavý⁸⁶ uvádí, že skupinová diskuse o přečteném může být cestou k poznání, jak člověk chápe, vnímá a hodnotí (resp. zkresluje) realitu. Projeví se při ní míra kritičnosti, strachu, odstupu, zároveň je to vhodná příležitost k nenásilnému poukázání na víceznačnost slov a variabilitu názorů, postojů, řešení jedné věci různými lidmi.

Právě tento proces se zřejmě uplatňuje při tom, čemu Remeš říká *vzájemné „překládání jazyků“*, které by mělo podněcovat k vystoupení z ohraničeného prostoru svého soukromého „jazyka“ (ať už je jím mluvená řeč, představy, emoce, postoje apod.) do širšího „jazyka reality“.⁸⁷

Při vhodné příležitosti terapeut *nastavuje zrcadlo* – žádá účastníky, aby se identifikovali s konkrétní postavou z příběhu a reflektovali případné analogie (není výjimkou, že si lidé pomyslné zrcadlo nastavují sami už během imaginace). Remeš se zmiňuje o zajímavém postřehu, že závislí lidé jsou často neochotní ztotožnit se s výrazně negativní či slabou, poníženou postavou a projevují hostilní postoje k postavám, které samy zrcadlo nastavují (např. proroci, kteří vyzývají k pokání). Může to svědčit o zvýšené sebeidealizaci a neochotě přijmout své reálné „já“, tento rozpor se navíc projevuje silně nepřátelským sebehodnocením. Vytěsnění skutečnosti, že máme nevhodná nutkání, znesnadňuje kontrolu nad nimi, proto je i poznání nepřijatelných stránek vlastního „já“ významnou součástí hagioterapie. *Vcit'ování se*

⁸⁶ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Biblioterapie*. s. 472-478.

⁸⁷ Srov. REMEŠ, P. *Bible a psychoterapie*. s. 22-23.

do jednotlivých postav dále rozvíjí schopnost přejímat sociální perspektivu a napomáhá přijímat odmítané části sebe sama (neschopnost vcítit se do problematické postavy na ně často přímo poukazuje).⁸⁸

4.2.3 Závěr sezení

Předposledním bodem je zadání domácího úkolu. Navrhnout jej může kterýkoli z klientů, jinak to zůstává na terapeutovi. Zadává se podle situace, vždy se nějakým způsobem týká příběhu. Účelem uloženého úkolu je přivádět klienta k upřímnému a otevřenému pohledu na vlastní život, aplikovat vybranou situaci konkrétně na svůj případ, nalézt souvislosti, zamyslet se v klidu a hlouběji nad tématem, které bylo ve skupině „načato“. Cílem skupiny totiž není vyřešit problém, ale ukázat možnosti, jiné pohledy, vyburcovat pacienty k přemýšlení, zvažování a hledání vlastní cesty k řešení. V závěru sezení se lidé dělí o své „perly“, tedy o stručné reflexe, zda jim osobně skupinová práce přinesla něco nového.

Terapie končí terapeutovou modlitbou. Jde o poděkování Bohu za možnost společně strávit čas, zamýšlet se nad příběhy a svými osudy. Prosí se o hlubší působení příběhu, poznání, sílu a odvalu k dalším změnám. Při této modlitbě se všichni drží za ruce. Pokud někdo končí svůj pobyt v léčebně, tak je modlitba vztahena především na něj.

Po skončení sezení si terapeut udělá zápis, který obsahuje informace, který příběh se četl, o čem se nejvíce diskutovalo, jaké emoce převládaly, co překvapilo, jak reagovala tato skupina oproti jiným skupinám, zaznamenaná trefné poznámky klientů. Nastolí nová témata k diskusi a poznamená si zadání domácího úkolu.

⁸⁸ Srov. UHOLYEVA, K. *Hagioterapie. Závěrečná absolventská práce.* s.64.

5. Rozbor ukázkových hagioterapeutických sezení

5.1 Terapeutický přínos biblického textu

Biblické příběhy popisují všeobecné jevy lidského života, které jsou všem lidem společné. Vyprávějí o pocitech, názorech, životních milnicích i problematických konfliktech. Jejich rozbor pomáhá čtenáři pochopit své vlastní vzorce smýšlení a chování, čímž je mu nabídnut nový pohled na sebe sama. Pomocí tohoto přístupu si mohou její čtenáři uvědomit, že Bible se týká bezprostředně i jich samých, že text není nijak vzdálený a odtažitý, ale vztahuje se na každého člověka, jeho nejhlubší a nejintimnější problémy. Příběh nenutí čtenáře k přijetí vět a teorií stejně tak obsah se nemusí stát pravdou, které je nutno věřit. Jedná se spíše o nové vidění sebe sama, odhalení, kdo jsem, co se děje v mé duši. V zrcadle příběhu může čtenář nazírat sám sebe. „... Bible podle Junga zohledňuje a bere na zřetel základní duševní mechanismy. Biblickému náboženství připadá v procesu duševního zrání a uzdravování důležitá role tím, že proti úzkosti ze zla, nečistoty a hříšnosti staví příslib lásky a odpuštění, čímž rozhodujícím způsobem podporuje sebepřijetí.“⁸⁹

Pro hodnocení využití biblických příběhů pro terapeutické účely je významná podobnost hagioterapie s biblioterapií. Název biblioterapie⁹⁰ je odvozen z řeckého slova *biblos* – kniha, tzn. že, se při ní využívá jakákoliv vhodná literatura. Od práce s knihou se očekávají psychoterapeutické účinky, které by měly napomoci k prevenci, rehabilitaci, nápravě či léčbě nemocí (např. biblioterapie pro děti a mládež: problematika týrání, zneužívání - Věra Fojtová, „*Tanec v kopřivách*“, při onemocnění mentální anorexií Lenka Lanczová – „*Strípky mých lásek*“, k drogové závislosti Christiane F. – „*My děti ze stanice ZOO*“).

Je nutné posuzovat každý případ individuálně a s přihlédnutím k okolnostem vybrat vhodnou literaturu.⁹¹ Biblioterapeut svému klientovi přiděluje literární dílo, ve kterém hrdina/ové řeší podobné konflikty a témata jako klient sám. To může napomoci k lepšímu pochopení a zvládnutí jeho vlastních potíží.⁹²

⁸⁹ OEMING, M. *Úvod do biblické hermeneutiky: cesty k pochopení textu*, s. 119.

⁹⁰ Srov. <http://slovník-cizich-slov.cz>

⁹¹ Srov. <http://www.phil.muni.cz/kivi/clanky.php?cl=65>

⁹² Srov. SHARP, C., SMITH, J., COLE, A. *Cinematrapy: Metaphorically Promoting Therapeutic Change*, s. 269 – 276.

Biblioterapeutický proces se tradičně rozčleňuje do specifických fází. Ve fázi *identifikace* čtenář vidí podobnosti nebo cítí nějaké spojení s literární postavou. Podrobnější zkoumání chování a motivů této postavy je prvním krokem k sebezkoumání. Studování postavy, se kterou se člověk identifikoval, může navodit emoční napětí, skrze identifikaci se navíc mohou vynořit na povrch vlastní emoce a vnitřní konflikty. To (spíše v ojedinělých případech) může vést ke *katarzi* tedy k „vnitřní duševní očistě dosažené vnímáním uměleckého díla.“⁹³ Skrze porozumění chování i porozumění motivům postavy může člověk dojít také k lepšímu *náhledu* a porozumění významným tématům nebo situacím z vlastního života. Poslední fáze míří k *univerzalizaci* tedy k zjištění, že jiní lidé – postavy – prožívají podobné obtíže, toto poznání snižuje pocit výjimečnosti a izolace.

Dynamiku čtení nelze podle Warnerové⁹⁴ zredukovat na hlubinné procesy jako jsou abreakce, sublimace, vytěsnění apod. Člověk čtený materiál neinterpretuje doslova, ale do zkreslení *vkládá* své osobní asociace, ve výkladech se odráží konflikty mezi čtenářovým přesvědčením a přesvědčením prezentovaným v textu. Podprahově mohou působit také hodnotově zabarvená slova. Podle autorky lze navíc pochybovat o tom, že zprostředkované zkušenosti opravdu podněcují natolik intenzivní emoce, aby vyústily v katarzi.

Optimistický přehled účinků biblioterapie podává Křivohlavý.⁹⁵ Podle něj může tato terapie navodit např. změny v chování, v přístupu k realitě, posun v hierarchii hodnot a obraty v postojích; může napomáhat ke snížení úzkosti a pocitu osamělosti, naopak zvyšovat zájem o okolní dění a zlepšit aktuální emoční stav. V kontaktu s terapeutem také usnadňuje verbalizaci pacientových potíží.

Za skutečně jednoznačně prokázané lze zřejmě považovat pouze účinky v oblasti některých *názorů, postojů a aktuálního emočního stavu* (i zde však přetrvávají pochybnosti o době jejich trvání). Warnerová navíc varuje před zacílením biblioterapie na vštípení určitých hodnot (tento záměr je implicitně přítomen už volbou určitého textu). V důsledku nejednoznačně prozkoumaných účinných faktorů v biblioterapeutickém procesu nemusí být vždy snadné předem odhadnout, natož ovlivnit, co na člověka nejvíce zapůsobí. Může dojít dokonce ke změně opačným směrem, než bylo původně zamýšleno (např. ke zvýšení úzkosti nebo agrese).

⁹³ http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=katarze

⁹⁴ Srov. WARNEROVÁ, L. *The Myth of Bibliotherapy*, s. 107 – 111.

⁹⁵ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Biblioterapie*. s. 42-48.

Přehledová studie Riordana a Wilsona⁹⁶ stvrzuje pozitivní dopad biblioterapie na *zvýšení asertivity a motivace k sebezvývoji*. U starších a handicapovaných lidí nebo u adolescentů s poruchami chování příliš ke změně postojů nedochází. Skupinová biblioterapie navíc pozitivně ovlivňuje *sebepojetí* účastníků.

Interpretovat uváděné výsledky je poměrně obtížné – silně totiž závisí na způsobu využití biblioterapie. Na čtenáře nepůsobí jen izolovaná četba, ale také osobnost terapeuta, širší kontext léčby, cílový problém, načasování a způsob využití textu. Svoji roli hraje také hodnota četby jako takové v životě pacienta. V hagioterapii je velmi významným spolufaktorem právě terapeutova aktivita a skutečnost, že skupiny mají poměrně rychlý spád, takže není tolik času na uvědomělé prohloubení identifikace s postavami. Důležitá je také forma příběhů. Charaktery postav nejsou příliš propracované a děje příběhů jsou spíše šablonovité. To znamená, že na jedné straně zužuje škálu diskusních témat a na straně druhé nabízí mnohem větší prostor k projekci.

V závěru kapitoly *„můžeme říci, že příběhy mají schopnost ztvárňovat a „pojmenovávat“ vnitřní, ale také vnější, sociální konflikty člověka, poukazují na možné přístupy k nějaké problematické skutečnosti, jejich možné výsledky a v neposlední řadě dodávají naději (těžká situace, ve které se jedinec nachází, není beznadějná a může spustit proces žádoucích změn).“*⁹⁷

5.2 Rozbory sezení

5.2.1 Ukázky sezení – „Nábotova vinice“ a „Pokušení na poušti“

Tyto záznamy vznikly během mé stáže v PL Bohnice. Ve své práci je uvádím proto, abych na konkrétních příkladech ukázala, jak hagioterapie probíhá. Záznamy jsou autentické. Jména jsou smyšlená.

⁹⁶ Srov. RIORDAN, R., WILSON, L. *Bibliotherapy: Does it Work?*, s. 56 – 58.

⁹⁷ Srov. UHOLYEVA, K. *Hagioterapie. Závěrečná absolventská práce*, s. 35.

1. ZÁZNAM Z 13. 9. 2005

NÁBOTOVA VINICE A SMRT KRÁLE ACHABA (1. Král 21,1 - 16 a 22,29 - 38)

Po těchto událostech se stalo toto: Nábót Jizreelský měl vinici v Jizreelu vedle paláce samařského krále Achaba. Achab promluvil s Nábótem: "Dej mi svou vinici, chci z ní mít zelinářskou zahradu, protože je blízko mého domu. Dám ti za ni lepší vinici anebo, chceš-li raději, vyplatím ti její kupní cenu ve stříbře." Nábót řekl Achabovi: "Chraň mě Hospodin, abych ti dal dědictví po svých otcích." Achab vstoupil do svého domu rozmrzelý a podrážděný tím, jak s ním Nábót Jizreelský mluvil, když řekl: "Dědictví po svých otcích ti nedám." Ulehl na lože, odvrátil tvář, ani chléb nepojedl. Přišla k němu Jezábel, jeho žena, a promluvila k němu: "Čím to je, že je tvůj duch rozmrzelý a ani chleba nejíš?" Odpověděl jí: "Mluvil jsem s Nábótem Jizreelským a řekl jsem mu: »Dej mi svou vinici za stříbro nebo, přeješ-li si, dám ti za ni jinou vinici.« Ale on mi řekl: »Svou vinici ti nedám.«" Jezábel, jeho žena, mu řekla: "Teď ukážeš svou královskou moc nad Izraelem! Vstaň, pojez chleba a buď dobré mysli. Já sama ti dám vinici Nábota Jizreelského." Pak napsala Achabovým jménem dopisy, zapečetila jeho pečeti a poslala je starším a šlechticům, těm, kteří byli v jeho městě a bydlili s Nábótem. V dopisech psala: "Vyhlaste půst a posad'te Nábota do čela lidu. Proti němu posad'te dva muže ničemníky a ti ať vydají svědectví, že zlořečil Bohu a králi. Pak ho vyved'te a ukamenujte k smrti." Mužové jeho města, starší a šlechticové, ti, kteří bydleli v jeho městě, vykonali, co jim Jezábel vzkázala, jak bylo psáno v dopisech, které jim poslala: Vyhlásili půst a posadili Nábota do čela lidu. Pak přišli dva muži ničemníci a posadili se proti němu. Ti ničemníci vydali před lidem proti Nábótovi svědectví, že zlořečil Bohu a králi. I vyvedli ho ven z města a ukamenovali ho k smrti. Poté vzkázali Jezábele: "Nábót byl ukamenován k smrti." Když Jezábel uslyšela, že Nábót byl ukamenován a zemřel, řekla Achabovi: "Vstaň a zaber vinici Nábota Jizreelského, kterou ti odmítl dát za stříbro. Nábót už nežije, je mrtev." Jakmile Achab uslyšel, že Nábót je mrtev, vstal, sestoupil do vinice Nábota Jizreelského a zabral ji. I stalo se slovo Hospodinovo k Elijáši Tišbejskému: "Vstaň a jdi vstříc Achabovi, králi izraelskému ze Samaří. Je právě v Nábotově vinici; šel tam, aby ji zabral. Promluv k němu: »Toto praví Hospodin: Zavraždil jsi a teď si zabíráš.« Ohlas mu: »Toto praví Hospodin: Na místě, kde psi chlemtali krev Nábotovu, budou psi chlemtat i tvoji krev.«" Achab řekl Elijášovi: "Přece jsi mě našel, můj nepříteli?" On řekl: "Našel, protože ses zaprodal a dopouštíš se toho, co je zlé v Hospodinových očích."

Král izraelský i Jóšafat, král judský, vytáhli proti Rámotu v Gileádu. Izraelský král řekl Jóšafatovi, že se přestrojí, až vyjede do boje. Dodal: "Ty ovšem obleč své roucho." Tak

se izraelský král přestrojil a vyjel do boje. Aramejský král přikázal třiceti dvěma velitelům své vozby: "Nebojujte ani s malým ani s velkým, ale jen se samým izraelským králem!" Když velitelé vozby spatřili Jóšafata, řekli si: "To je jistě izraelský král!" Odbočili, aby bojovali proti němu. Tu Jóšafat vyrazil válečný pokřik. Když velitelé vozby viděli, že to není izraelský král, odvrátili se od něho. Kdosi však bezděčně napjal luk a zasáhl izraelského krále mezi články pancíře. Král řekl svému vozataji: "Obrát' a odvez mě z bojiště, jsem raněn." Ale boj se toho dne tak vystupňoval, že král musel zůstat na voze proti Aramejcům; večer pak zemřel. Krev z rány vytékala do korby vozu. Při západu slunce se tábořem rozlehl pokřik: "Každý do svého města, každý do své země!" Král tedy zemřel a byl dopraven do Samaří. V Samaří krále pohřbili. Když oplachovali vůz v samařském rybníku, chlemtali psi jeho krev a nevěstky se v ní omývaly, podle slova Hospodinova, které ohlásil.

Terapeut (dále jen T): Tak zkusme říct, jaký emoce v nás ten příběh vyvolává?

Anežka: Smutek.

Beata: Vzdor.

Cecilie: Vztek.

Dita: Spíš ten smutek.

Ema: Takový celkový nepochopení.

T: To není emoce ale nepochopení.

Ema: Nevím, ruce pryč vod toho dát.

Laický terapeut^x (dále jen LT): Ale co cítíš u toho?

Ema: Nelíbí se mi to.

T: Tak to už je emoce a teď chytout, co to je ta emoce toho nelibění?

Ema: Cítím, že v tom nechci pokračovat.

T: Jó, říkáš, že to cítím a teď to popisuješ, ale co cejtíš? Ale dobrý.

LT: Já to mám, jako pohrdání a vztek.

Klára: Znechucení.

Františka: Strach a vztek.

Hana: Já vztek a nespravedlnost, ale nespravedlnost asi není emoce.

T: To není emoce.

Ivana: Já vztek a bezmoc, jestli je to emoce.

T: Tak jako pocit bezmoci, jo.

LT: Cítím se bezmocná, jo, něco cejtím.

Jolana: Tak já strach a takovej pocit spravedlnosti.

T: No jasně...ale čili takovej pocit uspokojení?

Jolana: Hm.

T: U mě by to byl spíš ten smutek. A hele, tady padlo často slovo vztek, tak jestli můžem říct, co mě na tom příběhu štve nejvíc?

Anežka: No mě ten Achab nejvíc.

T: Achab...Co štve tebe?

Beata: Mě štve ta... Jezábel.

T: Jezábel... A tebe?

Cecilie: No mě tam štve úplně všechno v tom příběhu.

T: Všechno? I ten Nábot?

Cecilie: No, to ne... Štve mě ten Achab a ta jeho manželka taky... A ta nespravedlnost hlavně.

T: No počkej nespravedlnost, jaká? Přece všechno je spravedlivý, ne? Zlo je potrestáno...

Cecilie: No, ale ta nespravedlnost na tom začátku.

T: To znamená co konkrétně?

Cecilie: No že ho takhle prostě... Strašně nespravedlivě vodsoudili.

Dita: Mě štve ten Achab a ta Jezábel.

T: A kdo víc?

Dita: Voba nastejno.

T: Voba? Emo, co ty?

Ema: No podlost Jezábel.

T: No vidíš, vypadáš naštvaně, ta tě štve, tak naštvání je jasná emoce, vono to je v tobě asi taky teda.

Ema: No je, no.

LT: Tak já mám takovou trojičku... Mě šíleně štve, nebo to spíš ne, vono by to bylo spíš to pohrdání tím slabošským Achabem. Mě teda ta Jezábel až tak ne jako spíš mě nějak jako kousli ti, co se nechali podplatit.

T: Jo, ti dva ničemníci.

LT: Ničemníci a starostové a...

T: Ti starší, co je vlastně najali, že.

LT: A tak ty taky.

T: Kláro, co ty?

Klára: Achab a Jezábel.

Františka: Nejvíc Jezábel.

Hana: Mě štve to zneužití té moci.

LT: A konkrétně kdo zneužil moc, na koho jseš teda našťvaná?

Ivana: Víš co, ten systém.

LT: No systém...

Ivana: Tak samozřejmě Achab, samozřejmě ten Achab, protože on je ten panovník, víš co, prostě ten Nábót neměl šanci, protože von navedl tu státní mašinérii k tomu, aby dostal svý.

T: Respektive vona ji tam... No já nevím, jestli...No. A co tebe tam nejvíc štve?

Jolana: No tak mě asi nejvíc štve Jezábel, protože je taková... Nebo ani ne tak vona, jako spíš ta bezmoc Nábota.

T: Hm. Hele a tady tak padlo často Achab, Jezábel a kdo teda vidíme, že má větší vinu? Anežko.

Anežka: Jezábel.

T: Jezábel má větší vinu? Beato?

Beata: No... tak Achab.

Cecilie: Achab

Dita: Jezábel.

Ema: Já nebudu říkat, kdo má větší vinu, ale cítím... že bych se přiklonila k té Jezábel, jako já.

T: Jezábel?

LT: Ona.

Klára: Taky tak.

Františka: Jezábel.

T: Jezábel? (ostatní přikyvuji) Dobře. Tak já předám meč.

Anežka: Tak já řeknu... Já jsem z toho, ten vztek skutečně, to tam je... spoustu viníků a tak. Ale já jsem z toho cítila hroznej smutek, protože to vzniklo vlastně naprostou blbostí. Von si zamane na takovou... na vinici. Vždyť to vlastně není souměřitelný s lidským životem nebo není to takový... a teďka si jde a to mě, jak říkám, úplně... no to je něco! Von si tam lehne a začne trucovat, tak to není přeci vůbec chování chlapa! Tak teď to bude vypadat jako že vobhajuju všecy starozákonní semetriky, ale vona tam... no vona byla hrozná, ale von jí tím úplně nahrál.

T: A teď řekni jedním slovem, co to bylo teda za člověka podle tebe tenhle Achab.

Anežka: Slaboch. Já ho mám vyloženě jako slabocha a jako slabýho člověka, kterej prostě podlehne v tu chvíli, já to chci a budu trucovat.

T: Emo, co ty bys řekla, co to bylo za člověka, tenhle Achab?

Ema: No tak nevím...prospěchář?

T: Prospěchář... A co ty bys řekla, Dito?

Dita: Já bych ho nedokázala asi...

T: A ty? Co je to za člověka?

Beata: Marnotratník.

T: Marnotratník? Achab? Počkej a tys chtěla něco?

Dita: Takovej umanutej asi.

Cecilie: No, že musí být za každou cenu asi po jeho, když něco chce.

T: No... Co to je za člověka?

Klára: Takovej mazánek. Dětinskěj.

LT: Rozmazlenej. Já ho vnímám vyloženě jako toho maminčinýho mazánka.

T: No... Hele, Dano?

Dana: Mazánek.

T: Ivano?

Ivana: No...mazánek ne... No jako ve smyslu mazánka ano, ale jako ne maminčin. Byl prostě zvyklej dostat, co chtěl a pokud to nedostal, tak byl znechucenej. Aniž by jako nějakěj svůj do toho... o něco se pokusil.

T: A ty bys řekla, Jolano?

Jolana: No já bych řekla, že je rád, když za něj jednají druhý.

T: Co to je za člověka? Kterej je rád, když za něj jednají druzí, slaboch?

Jolana: Mhm.

T: Jenom tady nepadlo... to vo tý odvaze, že jo. Von přece jede do boje, sám se převlíkne, vodmítl se voblíknout jako král a tomu druhýmu řekne, ty zůstaň oblečenej jako král. To mi přijde jako docela zbabělý.

LT: No to už vůbec! To už vůbec!

Ivana: Já jsem zapoměla otočit na tu druhou stránku, ale jo.

Anežka: Já bych ho brala, že první si půjde píchnout nějakou drogu nebo se napije, jak si tam lehne a...

LT: Úplná diagnóza!

(smích)

Anežka: No půjde, ne?

T: Takže potenciální závislák?

Anežka: Asi tak.

T: Tak fajn. Tak předáme meč. Beato, hele, co ty vidíš v tom příběhu?

Beata: No mě tam teda strašně vadí ta Jezábel, slabochovi udělá pomyšlení, pomůže mu k tomu, co on si zamane...

T: No to byla taková mocichtivá žena, ne?

Beata: Ale přece to její rozhodnutí...

T: ...No...Ivano?

Ivana: My jsme teď měli přednášku a tam říkal někdo, že se teď začíná... být mužsko ženský dohromady pomíchaný role. Že má ve svý klientele často i pár, manželé, manžel manželka a ti maj naprosto prohozený role. Silný muž a slabá žena.

T: Čili že to je silná žena, jo? Dobře, ale proč vona to dělá?

Ivana: Co jsem řekla? Opačně. Slabý muž a silná žena. Tak jsem to myslela. Prostě prohozený role.

T: Proč ona to dělá?

Anežka: Já musím ještě, jako ta ženská... Pořád byla závislá a dělat kariéru a to všechno, musel von jako muž. Že vona to možná dělala všechno ve prospěch, možná si myslela subjektivně, že von se tady ukáže jako král.

T: Čili dělala to kvůli němu?

Anežka: Dělala to kvůli němu, já mám pocit, že to dělala kvůli němu.

Ema: No já nevím... Dělala to pro sebe skrz něho.

T: Čili kvůli sobě? A co z toho měla?

Ema: Takovej pocit zadostiučinění.

T: No počkej, zadostiučinění...

LT: Myslíš že jako má radost z vinice nebo...

T: Já mám pocit, že pocit zadostiučinění je něco, když je někde nějaká nespravedlnost a je narovnaná. Takže to vnímám pod pojmem zadostiučinění.

Ema: Já to беру jako něco... čistě teda mluvím sama za sebe, že nejraději by vládla ona.

T: Čili z mocichtivosti? Čili ona to dělá z touhy po moci?

Ema: No.

Beata: Já myslím, že ne.

Ivana: Já si myslím, že ne. Jako samozřejmě, že jí nešlo o vinici, ale že jako nesnesla pocit, že král když něco chce, že by to nedostal.

T: Čili ty máš pocit, že jí šlo vo krále?

Ivana: Ano. Vobhajovala si toho svýho manžela coby krále, respektive jí jako královny.

T: A proč jí šlo vo toho krále?

Ivana: Protože nesnesla pocit, že když to byl král, že mu bylo něco odepřeno, že se mu někdo protiví.

T: Milovala ho?

Beata: Možná jí vadilo, že to je takovej slaboch, tak převzala moc do svých rukou...

T: Bylo by to možný? Počkej, tomu teď nerozumím. Jako že von jí štvál, čili vona tím útočila proti němu nebo jako...

Beata: Ne, jí vadilo, že von je takovej slaboch. Nemohla se na to koukat, tak prostě to udělala sama.

T: Tak co udělala vona? Všichni na to koukali, že král je takovej saboch. A vona to vzala do svejch rukou.

Jolana: Možná chtěla, aby se nekoukali na toho krále jako na slabocha.

T: Čili že jí šlo... Ale proč jí šlo o něj? Tady totiž to trochu padá. Von byl slaboch, ale teď všichni říkáte, že jí šlo vo něj.

Jolana: Ne, jí šlo vlastně vo sebe, aby vona vlastně se prosadila.

T: Čili vona jako chce mít moc, chce bejt velká, ale nemůže to udělat přímo...

Jolana: Nemůže přímo, tak to udělá přes něj. Využije toho, že je slaboch.

T: Ale dělá to kvůli sobě teda?

Jolana: Dělá to kvůli sobě.

T: Já nevím, třeba ho miluje? Miluje ho?

Cecilie: Já bych řekla, že jo.

T: Miluje ho?

Dita: Já nevím, já spíš myslím, že to dělá z prospěchářství pro sebe.

T: Miluje ho?

Ema: No, já teda netuším, ale spíš si myslím, že ne.

T: Já si taky myslím, že ne, moje fantazie je taková, že s ním dokonce pohrdá. Miluje ho?

LT: Já si taky myslím, že s ním pohrdá. Nemiluje.

T: A ty?

Františka: Že se o něho musí postarat.

LT: To může bejt soucit? Nebo...

Františka: No, asi ze soucitu, když ho nemiluje.

Hana: Já mám vysloveně pocit, že vona se o něj musí starat. A i tady jak říká já sama ti dám vinici, jo, tak že vona sama mu chce dokázat, že má schopnosti, tedy že je schopnější než von, kterej tu vinici sám nezíská, ale vona mu to... ale já ti dokážu, že na to mám.

LT: Blbče!

Hana: No, a já tu vinici získám.

T: Čili ty si myslíš, že je to v ní, taková agresivita vůči Achabovi, ne? Taková agresivní ženská,...ne?

Hana: No, tak já si myslím, že vona si ho moc neváží teda.

LT: Copak to jde?!

T: Hele, tady povídala Ivana o tom, že ty role jsou převrácené a já mám taky jako ten dojem, že kdyby... Ty říkáš, von ji musel štvát, ale v těch vztazích přece ženy strašně často bojujou s těma chlapama o moc. Jako na jednu stranu jako chlap, kterej ustoupí ženě, tak nějak říkáš, že ženu štve, ale přitom mám takovej pocit, že s ním bojuje o tu moc.

Hana: Tak ani ne o moc, spíš o svůj prostor, o svoje místo na slunku, tu moc si myslím, že rády přenecháváme, ale chceme mít svůj prostor, do kterýho nám nebudete mluvit, svůj volnej čas, svoje koníčky, svoje kamarádky.

T: Jolana tady vzdychá. Bojuješ s chlapama o moc?

Jolana: Do určitý míry, ale já si myslím, že my spíš máme ty role rozdělený, každej máme svůj prostor a svoje povinnosti, do kterých si nemluvíme.

Beata: (hovoří o své zkušenosti z povolání, kdy musela bojovat s muži, kteří neunesli, že je jim jako žena nadřizená a neuznávali ji jako autoritu, což těžce nesla)

Ivana: Já si myslím, že s chlapama nebojuju.

T: Ale většinou víc bojujou ženy. A tak čím to teda je? A většinou v manželství jsou víc nespokojený ženy, než muži.

Ema: To není pravda!

Františka: A není to tím, že mají málo prostoru pro sebe?

T: Ema říkala, že nebojujou, ale to je zase extrémní forma boje... ???

Ema: Já již nebojuji, protože už nemám důvod abych bojovala!

Dita: Já si nemyslím, že by ženy bojovaly proti mužům. Jestliže jsou nespokojený, tak s tím bojujou. Ale s mužema nebojujou, jenom se snaží dosáhnout toho pocitu štěstí nebo vlastní spokojenosti v tom manželství, ale nebojujou.

Cecilie: Já to vidím trochu jinak. Já zase z chlapů mám ten dojem, že mají určitou porci sobectví, který ty ženský mají málo.

T: A bojujou ženský s chlapama?

Cecilie: Určitě ne každá.

Klára: A ne s každým chlapem. Já třeba za sebe, ve mně ten boj o moc nebo prosadit se vyvolává chlap, kterej se snaží mi za každou cenu křečovitě dokázat, že on je ten chlap.

T: Čili když cítíš tu snahu?

Hana: Já si myslím, že vy chlapi na nás i přesouváte víc zodpovědnosti, než samy chceme. Takovýto starání, že jste docela pohodlný a že vám to vyhovuje. Třeba placení složenek, dělání účtů, všechno, co mě nebaví, tak udělej ty a já na to nejsem. U nás je to takhle teda.

T: A není právě tohleto ten boj o moc?

Hana: Ale já o to nebojuju! Já bych tohleto klidně přenechala tomu manželovi!

T: No ale přesně tak. Že ten podřízenější to bude dělat. Vy se hádáte o to, kdo to dělat nebude a to je právě ten boj. Dělej to ty, já to dělat nebudu!

Ivana: Určitě je.

Františka: Já v tom vidím vypočítavost. To co se jim nechce, tak prostě nebudou dělat.

LT: Já už tomu nerozumím! To se tak zamotalo!

(smích)

T: Já tomu rozumím. Já to vidím jako velkou neochotu si přiznat vlastní agresivitu a vlastní touhu po moci. A tak se to tady okecává a mlží nějakým obecnějším věcm. Já si myslím, že úplně stejně žena i muž toužej po té moci. Že chlap je bačkora, řekne žena, která celou dobu bojuje s tím mužem, aby měla navrch, aby z něho toho bačkoru udělala.

Emma: Já teda budu mluvit za sebe, ale já absolutně necítím touhu po moci tady s tím partnerem!

T: Takže ty když přijdeš domů, tak vyplníš složenky, na dovolenou jsem se rozhod, že pojedeme do jižních Čech v tomhle týdnu, ty si vyber v zaměstnání tenhle termín, prosím tě a udělej mi ještě večeři... Bez problému bys to přijala?

Emma: Když on to takhle neřekne, čili... Já si nechci toto modelovat.

T: Ne, modeluj!

Emma: Já nemám důvod si to modelovat, když vím na sto procent, že by to takhle neřekl!

Anežka: Já bych to takhle nepřijala.

LT: Já přemýšlím o tom, že taky kolikrát vyčítám tomu svému mužskému, že není dost hr, ale běda jak... Silnej je, ale jenom v oblastech...

T: Kde mu to dovolíš.

LT: Jo, jako jaký se koupí auto a tak, to ať si. Ale pak jsou teda nějaký věci, kde do toho mi nesmí... Ale já si myslím, že jsou rozdaný mužský a ženský kompetence. A zase do těch mejch kdyby mi lez, tak by mi připadal jako bačkora, protože co se má co starat o ty vyložené ženský.

Jolana: Přesně tak to máme taky. Já mám ty svoje kompetence, který mi absolutně vyhovujou a o který ten druhý se nemusí starat a on má zase ty svoje, který jsou jenom jeho a připadám

si naprosto rovnoprávná. Jsem ženská a chci zůstat ženská a on aby zůstal chlapem a do těch svých kompetencí si nelezem.

T: Jestli to ale zase není takový žití vedle sebe jenom.

Beata: (mluví o tom, že se bez problému přizpůsobí, ale její chlap ne)

T: Fajn. A když on tam leží a nic nedělá, kouká do zdi, a ona to musí vzít do vlastní ruky. Myslí si, že je línej?

Emma: Psychicky že je línej. Ne že fyzicky se tam válí, ale psychicky, že je línej.

Všichni: Neschopnej, že je!

T: Dobrý, tak nechme to. Cecilie, co k tomu příběhu.

Cecilie: Mě ten Achab přijde hodně pohodlněj, že se jí ani nezeptá, jak to chce udělat, jak to chce provést, že mu dá tu vinici.

T: A proč?

Cecilie: Protože už za něj asi vyřídila dříve jiný věci a je na to zvyklej.

Ivana: Protože to tuší, protože to radši nechce vědět.

T: Jakože si říká, má žena je mrcha, bude to vo hubu, takže to není z lenosti, ale protože chce mít čistý svědomí.

Ivana: Ano, tak.

Emma: V mejch očích není moc inteligentní, tak bych řekla, že je línej vůbec o tom přemýšlet.

T: Ale ty ho v podstatě takhle zbavuješ viny. Ona to udělala za něj a on nic netušil, takže je bez viny teda. Podle tebe fakt nic netuší?

Emma: A tak asi ano... Já nevidím do té hloubky.

Klára: On hlavně chce tu vinici a je mu to jedno jak. On je jak malý dítě, co si dupne, chci ji a je mu to jedno.

Cecilie: Tak. Hlavně že bude ta vinice a to je jediný, co ho zajímá.

LT: Von ví, že ona je mrcha a že to nějak zařídí.

T: Ale to ještě není omluva. Že chce vinici, ještě neznamená, že ho nezajímá, jak k ní přijde. Když nechce vědět a neptá se, tak to je... Musí mít nějakýj důvod. Proč se o to nezajímá? Proč to nechce vědět?

LT: Aby za to nemohl, aby nemohli říct, že za to může.

Hana: Takovej alibismus. Já nic, já muzikant, já o tom nevěděl, já za to nebudu zodpovídat.

LT: Ale budu ji mít.

T: Ale pokud o tom nevěděl, tak nebyl padouch, to byl jenom línej. Co by udělal ten Achab, kdyby mu o tom řekla? Kdyby řekla, hele, tady máš peníze, podplatíme svědky a oni ho sejmou a budeš mít vinici.

Cecilie: Já myslím, že by souhlasil.

Anežka: Já myslím, že by jí řek, aby to opravdu zařídila tak, aby se to neprovalilo. V podstatě by souhlasil, ale tak, aby to hlavně nebylo na něm.

Jolana: Já myslím, že ona mu ani nedala možnost se rozhodnout.

LT: A kdyby?

Jolana: Asi ne. Nesouhlasil by.

Ivana: Asi by souhlasil. Protože on byl zvyklej, že ona za něj řeší nějaký nepříjemný záležitost, protože ona ten dopis napsala jeho jménem, to byla jeho pečeť.

T: Ale ona to udělala za jeho zády.

Ivana: Já si myslím, že to byl tichej souhlas, protože jinak by se k ní ta pečeť nedostala.

T: Ale tichej souhlas! Kdyby to byl jasnej, řekla by, uděláme to takhle. Kdyby to nebyl tichej souhlas, souhlasil by?

Hana: Souhlasil.

Klára: Já váhám.

LT: Podle mě ne.

Ema: Taky váhám.

Dita: Souhlasil.

T: Moje fantazie je, že by nesouhlasil.

Beata: Ne, nesouhlasil.

T: Ale jakej on teda je? On to neví podle tebe, kdyby to věděl, tak by nesouhlasil, čili jedinej, kdo tam je teda mrcha, tak je ta Jezábel, která mu ukradla pečetidlo a pouze využila toho, že on mlčí. Podle tebe vlastně...

LT: On je zajatej v trucování...

Cecilie: Podle mě je to padouch.

Hana: Je to slaboch a zbabělec a nepříjemný věci nechá za sebe dělat někoho jinýho.

Cecilie: Podle mě je ještě horší než ona teda! Protože on ji nechá všechno udělat, asi ví dopředu, předpokládá, jak to udělá...

LT: Ale on byl třeba línej.

Cecilie: Já jsem ho neobhajovala. Já jsem říkala už od začátku, že ten Achab je mi protivnější než ona.

T: A jak je to o tobě? Alkoholička... Tebe štve Achab, že nic nedělá, všechno na ni nechá...

Cecilie: Já se tak chovám normálně. Proto mě to tak štve.

Anežka: To je právě ono! Já když jsem si dala tu flašku, tak všechno mě bylo naprosto jedno, já jsem to vytěsnila, všechno nějak běželo pěkně mimo mě.

LT: Vidím, že se to chruje, ale...

Anežka: Ale co bych se starala, ono to nějak dopadne! Přesně tak. Tak proto ten Achab mě tady štve. Protože v tom vidím přesně tohle, všechno to vytěsnit... A navíc udělá problém z takový maličkosti.

Cecilie: Já se v tom Achabovi poznávám úplně dokonale. Většinou jsem házela všechno na ostatní, aby to za mě řídili, protože to bylo jednodušší.

T: Takže když tě štve Achab, tak jseš sama na sebe našťvaná?

Cecilie: Určitě.

T: Tak Dito.

Dita: Mě to připadá naprosto jednoznačný. Prostě ten Achab byl zvyklej dostat všechno, co chtěl a on pro to nemínil nic moc udělat a prostě lehnul a byl našťvanej a ta Jezábel mi přijde, že byla taková intrikánka a aby byl doma klid, tak se to za každou cenu snažila takhle vyřídit. Mě nepřišlo, že by si tam nějaký ambice svoje ventilovala s tím, že ano, já jsem teďka dobrá, protože jsem to dokázala.

T: Co prožívá teda ta Jezábel?

Dita: Takový napětí.

T: Zkusme se do toho přenést všichni. Jezábel je fénická princezna, je provdaná za krále Achaba. Jak ona se cejtí? Co zažívá?

Ivana: Je ráda. Radost.

Františka: Nechce bejt královna. Nespokojenost?

Klára: Vzrušení a postupný rozčarování.

Hana: Já myslím, že je pyšná, že je královna, ale představovala si to třeba trošku jinak.

LT: Ale na začátku, jak byste se cejtila?

Hana: Byla bych pyšná, že jsem královna!

Ivana: Radost, ale i snahu o realizaci a takový vědomí, že jsem lepší a inteligentnější, než král a nemohu to dát najevo.

Jolana: Zodpovědnost.

T: Mě teda strašně překvapuje, jak málo z vás by tady cítilo radost, jo. Vy jste se předtím bránily tomu, že ženy jsou v manželství daleko nespokojenější, ale přitom kdybyste se staly královnama, co by mohlo bejt v životě lepšího, to je fakt terno! A přesto byste byly nespokojený.

Ivana: A co je na tom skvělýho? Vzpomeň si na Dianu.

LT: Já kdybich se stala královnou, tak si na nic nevzpomínám a cejtím se báječně.

T: A přesně o tom to je. Ani bejt královnou by tebe neuspokojilo.

Ivana: Ne. Rozhodně ne.

T: Sociálně jsem někdo, ekonomicky jsem zajištěná, můžu si dělat co chci, mám moc a přesto jsem nespokojená. Dobrý, tak co bylo dál. On nemůže mít tu vinici, teď si tam lehne, nemluví, co ona zažívá? On přijde domů, bouchne dveřma, lehne si a kouká do zdi. Co ona zažívá?

Klára: Znechucení.

Anežka: Já myslím, že ji to rozladí.

LT: Nerozumí tomu, strach.

Jolana: Nejistotu.

Františka: Úzkost.

T: A teď ona se ho ptá a on říká, no náhodou mě nechce prodat svoji vinici. A teď ona už ví, o co jde, co zažívá?

Hana: Uleví se jí, že to není něco horšího, že to může nějak řešit.

Cecilie: Je ráda, má radost, že je to něco, s čím mu může pomoci a dokázat si tu moc.

Ivana: Úlevu a vztek, zlost na něj.

Anežka: Mě by teda naštvál.

Františka: Úlevu.

T: Ale zase kdyby to byla jenom úleva, tak by šla spát, ale ona jde a dělá, to co dělá, čili tam není jenom úleva.

Hana: Jako úlevu, že ví, že je jak dál to řešit.

LT: Ale já nerozumím proč, kdyby to byla úleva, tak se zasměju a řeknu, dobrý, brouku, tak si uvař kafe a jdu spát. Já vůbec nemůžu přelézt přes to, proč ona do toho šla, proč se do toho vůbec vkládala.

T: Proč ona vůbec do toho šla?

Ivana: Ona doufala, že ona to zvládne, že to má řešení, bere to jako výzvu.

T: Ale co zažívá? Řekne mu, dobrý, nebuď naštvanej, já to pro tebe udělám.

Beata: Já myslím, že měla vztek.

Františka: Sebeuspokojení.

Hana: Chce mu ukázat, že to vyřeší za něj, ale neumím to pojmenovat.

Ivana: Myslím si, že má radost, že se může realizovat.

Dita: Sebevědomí.

Cecilie: Pohrdá jím.

Klára: Ctižádost.

T: Dobře a teď ona napíše ten dopis, pošle ho a čeká jak dopadne ten soud. Co ona zažívá?

Františka: Uspokojení.

Anežka: Znepokojení, jestli to dopadne dobře, trošku úzkost.

Ema: Bezmoc?

Dita: Radostné očekávání.

Ivana: Očekávání.

(přítakání)

Jolana: Napětí.

Klára: Vzrušení ze hry.

Hana: Takový zadostiučinění.

T: A co pocit viny?

Ivana: To ne. Ona to víceméně hází na něj, protože to dělala jeho jménem.

T: Dobře a teď přijde ta zpráva. Co ona zažívá?

Ema: Uspokojení.

Beata: Je možná i trošku hrdá na to, že to vyřešila.

Klára: Vítězoslavnost.

LT: Tady bych předpokládala už ty pocity viny.

Hana: Uspokojení, že to dokázala.

T: A teď tam přijde Eliáš a říká, psi budou chlemtat tvoji krev. Co ona zažívá?

Ivana: Úzkost.

Dita: Možná je jí ho i líto nebo trapně je jí.

Beata: Kdoví jestli ona neměla strach i o něj.

T: Popravdě řečeno, já si nedokážu představit, že by takováhle mrcha mohla mít strach i o někoho jinýho, než o sebe.

Dita: Mě nepřijde jako zas až taková strašná mrcha.

T: Zabije člověka a není to mrcha?

Ivana: Podle mě jí ho není líto, ještě si říká, že mu to patří.

Ivana: O sebe měla strach.

Hana: Já si myslím, že se lekla a říká si, jestli přece jenom jsem to nepřehnala. Má pocit viny.

LT: Jako takový, to jsem nedomyslela.

T: Dobrý, tak Emo. Co tě tam upoutalo.

Ema: Já si myslím, že ona byla ctižádnostivá.

T: A ty to máš s ctižádností jak?

Ema: Tak takovou zdravou ctižádnost asi mám. Ale zase jsem ráda, že nemusím bojovat o tu svoji moc v tom vztahu, že si tu ctižádnost nemusím tam uplatňovat.

T: (K překvapení Cecilie a Beaty vysvětluje význam slova ctižádost – touha vynikat, bejt oslavovaná, úžasná.) Proto tomu moc nevěřím, že Ivana by nebyla ráda, kdyby se stala královnou.

LT: Já celou dobu přemejšlím, jak to mám s tím bojem s těma chlapama a že po nich něco chci a že je teda otázka, jestli jim taky dávám prostor, aby mi to mohli dát, jestli ustoupím, jestli vůbec jim to dovoluju. Chci silnýho chlapa, ale říkám si, jestli mu vůbec dávám na to prostor.

Jolana: Právě to je to, o čem jsem mluvila, že já si nechávám svůj prostor, do kterýho si nenechám mluvit, ale taky si dávám pozor, abych i on měl prostor, do kterýho mu zase nezasahuju já.

T: Ale jestli to tak je opravdu?

Jolana: Já si to takhle dělám.

T: Aby to nebylo, jak ukazovali ty záběry asi před rokem, jak ti chlapi vběhli s těma puškama do té školy, strhla se tam střelba a oni skákali tam těma okna bez ohledu na to, že šlo o život. A teď vynášeli v náručí ty ženy, ty děti a působili hrozně maskulinně, jako opravdový chlapi jo. Prostě to byla krizová situace a oni reagovali jako mužský, to byla obrovská odvaha, obrovská akceschopnost. Zatímco ženy tam lkaly, oni tam zachraňovali. A teď po tom roce ti chlapi mají mnohem větší psychický následky, mnohem větší pocit selhání, než ty ženy, protože oni měli ty děti uchránit a nezvládli to. Proto jsou na tom zdánlivě paradoxně ti otcové na tom teď hůř než ty matky. A já teď nevím, jestli tihle chlapi jsou jiní chlapi, než jsou Češi.

Jolana: Já si myslím, že tam je k tomu mnohem větší prostor, příležitost. Tady vlastně jsou ty role hodně podobný, protože všechno odmalička dostáváme až pod nos.

LT: Ptáš se na to, jestli ty chlapy kastrujem nebo už je dostáváme vykastrovány, vid'?

T: Slovo kastrovat samozřejmě v psychoanalytický literatuře se myslí jako psychicky.

Anežka: Podle mě není příležitost, tady málokdy zažiješ takovou krizovou situaci, jak jsi říkal, podle mě ta příležitost není.

Ema: Já si myslím, že ta příležitost, aby chlap prezentoval, že je chlap, je i tady v Čechách a že to neznamená, že chlap je na střeše s puškou a že válčí, že je chlapštější.

T: Co by byl podle tebe projev chlapeckosti?

Ema: Vzájemný dialog ženy s tím mužem. A když je ochoten a schopen toho dialogu se ženou, tak to je pro mě chlap.

T: A co vy ostatní? Ema, když se řekne chlap, tak si představí kamaráda do kavárny.

Ema: Ale ne...

T: Tak to je dialog jako, že si s tebou popovídá. Když se řekne chlap, tak co to znamená?

Dita: Člověk, z kterýho vychází takovej pocit bezpečí.

Cecilie: Já si myslím, že opravdovej chlap je zodpovednej. Dodržiava slovo a tak.

T: Čili člověk řádu...

Jolana: Pravdomluvnost.

Anežka: Odvaha a statečnost. To nemusí bejt jenom v tom vztahu.

Františka: Chlap, kterej se schopen vychovávat moje děti a dávat jim pocit bezpečí. Jistota. A opora.

Hana: Zodpovědnost. A když mám problém, tak že vím, že můžu jít za ním a opřít se o něj.

T: Čili je to o síle taky?

(přítakání)

LT: Ochrana taková.

Klára: Asi taková síla, rozhodnost, ale ve směru péče o druhý, ne jenom samoúčelná.

LT: Já to mám podobně, taková statečnost, ve smyslu schopnost se rozhodnout a stát si za tím, střílet ne náboje, ale názory.

T: A teď já ze své zkušenosti, tak moje profese vyžaduje jasný rozhodnutí, orientovat se v situaci a rychle se rozhodovat, takový hodně mužský a na druhou stranu doma, když chci něco rozhodnout, tak moje žena, že jsem tyran, že se s ní vůbec nebavím, že jsem takovej macho... Já nevím, jak to teda je... Ale nic, Kláro.

Klára: Tak já od začátku, jak o tom přemýšlím, tak mě tam právě nejvíc přitahuje ten Nábót, že měl odvahu si právě stát za tím svým i proti moci. Že asi tu vinici, dědictví po otcích nebo jak jsi pak říkal, že to je symbol toho náboženství, tak to se mi hrozně líbí.

LT: Hela a nebylo to kamikadze?

Klára: Pro mě spíš hrdina. Právě ten chlap, jak jsme tady o něm mluvili, že si to ustojí.

T: No dobře, ale král, to je přece státní moc, slovo krále je zákon, on vlastně nedělal nic špatnýho, ne? Moh říct chci to a mít to, slovo krále je zákon.

Ivana: Tam jde ale taky o to, jakým způsobem si to prosadí.

T: Mohl tam poslat vojáky.

Klára: On mohl mít tisíc jiných vinic.

Dita: Aspoň kdyby to jasně řekl...

T: A jednal by správně?

Dita: Jednal by správně z pozice své moci, jako král.

Anežka: On neměl vůbec nárok na cizí dědictví.

Klára: Jako král jo, ale ne jako člověk.

Františka: Ne.

Cecilie: Já myslím, že on byl tak strašně zbabělej, že by ho to vůbec nenapadlo v tu chvíli.

Ivana: Nejednal. To byl jedinej majetek toho Nábota, dědictví jeho otců a on si tam udělal zeleninovou zahrádku. On ji vůbec nepotřeboval, to byla jenom jeho... umanutost.

Klára:...rozmar.

LT: Bylo by to špatně, ale pořád by to bylo víc fér než tohleto.

Ivana: Nebylo to nic zásadního, on ten pozemek nepotřeboval, on si jenom umanul, že si tam vysází zeleninu a nebral ohledy na to, že k tomu ten Nábota má osobní vztah.

T: A mě teď napadlo, jak říkala Klára, že to pro něj mělo i náboženskej význam, jak to vidíte teda církevní majetek, má se brát nebo ne?

Dita: Já jsem nad tímhle nikdy nepřemýšlela, to opravdu nevím.

Ivana: To záleží na tom, jakej tam je původ. Pokud byl ten majetek té církvi odebrán, tak ano. Ale církev taky si zabírala nemovitosti a polnosti, který jí historicky nepatřily.

Anežka: Já bych teda historicky neargumentovala, to teda ne.

T: Svatovítská katedrála. Má patřit státu nebo církvi? Prezident nebo arcibiskup?

Františka: Arcibiskup.

(diskuse, Ema odmítá polemizovat, jako historička má k tématu vyhraněný vztah a nechce se vyjadřovat)

Františka: Já spíš budu mluvit o těch manželských vztazích, kdy vy jste říkal, že přijдете domů a manželka není spokojená, když vybalíte svojí moc, tak já jsem takhle měla v podstatě první manželství přesně na tu notu, že když manžel měl všechno... Rozhodoval v práci, tak si potom myslel, že může všechno rozhodovat i doma a já jsem do toho nesměla mluvit. To co říkala Jolana, tak já jsem vůbec neuměla, já jsem byla ten člověk, který udělal jenom to, co bylo potřeba a neměl tam vůbec příležitost dělat, co by ho bavilo. A v momentálním vztahu už jsem si ten prostor zachovala a je to v pořádku.

LT: Já teď přemýšlím, že jestli tam je vždycky nějaká možnost, že takhle ne, že přece se domluvíme. Mě někdy připadá, že si to necháme takhle předepsat, ale další krok je, hele, to se mi nelíbí, nemohli bysme to probrat a když to neudělám, tak se teda totálně vyřadím ze hry a potom už jenom sedím a koukám, co ten druhý, že jo. Teď teda taky nějak cítím tu naši neaktivitu. Přece většina chlapů, chci po něm sílu a tohlencto, ale většina přece nejsou psychopati, s kterými se nedá dál o tom mluvit, ne? Teď teda mám trochu vztek na nás, že si to necháme a pak už se dostaneme jenom do té pozice, kdy nemůžeme už nic, než tětětětě! na něho štěkat.

Hana: Mě tam štve spíš ten Achab, že je takovej nerozhodnej, lehne si a nechá za sebe rozhodovat. A v tom poznávám sama sebe, že jsem radši, když to rozhodne někdo za mě, že se mi nechce, přijde mi to pohodlný a nemusím se už ani vyjadřovat k tomu dál. A pak jsem

zase byla našťvaná, že někdo něco za mě rozhod a musela jsem se napít zase. Takový ty zvraty proti sobě.

Ivana: Tak já mám něco podobného, co už tady bylo řečeno, nevím jestli jsem pohodlná, ale mě nenaučili doma ani nikde jinde potom se rozhodovat a když už, tak to většinou bylo blbě. Takže mě naprosto vyhovuje, když za mě někdo dělá rozhodnutí a nevyhovuje mi, když mám já rozhodovat. Ale nevyhovuje mi, aby mi to bylo předhazováno, když mi řekne, rozhod jsem, že... Jako mít trošku takovej pocit, že nejsem zas tak... Aby mi to nebylo dáváno najevo. To mě potom tak vytočí, že vyběhnu a udělám bezhlavě to rozhodnutí a pak je to špatně. Takže hodně záleží na tom, jakým způsobem. Když někdo rozhoduje, tak já jsem ráda, že to někdo rozhodne, ale já když vyskočím, tak kvůli té formulaci „rozhod jsem“. Jako můžeme se o tom bavit a většinou mě přesvědčí, že má pravdu a mě to vyhovuje. On to zaplatí, on to přinese, bereme si dovolenou tehdy a tehdy, mě to vyhovuje. Mě to naprosto vyhovuje! Mě by nevyhovovalo, kdyby na mě křičel, já tady mám to rozhodovací právo.

T: Mě přijde zajímavý, že ty ráda jseš v té submisivní roli, ale vůbec tak nepůsobíš, rozhodně tak nepůsobíš. Tady už to říkala kdysi Zdena, že jednou, že tady na té skupině působíš úplně jinak, že tě bude muset poznat blíž, že se v tobě lidí a asi i chlapi můžou mejlit.

Ivana: Často se mýlí, to je pravda. Ale já jsem o tom přemýšlela, jak tady člověk má víc toho času, z čeho to pramení a vrátila jsem se zpátky až do svého dětství a vzpomněla jsem si, když jsme si jako malý, bylo mi asi tak deset let, hráli na paní a služku, tak já jsem si vždycky brala tu roli té služky. Všichni, já budu ta princezna a já jako jediná jsem chtěla bejt ta komorná. Nikdy mě nenapadlo, že bych já měla rozhodovat. Jestli už tam někde v dětství, já budu ten otrok, nebo ne otrok, já budu ten poddanej a budu ten dole.

Hana: Já mám přesně tyhle ty pocity, jako u nás to byla mamka, kdo měl rozhodující slovo doma a když já doma křičím, že chci tohle s manželem, ať nerozhoduje a on mi řekne, tak jak to teda chceš, tak se stáhnu a řeknu radši to udělej ty.

Ivana: Já bych chtěla bejt jako moje máma, ale jsem spíš jako babička. Když se snažím bejt jako ona rozhodná, tak to nejsem já.

Hana: Jako matka její matky.

Ivana: Přesně tak.

T: Fajn, Jolano.

Jolana: Já když se vrátím k tomu příběhu, kdo tam měl jakou vinu, podle mě on se ani nesnažil to nějak ovlivnit a nechal jenom na ní, aby udělala nějaký rozhodnutí, ale myslím si, že vždycky je možnost volby, podle mě i ten Achab měl možnost nějaký volby a tím, že to nechal na ní, tak se na tom taky podílel.

T: Podle mě on to v hloubi duše věděl, ale přitom si to nechtěl připustit.

LT: Jako když člověk sám sobě lže, vid'?

T: No. To je jako když odsud odejdeš a někdo před tebe postaví tu flašku a ty si nebudeš chtít připustit, jak na tom jseš.

Jolana: Vždycky je to o té volbě.

T: Jasně, ale já teď myslím na Michala Tučného, on měl taky problémy s alkoholem a tu poslední recidivu nepřežil. A taky když mu to říkali, když mu takhle někdo nabídl skleničku, tak on říkal neboj, já nad tím mám kontrolu a opravdu celej večer vydržel u tý jedny skleničky, ale tím se to celý spustilo a stálo ho to život nakonec. Tak pojďme si vzít perly.

Anežka: Mě tam hodně bere ta ctižádostivost, já jsem ctižádostivá. A přemýšlím o tom, jak se může ctižádostivost zvrhnout do toho, že jsem hledala únik. Ale teď mě vlastně ctižádostivost drží u toho, že abstinuju, takže to je vlastně i pozitivní věc.

Beata: chtěla by mít sílu se rozhodovat

Cecilie: Něco podobného jako Beata, že nesmím být líná se rozhodovat.

Dita: Já si myslím, že když budu něco chtít, tak bych za tím měla jít a nést si opravdu ty důsledky, i když nebudou třeba dvakrát pozitivní. Když vidím sama sebe, tak mám tendenci si to ještě potvrdit, aby mě... Protože když se to nepovede... Prostě opravdu si to rozmyslet.

Ema: Já nechci být manipulována a někam násilně tlačena, když vím, že mám jako ten Nábot nárok si stát za svým.

LT: Pro mě je to o tom bejt účastníkem svého příběhu. On do toho na začátku vlez a na konci umřel. A mezi tím se celou dobu snažil hlavně v tom nebejt. A mě by se tohle občas taky chtělo udělat. Tak se pořád tak tlačit do toho a vědět, že je dobrý bejt zúčastněnej. Protože stejně jsem.

T: On je tam vlastně takovej předmět svého života, ono jím je žito.

Hana: Přestože je král...

LT: Může to blbě dopadnout, i když jsem zúčastněná, ale takhle to vždycky blbě dopadne.

Klára: Mě nejvíc vzalo asi to, že když chci mít doma rozhodného chlapa, tak se musím občas vzdát své rozhodnosti.

Františka: Já taky s tou rozhodností bych se ráda přidala, protože jsem málo rozhodná, potřebovala bych být víc.

Hana: Já se snažím už několik let být rozhodná a nenechat se sebou manipulovat a budu se o to rozhodně snažit dál a doufám, že se mi to povede.

T: V tom příběhu kdo s kým manipuluje?

Hana: Já si myslím že Jezábel s Achabem.

Ivana: Mě naskočila modlitba anonymních alkoholiků a já bych se chtěla naučit rozhodnout, který věci změnit můžu a který nemůžu, nezabývat se tím, co změnit nemůžu, ujasnit si, s čím se musím smířit a naopak, kde se vyplatí napnout tu energii.

Jolana: Já se utvrzuju v tom, že já mám vždycky možnost volby a že já vždycky ponesu následky svých rozhodnutí.

2. ZÁZNAM Z 6. 12. 2005 (Ježíšův křest a pokušení na poušti - Matouš 3,1-4,11)

Za těch dnů vystoupil Jan Křtitel a kázal v Judské poušti: "Čiňte pokání, neboť se přiblížilo království nebeské." To je ten, o němž je řečeno ústy proroka Izaiáše: 'Hlas volajícího na poušti: Připravte cestu Páně, vyrovnejte mu stezky!' Jan měl na sobě šat z velbloudí srsti, kožený pás kolem boků a potravou mu byly kobylky a med divokých včel. Tehdy vycházel k němu celý Jeruzalém i Judsko a celé okolí Jordánu, vyznávali své hříchy a dávali se od něho v řece Jordánu křtít. Ale když spatřil, že mnoho farizeů a saduceů přichází ke křtu, řekl jim: "Plemeno zmijí, kdo vám ukázal, že můžete utéci před nadcházejícím hněvem? Neste tedy ovoce, které ukazuje, že činíte pokání. Nemyslete si, že můžete říkat: 'Náš otec je Abraham!' Pravím vám, že Bůh může Abrahamovi stvořit děti z tohoto kamení. Sekera je už na kořeni stromů; a každý strom, který nenese dobré ovoce, bude vyřat a hozen do ohně. Já vás křtím vodou k pokání; ale ten, který přichází za mnou, je silnější než já - nejsem hoden ani toho, abych mu zouval obuv; on vás bude křtít Duchem svatým a ohněm. Lopata je v jeho ruce; a pročistí svůj mlat, svou pšenici shromáždí do sýpky, ale plevy spálí neuhasitelným ohněm." Tu přišel Ježíš z Galileje k Jordánu za Janem, aby se dal od něho pokřtít. Ale on mu bránil a říkal: "Já bych měl být pokřtěn od tebe, a ty jdeš ke mně?" Ježíš mu odpověděl: "Připust to nyní; neboť tak je třeba, abychom naplnili všechno, co Bůh žádá." Tu mu již Jan nebránil. Když byl Ježíš pokřtěn, hned vystoupil z vody, a hle, otevřela se nebesa a spatřil Ducha Božího, jak sestupuje jako holubice a přichází na něho. A z nebe promluvil hlas: "Toto je můj milovaný Syn, jehož jsem si vyvolil."

Tehdy byl Ježíš Duchem vyveden na poušť, aby byl pokoušen od ďábla. Postil se čtyřicet dní a čtyřicet nocí, až nakonec vyhladověl. Tu přistoupil pokušitel a řekl mu: "Jsi-li Syn Boží, řekni, ať z těchto kamenů jsou chleby." On však odpověděl: "Je psáno: 'Ne jenom chlebem bude člověk živ, ale každým slovem, které vychází z Božích úst.'" Tu ho vezme ďábel na do svatého města, postaví ho na vrcholek chrámu a řekne mu: "Jsi-li Syn Boží, vrhni se dolů; vždyť je psáno: 'Svým andělům dá příkaz a na ruce tě vezmou, abys nenarazil nohou na kámen!'" Ježíš mu pravil: "Je také psáno: 'Nebudeš pokoušet Hospodina, Boha svého.'"

Pak ho ďábel vezme na velmi vysokou horu, ukáže mu všechna království světa i jejich slávu a řekne mu: "Toto všechno ti dám, padneš-li přede mnou a budeš se mi klanět." Tu mu Ježíš odpoví: "Jdi z cesty, satane; neboť je psáno: 'Hospodinu, Bohu svému, se budeš klanět a jeho jediného uctívat.' V té chvíli ho ďábel opustil, a hle, andělé přistoupili a obsluhovali ho.

T: Jan Křtitel byl sympaták nebo fanatik?

Kateřina: Mně přijde jako sympaták.

Lída: Fanatickej sympaták.

Marcela: Sympaták.

T: Jo, ale on přece furt nadává, ne?

Nela: Ne, je to sympaták.

Soňa: Podle mě je to fanatik, kterej chce nahnat strach. Takovej ten starej obraz Boha, kterej přijde a spálí, bude trestat.

Klára: Já ho vnímám taky jako sympatickýho fanatika.

Otýlie: Ani sympaták ani fanatik.

T: Jako lhostejnej?

Otýlie: Lhostejnej ne, ale nemůžu najít vhodné slovo, pro to, co cejtím. Ale jako fanatika ho nevnímám.

Petra: Nesympatickej fanatik.

Rita: Fanatik.

T: A ty jsi říkala, že jim chtěl nahnat strach, dělal to kvůli sobě, jako že si honil triko anebo proč to dělal?

Petra: Mě připadá, že kvůli své slávě to dělal.

T: Kateřino, ty jsi říkala, že je sympaták. On jim tam propírá hlavu, nadává jim horem dolem, vyhrožuje... Proč to dělá?

Kateřina: To nadává těm farizeům, asi protože byli takoví kam vítr tam plášt', ne?

Nela: Přece farizej, to je jako had.

Kateřina: Asi to chtěl změnit.

Klára: Protože předepisovali něco, co sami nedělali.

T: Ale tak mohl mlčet, ne? Kvůli čemu to dělá?

Soňa: Kvůli Bohu, kterej ho povolal k tomu. Chce obrátit to lidstvo, celej svět.

T: Takže chce bejt slavnej.

Soňa: Ne, aby je spasil. On to dělal kvůli těm lidem, protože má představu, že tohle je jejich možnost spásy.

Lída: On chce aby se obrátili, nechce, aby byli zatracení.

T: A proč to nechce? Farizeové byli gauneři, dobře jim tak, ne?

Nela: Nechce jim pomoci, já myslím, že ne. Něco tam je ještě, ale nevím co.

T: No nic, nechme to, jdeme na emoce.

Nela: Já bych cejtila asi takový pokání a možná i vzdor.

Soňa: Strach a úlevu, že ti dva mužský jsou tam každé úplně jinej.

Klára: Já asi takovej stud, že se tam v něčem poznávám.

Otýlie: Já klid.

Petra: Ve mně to vyvolává vztek.

Rita: Taky klid.

LT: Strach, ale i radost.

T: Ve mně je to asi o zlosti, mě to štve a trochu o úzkosti.

Marcela: Já nevím. Opravdu nevím.

T: To znamená, že neumíš číst svoje emoce? Nebo v čem to je?

Lída: Já jsem naštvaná.

Ivoš: Naštvaní, určitě.

Soňa: Já mám takovej pocit prohry. Naštvaní na sebe.

Simona: Strach.

Zuzka: Na mě to působí trošku neoblomně. Neoblomnost.

T: A co v tobě vyvolává neoblomnost za emoci?

Kateřina: Jistotu.

T: Tak Soňo, povídej.

Soňa: Já jsem byla naštvaná sama na sebe, protože přesně to, co udělal ten Ježíš, bych já nedokázala, já bych tomu ďáblovi skočila na všechno, když by mě lákal.

T: No a hele, zkusme teda teďka... Ty pokušení jsou tři, že, čeho se to vlastně týká? To první je proměnit kameny v chleby, já nevím, co je na tom špatnýho, když měl Ježíš hlad, aby proměnil kameny v chleby?

Nela: Já si myslím, že by to bylo špatný.

T: Proč? Tak by se najed, co je na tom špatnýho?

Lída: Protože se šel postit.

Nela: No, když se jde postit, tak se nemůže najíst, i když má tu možnost to třeba udělat.

T: Ale tak když už se postil dlouho, tak se mohl najíst, ne? Stejně dříve nebo později se musel najíst, ne? Já nevím, co je na tom špatného?

Soňa: Je to moc laciný, takovej magickej úkon.

T: Jako bez práce koláče?

Simona: Bylo by to zneužití té moci, kterou mu dal Bůh.

T: Proč zneužití? Mohl nasytit hromadu lidí v Izraeli.

Simona: Ale tam nebylo, že má nakrmit hromadu lidí v Izraeli, ale sebe. Dábel ho pokoušel a chtěl, aby se postavil proti Bohu svému otci

T: Takže samo o sobě na tom nic špatného není, proměnit kameny v chleby?

Simona: To by muselo být v jiném kontextu, tady je psáno, že ho d'ábel pokoušel.

T: Jak mohl poznat, že ho pokouší d'ábel?

Simona: Protože s ním mluvil, ne?

Lída: To mohly bejt jenom myšlenky.

T: Petro, o čem to je?

Petra: Mně to nepřipadá špatný, že by proměnil kameny v chleby.

Otýlie: Já to nevidím jako vinu, já to spíš cítím tak, že tam je obrovská síla ducha, protože je pokoušen, ale prostě já se nedám! Takže já to nevnímám tak. Jako to, co tam je psáno, že proměnil kámen v chleby, tak zůstává mimo mě, ale já tam cítím tu obrovskou sílu, že ne, že já si budu stát za svým.

T: Čili ty to vidíš, jako že to zlo mě pokouší vždycky k nějakému zlu. Čili ty vidíš zlo v tom, že by Ježíš to svoje předsevzetí jakoby opustil, že on se rozhod, že se bude postit, a že kdyby tomu podlehl, tak by hrozilo to, že nebude dost silnej.

Otýlie: Ano.

LT: Pro mě je to o tom, že když řeknu A, tak musím říct i B. Když jsem vyrazila do pouště čtyřicet dní se postit, tak jsem se rozhodla, že se tam prostě nenapiju, v přeneseném slova smyslu. Nekličkovat, když už jsem řekla A, tak říct i B. Pak se můžu třeba rozhodnout jinak, ale to už... To je jako kdybych šla abstinovat do hospody. A taky je to o tom, že někdy v životě je důležitý nemyslet jenom na to žrádlo, ale věnovat se něčemu jinému. Když se jdu čtyřicet dní postit, tak se vykašlat na ??? svět.

T: Čili to je něco takovýho laciného, jak říkala Soňa, že je to symbol pokušení ke konzumnímu životu? Vidím to, líbí se mně to, musím to mít.

LT: A neodložím to.

T: Jo, dneska by to byla televize a auťák a pak když vidím to štamprle...

Soňa: Mě to pořád přijde o tom... jako porušení řádu. On by tím něco...

T: A co je špatnýho na porušení řádu?

Soňa: No že vyhoví tomu ďáblovi.

T: Ale ďábel je definovanej zlem, to se pak točíme v kruhu, že nemůže poslechnout ďábla, protože je to zlý a je to zlý, protože by poslechnul ďábla. Nic, tak jdeme dál.

Ivoš (stáž): Já bych byl silně naštvanej, kdybych byl v tý roli těch saduceů, protože já přece jdu dělat to pokání, já chci bejt lepší a chci na sobě dělat...

T: Hele, on mluví o obrácení, co v tvým případě by bylo obrácení? Kdybys tam byl a on by říkal, plemeno zmijí, nes ovoce, co by to bylo? Hele, Kateřino.

Kateřina: Já myslím, že by to bylo o určité oběti, aby vydali něco ze sebe.

T: Ty, ty!

Kateřina: Abych vydala něco ze sebe.

Rita: Jako udělat něco dobrýho, pomoct někomu.

Otýlie: Já to chápu jako sama pro sebe, že nebudu okázalá, že nebudu jiná, než jsem vevnitř.

Petra: Já nevím, co k tomu říct, na mě to působí tak, že on se nadřazuje.

T: No jasně, k tomu se dostaneme, ale kdybys to slyšela, nemysli si, že si můžeš přijít jen tak, musíš nést ovoce.

Petra: No to bych asi nenesla, kdyby mi to někdo přikázal.

T: A co by se tím ale myslelo, tím ovocem?

Petra: Mně by vadilo, že mi někdo něco přikazuje.

T: Jasně, ale co vlastně ti přikazuje? Co má bejt tím ovocem?

Petra: No ukazuje mi jako, co si třeba myslí, že je dobrý. A já si třeba budu myslet, že je to jinak.

T: A co ty si myslíš, že by bylo dobrý?

Petra: No... to nevím.

Soňa: Já si myslím, že jim tím říká, vzpamatuj se, podívej se co, děláš...

T: Mě teď překvapuje to, že vy jste tady na pavilonu 8, jste tu všechny kvůli obrácení, jednoznačně, co si budem povídat a teď já se ptám, co má bejt ovoce toho tvýho obrácení? A místo toho slyším, teď to budu ironizovat, blablalba, jako jo.

LT: Neříká, Mirko, Renato, Jano, nechlastejte?!

T: Není to ovoce?

(všichni souhlasí)

LT: Nedrťte rodinu, děti, sebe...

Nela: Já to beru jako pokoru.

T: A není to ten chlast? Nemyslete si, že můžete říkat my jsme absolvovali osmičku a Bohnice.

Nela: Nebo si myslím, trochu se nad sebou zamyslet. S tím chlastem a tak.

T: Není to ovoce?

Petra: Ne. když mi to někdo přikazuje, tak ne.

T: A ovoce tvého obrácení?

Petra: Nebo jako je, ale jiným způsobem, kdyby mi to řekl.

T: Jasně, ale je to ovoce tvého obrácení.

Petra: No to je, no.

Nela: Já jsem ještě chtěla říct něco podobného jako říkala tady Otýlie, že teda o tom ovoci jako alkohol jo, ale taky by mi na tom vadilo, že by mi to někdo takhle přikazoval takovým způsobem. Ne jako, kdyby mi to řekl trochu jiným způsobem, jemnějc, tím jsem řekla i ten vzdor, že jo.

LT: Já už se začínám trochu potit, protože si říkám, jak mě asi musíte vidět!

T: LT vám nadává, na osmičce?

(smích)

Nela: Nenadává, ale doluje to z nás strašně.

LT: Já mám pocit, že někdy je to potřeba, další delírko nepřežijete, chcípnete, v tomhle je to někdy...

LT: Ale jo, ale nenadáváte nám. Ale v tomhle já tam cítím, že mi to opravdu moc násilně říká, jo.

T: Hele, zkusíme jeden příklad, řeknu jednu větu Petře. Hele, Petro, jestli chceš fakt obrátit svůj život, musíš přestat chlastat, jinak fakt dopadneš blbě teda, fakt posereš svůj život. To by mě zajímalo, co cítíš při tom? Neštvete to?

Petra: Neštvete, vy to říkáte jinak.

Nela: Mě tam zlobí to plemeno zmijí.

LT: A my jsme nikdy neslyšely, jak jsme hnusný a odporný alkoholičky, ženský, že nás hoděj přes palubu?

Nela: No to jo, no. Ale momentálně ve střízlivým stavu mě to štvete.

Simona: Podle mě jim vyčítal pokrytectví. My to nevyřešíme tady.

T: A v čem je to pokrytectví? Tady Nela říká, jako kdyby to pokrytectví bylo to, že nechci slyšet o sobě pravdu.

Nela: No, je to tak.

T: Tady jedna vaše kolegyně říkala, to jsem teda netušila, že tady o sobě uslyším, že jsem alkoholička.

LT: Že nečekala, že jí to tady budem otloukat o hlavu.

T: Tak nic, jdem zatím dál.

Lída: Mě tam hrozně štve ten ďábel, jak tam pokouší, já bych to nevydržela.

T: Hele a tady jsou tři pokušení, samozřejmě každý je trochu jiný a jde tam o to hlubší, ale je tam proměnit, je tam vrhnout se, je tam království světa. Na který to pokušení, na kterej symbol by tě dostal?

Lída: Mě asi hned na to první pokušení, mít nějakou jistotu, chci se mít dobře.

T: Jak kdyby ten ďábel říkal, hele, dej si, okamžitě se budeš cejtít líp, je ti blbě.

Lída: Po čtyřiceti dnech už bych byla pěkně slabá, já bych určitě podlehla po dvou dnech.

T: Jo?

Lída: No a to mě právě štve!

T: No to je dobře, já tě nekritizuju! Mě by jenom zajímalo, jestli to i ostatní cejtí takhle.

Kateřina: Asi jo.

T: To znamená kdyby ten ďábel byl v dnešní době a ty jsi byla Ježíšem, tak by ti řekl, tady si dej to štamprle a bude ti dobře, proč se máš trápit, jako úzkostí a starostma...

Lída: Já si myslím, že to je o pevné vůli, kterou nemám a jsem za to na sebe naštvaná. Proto mě to štve.

T: Jo, takže o tom je vůle, neumět dodržet předsevzetí, podlehnout, když je na poušti? Hele, Petro, co je poušť v tvém životě?

Petra: Poušť v mém životě? Já nemám poušť. Necítím poušť ve svém životě.

T: Když ďábel doráží... Kdy na tebe ďábel doráží?

Petra: Pořád, celej život. Hlavně když se cejtím špatně.

T: Doráží když abstinuješ?

Petra: Ne, to ne.

T: Nemáš větší chuť na chlast?

LT: Já si to představuju, že jsem hozená do úplně jinýho cizího místa v poušti, ticho, prázdno, nikde nic, nikde nikdo, sucho...

T: Sucho, jasně.

LT: Sucho, že by se tu a tam nějakej zázrak hodil.

Kateřina: Na mě ta poušť působila od začátku, jako že jsem tady, že jsem byla vytržená ze svýho reálnýho svobodnýho světa a byla jsem vržená sem.

T: A démoni útočili. Říkali pojd', podepiš revers, pojd' zpátky.

Kateřina: No, než jsem si začala nějak zvykat.

Otýlie: Já když jsem se vrátila před těmi patnácti lety, tak jsem s tím neměla takové problémy a ani teď nemám.

T: A když tě sem zavřeli?

Otýlie: Tak to jsem necítila jako poušť, ale spíš jako obruč, ne jako poušť. Samozřejmě, že ty prvotní myšlenky byly ano, revers a tak dál, jako určitě nepohodlí, ale ne poušť.

T: Tak mně teda přijde, že na poušti je pěkně blbě. Já jsem zažil tu judskou poušť a fakt teda nic tam není, slunce tam praží, člověka bolí hlava neustále, je mu blbě, chtěl by se napít, nemůže...

Otýlie: Tak takovej pocit jsem neměla.

T: Fakt se ti nechtělo napít?

Otýlie: Ne.

Nela: Tak pro mě je ta poušť tak jak to říkala Kateřina, ale měla jsem i takovou strašnou tíhu, když jsem se sem dostala. Že jsem cítila takovou tíhu, jako když člověk vystřízliví z toho alkoholu, že jsem si nejenom sobě samotné strašně ublížila, ale i těm druhým. Pocit viny a že člověk začal přemýšlet nad tím, co jako proved, jo, že teda ten alkohol je strašný svinstvo.

T: Díky. Otýlie, ještě něco?

Otýlie: Já mám pocit takovýho jako smíření, takový síly, že je to pěkný.

T: Jako v tom příběhu?

Otýlie: Nejenom v příběhu, ale i v sobě. Já bych nepodlehla tomu d'áblu v žádném případě.

T: Počkej, a proč jseš teda tady?

Otýlie: Protože jsem zrecidivovala.

T: A když říkáš, že bys nepodlehla? Vždyť jsi podlehla!

Otýlie: Ale teď to tam nemám.

Nela: Mě teď napadlo, že bych to měla stejně jako Otýlie, že bych tomu d'áblu nepodlehla, kdybych se hodně bála, že bych tu recidivu mohla udělat. Že si nejsem sama v sobě tak úplně jistá.

T: A mně to teď, Otýlie, přijde, jako kdybys mluvila o tom druhým pokušení, jo. V tom druhým pokušení můžeme taky vidět pokušení k riskování. A ty tou svou jistotou na mě působíš, jako kdyby přišel k tobě d'ábel a řekl, Otýlie, přece ty nemůžeš zrecidivovat, pojď do hospody nebo na večírek a ty bys řekla, jasně, vždyť se mi přece nemůže nic stát a já nevím, jestli bys už nebyla zakouslá.

LT: Furt musím dělat něco proto, abych vydržela, furt musím pro to něco dělat, to nezměním. A to, že tomu odolám je to, že s tím furt něco dělám.

Otýlie: To určitě, to tam je, to určitě.

LT: I když to třeba nemusí bejt obecná pravda, třeba to má každej úplně jinak.

Soňa: Já hrozně dobře znám to druhý pokušení. Pro mě ta poušť je samota. A já jsem si uvědomila, že to je chuť vylízt hodně vysoko a skočit a vůbec nemám chuť umřít, ale aby mě chytil. Já mám chuť provokovat, ať teda už něco udělá, ať už mě chytne.

LT: Anebo taky ne.

Soňa: Ne, to já bych neslyšela. To bych musela... já bych věřila, že mě chytne.

LT: To je ďábelský.

Soňa: Ten Bůh chytá, ďábel pokouší.

T: Jinými slovy ty v tom vidíš to pokušení k riskování? Že ten ďábel ti říká, teď skoč... a ta situace ti něco dává, ten prožitek toho risku s tím, že on tě zachytí? To je adrenalinový, tohleto. Jen abys vyzkoušela, co to udělá.

Soňa: Pro mě je to spíš o křiku.

T: Hele a kdybys měla říct, o čem je to dnešní čtení?

Soňa: Pro mě je to o obrazu o nahánění strachu, protože jsme ty hrozný, ale na druhý straně ten Ježíš, otevrou se nebesa a je tam obraz tý holubice...

T: Čili jinými slovy obraz strachu proti?

Soňa: Bezpečí.

T: O čem je to pro nás ten příběh?

Nela: Pro mě je ten příběh hodně o tom ďáblu, mě zaujal ten ďábel, o pokušení ďáblem.

Kateřina: Mně to připadá, že ten Ježíš se mohl dopustit nějaký voloviny a využíval k tomu záchránění od toho Hospodina.

T: Čili o čem to je?

Kateřina: O síle.

Soňa: O opravdovosti.

Ivoš: Že na to člověk není sám.

Lída: O pokušení.

Marcela: O jistotě, že Bůh dává tu jistotu.

T: O čem je to pro tebe? Tobě dává jistotu?

Marcela: Tak o pokušení.

LT: O realitě.

Petra: O pokušení.

Rita: O pokušení a síle.

Otylie: Pro mě je to opravdová vnitřní síla.

Klára: O rozhodnutí se pro dobro nebo zlo.

T: Pro mě je to příběh o obrácení a pokoře. Tam je totiž úplně úžasný, jak na začátku všichni nadávají, Jan Křtitel je hroznej, skutečně hnusnej, člověk sám si nadává, ostatní mu nadávají, to je ten Jan Křtitel. Pak přijde konečně zlom, tady je tím zlomem nějak ten křest, že jo a Ježíš jde na poušť, teď je na poušti a začínají dolíhat ti démoni. A pro mě je to tak jako úplně, jako když jsi sem přišla, tak ti všichni nadávali, pak jsi se konečně rozhodla, naposled ses napila, teď byl ten detox, démoni začali dolíhat a končí to zas docela dobře. Když vydržel, tak přišli andělé a obsluhovali ho. Tak dobrý, Kateřino, povídej.

Kateřina: Ale já nevím co.

T: Tak co tě tam zaujalo?

Kateřina: Mně přijde, že to je příběh o víře.

T: O víře v co?

Kateřina: V Boha.

T: Tam jako byl ten Ježíš, kdo věřil? Hele, jak je možný, že tam ale ďábel argumentuje Biblií? Oni se tam hádají a to je úplná biblistická soutěž. Jeden říká jeden verš a jeden řekne druhej.

Petra: No, mně to taky připadalo divný.

T: A o čem to je?

Lída: Podle mě to prožíval jako takovej vnitřní boj, že si to všechno myslel, ten Ježíš.

T: A jak to, že tam ten ďábel cituje Biblii?

LT: Mně to přijde normální, kolikrát i věřící si vybírají z té Bible, co se jim hodí. Klidně můžeš říkat dobrý slova s blbým úmyslem.

Soňa: To je jako když nemocnej člověk třeba mluví o zdraví. Sám je špatnej, ale...

T: Počkej, teď tomu nerozumím? Tam ďábel argumentuje Božím slovem...

LT: Protože to zní věrohodně.

T: No to je důvod, proč to dělá, to je asi pravda. Ale jak je to možný, že Božím slovem argumentuje ďábel?

Marcela: Je to ďábel, musí zkusit všechno.

Nela: Pokouší.

Lída: Podle mě prostě Ježíše napadají různý věci z Bible a hned si na to sám odpovídá jinýma, jak o tom přemýšlí.

Soňa: Já myslím, že on si ďábel dokáže vytvořit úžasný obrazy.

T: A děláte to taky? Že si třeba okecáváte různý věci?

Nela: No a zní to hrozně hezky.

Rita: Podle mě ten ďábel chce, aby mu uvěřil, tak k tomu použije všechny možný způsoby.

T: A ty jseš věřící?

Rita: Ne.

T: A co tě na tom tak rozčiluje?

Rita: Že to nemůžete pochopit! To je přece jasný, že když budu chtít tady Janu přesvědčit k něčemu, tak jí řeknu úplně všechno, jenom aby to udělala. Nebudu se ohlížet, jestli to je morální nemorální, správný nesprávný.

T: To je na tom právě hrozně zvláštní, že ten ďábel je najednou hrozně morální.

LT: No jasně, on neřekne, pojď do hospody, pojď si zničit játra, tady máš cirhózu, tohle neřekne, řekne, že mu jde o lepší věci.

T: O sociální obratnost, jseš sociálně úzkostná, tak já ti alkoholem pomůžu k lepší sociální obratnosti.

Nela: Ano, to je přesně něco takovýho, co jsem si já myslela, že třeba máme taky v sobě ty svoje dvě já, když to vezmu na to pití, tak jedno říká: Hele, pojď se trošičku napít, to ti neublíží a to druhé lepší říká, tytyty, nedělej to! Já to tak aspoň mám, že vždycky bylo něco takovýho jako šourání, hele, pojď se zkusit napít, ono ti to nic neudělá! Někdy je to lepší a někdy to horší já, myslím, že každý člověk s tím bojuje, s tím ďáblem.

T: Čili ty v tom pokušení na poušti vidíš to, co tady říkala Lída, že reálně to probíhalo tak, že Ježíš přišel na poušť a zažíval ve svém nitru boj, vnitřní boj s ďáblem. Že ho neviděl, ale že ho zažíval. A ty teď říkáš, že to je obraz každého z nás. Simono, ty taky bojuješ s ďáblem?

Simona: Já bojuju sama se sebou.

Klára: Rozhodně jo.

Otýlie: Já si taky myslím, že jo.

Petra: Mně třeba je sympatičtější ten ďábel. On to říká tak hezky, ale ten Bůh je strašně jako...

T: Ale to je hrozně ďábelský, ne? Že ten ďábel vlastně vypadá...

Petra: Sympatičtěji, protože to říká tak jako hezky, že vlastně se nic neděje, ale ten...

T: Ale z toho jde hrůza, ne?

Petra: Vůbec ne.

T: Ne, jo? Já to teď přivedu ad absurdum jo, holocaust, taky jim tak klidně říkali, musíte teď vyčistit národ od těch příšernejch židovskejch... taky to znělo docela slastně, jo. Mně z toho teda běhá mráz po zádech. A ty taky Simono, ne, žádný ďábel, to jenom já.

Simona: Ale sama v sobě, že se hádám sama se sebou třeba. Dvě moje já a ne ďábel.

LT: ??? že mi našeptává a já vím, že to taky pochází od ďábla, jo, to, že mluvíte o dvou stránkách.

T: Rita se teď otrásla, co se děje?

Rita: Mě teď napadlo, může Bůh pokoušet? A proč vlastně ďábel furt pokouší?

T: Zkus mít fantazii o tom.

Rita: Ne, já nemám fantazii.

T: Když říkáš já nemám, tak nechceš mít. Zkus ji mít.

T: Proč ten ďábel vlastně pokouší?

Rita: Asi z toho má radost.

LT: A proč z toho má radost? Kdybyste Janu přemluvila, aby šla s váma do hospody, co byste z toho měla?

Rita: Že v tom nejsem sama. Ale já jsem to brala, jako že jsem ďábel a musím dělat to zlo, proto bych měla radost, ne že Janu přemluvím, aby udělala něco špatného. Ale když mám reprezentovat to zlo, tak se mi to povede, tak z toho budu mít radost.

LT: Já kdybych byla ďábel a někoho svedla, tak bych měla radost, že nejsem tak špatná.

Otýlie: Že když svedu Janu, tak nebudu tak špatná jako ona. Že obě jsme špatný a nejsem v tom sama.

T: No, tak ještě něco?

Petra: Že vlastně ten ďábel ve mně je to zlo a ten Ježíš to dobro, že si vlastně člověk uvědomuje, co je dobrý a co je zlý.

T: A ty teď v podstatě říkáš: To, že jsem prošla osmičkou, může bejt dobrá věc v mém životě.

Petra: Tak určitě je dobrý, že si teď uvědomuju hodně věcí, který můžou nějak souviset s alkoholem, lidi kteří se na mě dřív nějak dívali, se teď na mě můžou dívat jinak. A pro mě, že asi se budu muset víc otvírat, že jsem hodně uzavřená, že nedávám city najevo, vůbec, ale city hlavně, emoce že nedávám najevo a vlastně to okolí mě vidí jinak, než jaká opravdu jsem.

Nela: Já bych taky řekla, že zlo je pro něco dobrý. Třeba zlo je u mě, že jsem se dostala sem na osmičku a já osobně bych sem dobrovolně nikdy nešla. A osmička mi dává věci, o kterých jsem třeba nevěděla, i o tom alkoholu. Já jsem si třeba nikdy nemyslela, že jsem alkoholička. A tady si člověk opravdu uvědomí, že alkoholičkou jsem a kdybych se sem nedostala, kdyby to zlo nebylo, tak bych třeba nikdy nedospěla k tomu, že alkoholička jsem. A ničila bych dál lidi kolem sebe, sebe...

LT: Ale to pití je zlo!

Nela: To pití je zlo, to je jasný, ale já jsem to myslela tak, že když už jsem třeba pila, jo, když jsem už v tom jela, tak že když jsem se dostala už sem na tu osmičku, tak že pro mě je zase to poznání, udělalo mi to nějaké dobro, nejenom to zlo. To poznání, že opravdu s tím alkoholem se musí bojovat a dělat něco se sebou.

T: Fajn, tak ještě něco? Kláro.

Klára: Mně tam přišlo takový trošku smutný nebo bezvýchodný, že Bůh to řekl jenom jednou, že je to jeho milovaný syn, ten Ježíš a ten ďábel ho tam pokouší několikrát a ještě se to stupňuje. Že je to takovej nepoměr, že se to zlo mnohem víc připomíná a mnohem víc stahuje na tu svojí stranu, než to dobro. Tady v tom příběhu aspoň.

T: Hele, a o čem je teda ten křest? On ho tam pokřtí ten Jan Křtitel, to je nějakej symbol... Jakej to má smysl, že ti lidi tam chodili a dávali se křtít? Když viděl, kolik farizeů a saduceů přichází ke křtu, co to je ten křest?

Nela: Očištění od toho zla.

Kateřina: No.

T: Dobrý, tak ještě Marcela.

Marcela: Tak já to беру jako že ďábel, když to vezmu na sebe, že mě přemlouvá k tomu pití.

T: Dobrý, tak pojďme to teď jakoby nějak shrnout, o co jsem bohatší, než jsem byla před dvěma hodinama? Máme tu příběh, nějaký zlo, jestli jsme objevili nějaký poznání? Já teda po té sedmičkové skupině jsem v tom viděl hlavně to nastartování té léčby, jo, nejdřív jim tam nadává, to tady i Otýlie říkala, že on ten Jan Křtitel je hodně drsnej a někdy ta drsnost může kápnout do noty a člověk se pak otřese a obrátí se, ale někdy můžou lidi utéct. A pak to očištění, přichází ta poušť a pokušení, což je těžký a nakonec to končí dobře. A mně tam zaujalo, jak tady padlo, že vlastně ten rozhovor s tím ďáblem je vlastně obraz i nás, že to je nějaká temná stránka v nás, která se projevuje hlavně v tom vyhladovění, když člověk zažívá těžkosti. A pro mě je to úžasnej obraz toho, co se v nás děje.

Nela: Já myslím, že mě to taky dalo tohle, že ten ďábel tam je, já si myslím, že v sobě toho ďábla mám a z té Bible jsem si vzala to, že opravdu to pokušení je velice silné, co se týká toho alkoholu a že budu muset na sobě ještě hodně hodně zapracovat, abych toho ďábla ze sebe vyhnala.

T: Ježíš musel odmítat třikrát, co?

Nela: To bude možná i víckrát.

Soňa: Pro mě je ten obraz holubice, toho Ducha svatého jako vyhlášení Božího Syna a pak, co je na tom pro mě ještě hodně důležitý, je ta pokušitelnost každého. Úplně každého prostě, natož moje, že i já v tom vyhladovění taky jsem pokušitelná vším možným a můžu si o tom mluvit sladkejma slovy, to umím.

T: Čili že člověk někdy nepozná ani, že na něj mluví ďábel, že.

Klára: Pro mě tam bylo takový povzbudivý, jak se to pořád stupňovalo, stupňovalo, to pokušení a pak najednou se to utlo, konec a přišli ti andělé a obsluhovali ho, tak to mám prostě jako nediskutovat, vydržet to až do konce, protože to jednou přestane.

Otýlie: Neusnout na vavřínech a mít neustále na paměti, že ten pokušitel se může někdy ukázat.

T: Zkus to říct v první osobě.

Otýlie: Že já neusnu na vavřínech a toho d'áblíka, kterej občas přijde, tak ho umět odpálit, abych byla čím dál čistější.

Petra: Já jsem bohatší o to, že se bráním novým věcem a zjišťuju, že vlastně sama sebe neznám.

LT: Na mě tam dneska hodně zapůsobil Jan Křtitel, ale já to teďka nedokážu nějak... nemám to dořešený, ale nějak se v něm vidím.

Marcela: Já to mám, že mám v sobě toho d'ábla, u mě je to ten alkohol a mně to dalo to, že to jde, říct mu prostě ne a neustoupit.

Ivoš: Já jsem si znovu uvědomil, že pořád s tím d'áblem musím zápasit.

T: Ten d'ábel nás tady dneska všechny hodně upoutal.

Soňa: Já bych naopak chtěla mít nějakýho Jana Křtitele, kterej by mi vždycky vynadal, když budu dělat něco špatnýho, aby mi vynadal, aby mi řekl, co dělám špatně a pak aby mě pokřtil, abych prožila to obrácení. A možná, že kdybych takovýho Jana Křtitele měla, tak bych tomu d'áblu víc odolávala.

T: My už tenhle příběh čteme roky a roky a shodli jsme se na tom, že ta motivace Jana Křtitele je dvojí. Buď to může dělat kvůli sobě, honit si triko, jakej je frajer a říkat lidem, jak jsou blbí anebo to dělal kvůli nim

Soňa: Já nevím, kdybych to dělala kvůli sobě, jestli bych jedla kobyly a žila na poušti a obětovala tomu všechn čas, kdy bych mohla dělat něco pro sebe...

Simona: Mně to dodalo naději, že jednou to pokušení skončí.

T: Andělé přijdou...

Kateřina: Já si myslím, že v každým z nás je takovej ten vnitřní hlas, ten d'ábel a já jsem si z toho odnesla, z toho závěru, mít takovou sílu vydržet.

T: Já jenom ještě k tomu, jak je tam na závěr ta představa, že přiletěli andělé a obsluhovali ho, tak mně se hrozně líbí taková představa posledního soudu, představte si sál, tam bude hudba, všichni ti andělé a svatí, uprostřed toho Ježíš v čele, všichni povstanou a on řekne, Nela přichází, ozve se potlesk, všichni budou volat bravo, bravo!

Nela: (smích)

T: A no tak řeknou, byla si bezva, občas si sice dala, ale jinak super! (smích) Já to tak trošku odlehčuju, protože jak jsme tu mluvili o té polemice d'ábel – Bůh, tak mě to hodně vyznělo přísně na sebe sama. A když se člověk nemá moc rád, tak zase spíš do toho spadne.

6. Etický přínos hagioterapie

Hlavním cílem mé práce byla snaha zjistit, jakým způsobem se biblické texty podílejí na léčbě závislých, jakým způsobem působí během jednotlivých sezení, zda rozbor jednotlivých postav příběhu může vést ke změně chování. Zda zamyšlení se nad biblickými texty napomáhá najít odpovědi na chyby ve vlastním životě. Čím hlubinně-analytický výklad Bible motivuje člověka k novému uvažování o sobě samém, o druhých, o životě a v neposlední řadě o Bohu. V této kapitole jsem se snažila shrnout všechny poznatky, které jsem k těmto otázkám získala.

6.1 Působení biblických příběhů v hagioterapii - nový pohled na Bibli

Výklad Bible, s kterým se setkáváme v církevním prostředí, probíhá většinou v rovině systematické rekonstrukce morálních, teologických a duchovních poučení, o kterých nás informuje biblický text. Výsledkem má být informace čtenáři či posluchači, co se v příslušné větě či části Bible říká, jaké informace odhaluje.

Práce s biblickým textem v hagioterapii vychází z toho, jak samotný text působí na čtenáře, nikoliv teoreticky, ale "zde a nyní". S takovým pojetím výkladu pracovali na sklonku antiky již zmiňovaní Otcové pouště. „Podle nich tedy může být Boží slovo vnímáno jednak jako síla, která způsobila Stvoření na počátku světa, ale také jako síla, která v tomto světě neustále působí. Vše, co se děje v lidském srdci pod vlivem Bible, všechny emocionálně afektivní stavy v mysli čtenáře, jsou založeny již v díle samém a jsou explicitně Bohem zamýšleny. Jsou oslovením konkrétního člověka živým Bohem, oslovením v jeho neopakovatelné životní situaci, o které ví pouze on sám a Bůh od stvoření věků.“⁹⁸

⁹⁸ <http://sweb.cz/hagioterapie>

Výkladem Písma se zabýval také Origenes, pro kterého nejsou důležitá fakta obsažená v Písmu, ale v Písmu zjevená nadčasová pravda. Domnívá se, že Písmo má stejně jako člověk tělo, duši a ducha. Podle této domněnky rozlišuje jeho trojí výklad. První je tělesný neboli historický, ve kterém jde o fakta a o správný význam slov. Druhý psychický neboli morální. Jde o morální interpretaci Bible, kdy Origenes ve všech biblických příbězích vidí mravní vzory. Tento výklad považuje všechny příběhy za obrazy a výzvy k jednání. Ve třetím duchovním neboli mystickým, který je pro Origena nejdůležitější, protože jde o hlubší význam textů, o možnost sjednocení s Bohem prostřednictvím biblických příběhů, které jsou považovány za obrazy cesty duše k Bohu, psychologicky řečeno za sebeuskutečnění. Tento výklad stejně jako hlubinně psychologický výklad Písma, s kterým hagioterapie pracuje, považuje všechny osoby a místa za obrazy duše, která je na cestě k Bohu.⁹⁹

Příběh se nastavuje jako **symbolické zrcadlo našim životním příběhům**, kdy se ponořením do děje příběhu noříme i do svého nitra, což nás přivádí k zamyšlení se nad sebou, svým životním příběhem, jaký byl, jaký je a jaký bude. Tuto zkušenost popisuji v následující kapitole.

6.2 Biblický příběh a příběh mého života

Příběh o uzdravení slepého vypráví o Ježíšově zázračném uzdravení chlapce, který byl od narození slepý (srov. Jan 9,1-41). Na tomto příběhu se pokusím ukázat, jakým způsobem se využívá výše popsaný výklad Písma, aby se došlo k stanoveným cílům hagioterapie a zároveň k odpovědím na cíle mé diplomové práce.

Práce s vlastními emocemi, dokázat je popsat, přiznat je sobě i ostatním: Emoce, které pacientky pocítují po přečtení příběhu jsou jak pozitivní – radost, nadšení, štěstí; i negativní – vztek, zloba. V následující diskusi o ději příběhu první z pacientek blíže hovoří o svých emocích, mezi kterými převažuje pocit radosti nad uzdravením člověka, ale i vztek na farizeje a rodiče uzdraveného. Terapeut se obrací na všechny přítomné ženy i stážistky, aby i ony sdělily, jak danou situaci vnímají.

Postupně se rozeberou všechny významné body příběhu. Pacientky se mají pokusit vžít do pocitů uzdraveného člověka. Nyní převažují spíše pocity strachu, bezmoci a obavy

⁹⁹ Srov. GRÜN, A. *Hlubinně psychologický výklad Písma*, s.8 -9.

z budoucnosti. Zde se nabízí první paralela na léčbu pacientek. Terapeut se pacientek ptá, zda ony samy nemají obavu ze svého uzdravení, stejně jako ji přisuzují člověku v příběhu. **Konfrontace reality s příběhem** pacientkám ukazuje, že sice nastoupily léčbu, ale vlastního uzdravení se z velké části vlastně bojí.

Druhá paralela příběhu je slepota. Terapeut se zajímá, co je slepota a jak ji vnímají jednotlivé pacientky. Názory jsou velmi rozdílné. Někdo vnímá slepotu jako velké utrpení, někdo jako příležitost být citlivější vůči okolí nebo vnímavější vůči přírodě. Na základě této výpovědi terapeut zapochybuje, zda Ježíš tomu člověku vůbec pomohl. Zda pro něj nebylo lepší dlít ve slepotě, než vidět a potýkat se s realitou. Opět vyvstává **analogie se závislostí**. Není vyléčení se z alkoholismu pro pacientky vlastně nevýhodné? Není lepší dlít ve slepotě alkoholového opojení než ve střizlivosti vidět svět takový, jaký je? Pacientky souhlasí, že jejich vyhledávání alkoholu je vlastně únik z reality, kterou nechtěly vidět. Samy pokládají otázku, zda jsou vůbec dost silné, aby abstinovaly, a tak realitu viděly bez pokřivení.

Silné emoce vyvolává diskuse o rodičích uzdraveného. Ti jsou vnímáni negativně, odmítli svého syna před farizeji, protože se báli jejich hněvu. Terapeut pokládá další otázku, zda je možné odpustit někomu, kdo zradí blízkého člověka ze strachu z trestu. Pacientky přemýšlí, jak se asi rodiče cítili, když se jich farizejové na syna vyptávali. Zda cítili více strach, než radost z jeho uzdravení. Jedna pacientka zapochybuje, že by rodiče měli hoča vůbec rádi, když jej nechávali žebrat na ulici. Terapeut se ptá pacientek na jejich vlastní rodiny, zda ony jim věří a podporují je v léčbě. *Všechny ženy se shodly na tom, že své blízké velmi zklamaly a ublížily jim.* Příběhy otvírají nové **možnosti kompenzace minulých provinění**. Ztotožnění s novozákonním pojetím viny, kterou lze psychologicky překonat lítostí a morálním obrozením; jimi jakoby člověk „zemřel“ svému pochybení a tím se své viny zprostil, ačkoli je z minulosti neodstraní.¹⁰⁰ Téma odpuštění hraje významnější roli u pacientek, které si do léčby přináší hluboká zranění, nezřídka způsobená nejbližšími členy rodiny.¹⁰¹ Některé jsou přesvědčeny, že je rodina v léčbě podporuje, některé tuto podporu u svých blízkých necítí. Vnímají z jejich strany spíše pochybnosti. Terapeut se ptá, co je vlastně ta podpora, kterou některé pacientky cítí. Jedna z pacientek říká, že je to vlastně chtění, touha rodiny po jejím vyléčení. Opět se ukazuje podobnost s příběhem. Rodiče se v příběhu ke svému synu hlásili, pokud nedělal problémy. Jakmile však nastaly, staví se rodiče k synovi zády. Terapeut vysvětluje, že tato forma lásky je nazývána láskou podmíněnou: „*miluji tě, když...*“ Dotyčný je

¹⁰⁰ FRANKL, V., E. *Vůle ke smyslu*, s. 28.

¹⁰¹ PITLACHOVÁ, K. *Psychologické aspekty hagioterapie*, s. 58.

milován tehdy, pokud splňuje představy okolí. Vyplývá na povrch, že za důvěrou rodin v léčbu pacientek se může skrývat jejich touha po klidu.

Následně se terapeut ptá, jak vůbec došlo k uzdravení. Ježíš přijde ke slepému a potře mu oči blátem utvořené ze své sliny. Vyšle hoča omýt se v řece, mladík poslechne a jde. Po omytí zjišťuje, že vidí. Radost z toho ruší drtivá realita, kdy je vyslýchán farizeji, čelí obvinění a nakonec je vyhnán ze synagogy. Když se to Ježíš dozvídá, jde za ním. Uzdravený jej přijímá a uvěří v něj. Jedná se vlastně o několik etap, k uzdravení nedochází naráz, ale postupně. Opět se nabízí paralela s realitou. Postavu Ježíše zde může představovat samotná léčebna nebo třeba konkrétní lékař. Někdo, kdo říká – *udělej tohle a uzdravíš se*. Pak přichází úkol pro pacientky, které se musí podřídít pravidlům léčebny a hlavně samy v sobě musí hledat cesty k uzdravení (*slepec bez pochybování vyslechne a jde k jezeru*). Dochází k jejich uzdravení, po kterém přichází odchod z léčebny a návrat do běžného života. To je spojeno se setkáváním se s lidmi (jejich otázky, podezřívání, nedůvěra) a povinnostmi (zaměstnání, rodina). To samé potkalo i hoča, když čelil podezírání ze strany okolí, farizejů a odmítnutí rodičů.

Návrat do reality představuje pro vyléčeného velkou zkoušku. Aby se mohl cítit cele vyléčen, musí v těchto situacích obstát. Jinak se může stát, že znovu upadne v nemoc – začne pít. V příběhu přijde za uzdraveným člověkem Ježíš. Je to setkání s někým, kdo mu podává pomocnou ruku a vede ho dál životem – stává se křesťanem. V běžném životě musí novou cestu nastoupit i pacientky. Prožily něco těžkého, uzdravily se a změnily. Proto se už nemohou vrátit do původního života, neboť jsou jiné. Proto mohou nastat v životě různé změny např. změna povolání, koníčků, ale i přátel. Vstupují do nového života, vyléčeného, vidoucího. Často musejí hledat nový smysl života.

Při terapiích často i lidé, kteří se prohlašují za ateisty, přijímají skutečnost zázraků v biblických příbězích. Na otázku, zda věří tomu, že se tento příběh vskutku stal, v této desetičlenné skupině sedm žen odpovědělo, že ano. Ježíše vnímají jako někoho vnitřně velmi čistého a dobrého, kdo pomáhá druhým, aniž by se ohlížel na nějaká pravidla (*o sobotě nepracovat*) či dokonce odměnu (*slepec byl chudý*).

V závěru sezení vyslovují pacientky své nejsilnější emoce, zážitek či myšlenku, na kterou je příběh přivedl. Nejčastěji hovořily o tom, že doufají, že budou stejně silné a odvážné jako onen chlapec a všechny překážky reality dokážou zvládnout.

6.3 Přínos biblického textu ve skupinové terapii

Hagioterapeutickým záměrem není formulace problémů, ale spíše „cvičné“ **zaujímání a přehodnocování postojů** k nim. Dále může skupinový proces posloužit vzájemnému potvrzení: „*tím, že porovnáváme naše vidění s viděním druhých. Ve skupinové terapii je toto vzájemné potvrzování také důležité. Často se stane, že člen skupiny upraví svůj zkreslený pohled, když zjistí, jak se na určitou významnou událost dívají ostatní.*“¹⁰²

Jedním z mechanismů uplatňujícím se při zpracování příběhu je projekce. „*Jeden člověk vidí své stránky (zvláště negativní) na druhém člověku, kterého nemá rád kvůli tomu, co nemá rád na sobě. Tak můžete odklonit konflikt tím, že požádáte jedince, aby mluvili o různých stránkách, ve kterých se podobají svému protivníkovi.*“¹⁰³ Této techniky využívá terapeut v hagioterapii jako prostředek reflexe a **přijetí odmítaného „já“** při jednostranném hodnocení charakterů postav.

Biblické příběhy s jednoznačně morálním podtextem mohou svádět spíše ke zdůrazňování pacientových chyb, omylů, provinění a jejich tragických důsledků, nedokonalosti a slabých stránek. Jejich prostřednictvím má být naopak docíleno, aby si pacienti potvrdili i své silné stránky a posílili své sebehodnocení. Terapeut proto nesmí zapomínat na uznání pacientových snah, záměrů a pozitivních příspěvků apod., aby **posílil pacientovu ochotu pokračovat** v celkové terapii a seberozvíjení i po skončení léčby.

„**Dodávání naděje** je pro pacienty v nemocnicích důležité, protože tam přicházejí často ve stavu naprosté demoralizace. Dokud pacient nezíská naději a motivaci k tomu, aby se zapojil do terapie, nedojde k žádnému pokroku.“¹⁰⁴ Nejúčinněji působí přítomnost lidí, kteří ještě nedávno trpěli podobně, ale našli východisko ze zoufalství. Nalezení takové paralely v probíraném příběhu bývá v hagioterapii nezřídka spojováno se závěrečným tvrzením účastníka, že mu sezení „*dalo naději*“.

¹⁰² YALOM, I., D. *Teorie a praxe práce se skupinou*, s. 554.

¹⁰³ NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost: Současné poznatky a perspektivy léčby*, s. 42.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 130.

6.4 Hagioterapie - metoda pracující s hodnotovou strukturou člověka

*„Psychický proces, v jehož průběhu se člověk vztahuje k realitě a určuje míru žádoucnosti (přitažlivosti či odpudivosti) subjektivně významných objektů a situací, nazýváme **hodnocením**. Předními kritérii hodnocení jsou stávající hodnoty a motivy. **Hodnotou** můžeme rozumět vlastnost, kterou člověk přisuzuje určitému objektu, situaci, události nebo činnosti ve spojitosti s uspokojováním vlastních potřeb a zájmů..“¹⁰⁵*

V důsledku sociálních změn a převratů dochází k rozpadu dosud platných sociálních norem a tím i k hodnotově normativní dezorientaci jedince. Nepřípravenost člověka na vhodné využívání volného času a z toho plynoucí nevhodné formy jeho trávení jsou v současné době podněcovány mimo jiné i absencí hlubšího životního smyslu, což vede spíše ke konzumaci života než k jeho naplnění, autor spojuje sblížující účinek alkoholu s nepřípraveností člověka.¹⁰⁶ Tímto se velmi přibližuje k *existencialistickému pojetí smyslu a hodnot*, z kterého vychází i hagioterapie: Bezcílnost, nuda a vyhýbání se odpovědnosti za utváření života může stát u kořene návyku na alkohol, který má tato prázdná místa zaplnit či přehlušit neklid, který jej provází.

„Otázku smyslu života můžeme těžko zevšeobecnit a vytvořit objektivní kritéria pro obsah životních hodnot a cílů, dávajících smysl. Můžeme však zkoumat způsob, jakým se člověk k hodnotám a cílům ve svém životě vztahuje. Pak o člověku, který našel smysl života, můžeme říci, že se pozitivně zavázal nějakému konceptu, který mu poskytuje životní rámec umožňující interpretovat a odvozovat od něho životní cíle.“¹⁰⁷

¹⁰⁵ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 90.

¹⁰⁶ Srov. SKÁLA, J. *...až na dno?: Fakta o alkoholu a jiných návykových látkách, Zneužívání a závislost*, s. 72.

¹⁰⁷ HALAMA, P. *Teoretické a metodologické přístupy k problematice smyslu života. Československá psychologie*. In: UHOLYEVA, K. *Hagioterapie*, s. 68.

7. Závěr

„Jednou z hlavních příčin problému drogové závislosti dnešní společnosti je materialistický způsob života, který nezná pravé ideály a není schopen dát lidské existenci hlubší smysl. Ani při svých ekonomických úspěších a spokojeném životě nejsou lidé schopni vidět v životě nějaký účel. Úspěšná kontrola drogové závislosti proto často vyžaduje základní přeorientování celého života daného člověka. Je třeba dát mu nový a hlubší smysl obrácením k pravým ideálům.“¹⁰⁸

Pokud bychom takto definovali příčinu vzniku závislostí a viděli řešení ve výše popsaných úkolech, je hagioterapie vhodnou metodou, jak těchto cílů dosáhnout.

Hagioterapii lze doporučit jako nástroj vhodný pro přesnější strukturování a verbalizaci problému, pro aktivizaci a zvýšení motivace ke změně, pro zvyšování realistického uvědomění sebe i svého okolí. Navzdory tomu, že výsledky jsou omezeny vlastním způsobem využívání biblických příběhů v hagioterapii v podstatě potvrzují závěry starších studií i sdělenou zkušenost jiných praktických odborníků, kteří k dosažení terapeutické změny využívají symbolických obrazotvorných prostředků.

Efekt jednotlivých faktorů (osobnost terapeuta, jeho profesní zaměření, další terapeutické techniky, kontext klinické léčby aj.), jejichž působení můžeme na hagioterapeutických sezeních očekávat, dosud nebyl doložen empirickými údaji a stále čeká na systematické prozkoumání. Pokud však není žádný z těchto faktorů vyloženě negativní, nepochybuji o smyslu využití hagioterapie při léčbě závislostí.

Bohužel se mi v mé práci nepodařilo najít vliv biblických textů na spirituální potřeby pacientů. Závěr zda jiný pohled na Bibli může vést k nalezení nového životního smyslu, který by vedl k hledání osobního Boha vyžaduje dlouhodobé sledování, osobní přístup k pacientům a jejich dlouhodobou spolupráci, což není možné. Nepochybuji však o dosažení zcela nového pohledu pacientů na Bibli.

Závěrem bych chtěla shrnout své přesvědčení o smysluplnosti využívání hagioterapie v PL Bohnice a potvrdit přínos pro pacienty, stážisty i samotného terapeuta. Všem zúčastněným stranám se otevírá možnost nového pohledu na životní osudy ostatních, možnost se k nim vyjádřit, zaujmout adekvátní postoj a v dialogu s ostatními hledat řešení osobních problémů a nejistot vlastního života.

¹⁰⁸ PESCHKE, K.,H. *Křesťanská etika*. s. 232 - 233.

8. Seznam literatury

- BERAN, J. *Psychoterapeutický přístup v klinické praxi*. Praha : Medicina H a H , 1992. ISBN 80-85467-43-7.
- BERGERET, J. *Toxikomanie a osobnost*. Praha : Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-7187-003-X..
- Bible. *Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Praha : Zvon, 1991. ISBN 80-7113-009-5.
- FROMM, E. *Budete jako Bohové: Radikální interpretace Starého zákona a jeho tradice*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1993. ISBN 80-7106-075-5.
- EDWARDS, G. *Záhadná molekula: mýty a skutečnosti o alkoholu*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-696-6.
- FRANKL, V., E. *Vůle ke smyslu : Vybrané přednášky o logoterapii*. 2. vyd. Brno: Cesta, 1994. ISBN 80-85139-29-2.
- GRÜN, A. *Hlubinně psychologický výklad Písma*. Praha : Česká křesťanská akademie, 1994. ISBN 80-85795-05-1
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
- HELLER, J., PECINOVSÁ, O., aj. *Závislost známá a neznámá*. Praha : Grada Publishing, 1996.
- HOSCHL, C., aj. *Psychiatrie. Učebnice pro vyšší zdravotnické školy*. Praha : Scientia Medica, 1997. ISBN 80-85526-64-6.
- KRATOCHVÍL, S. *Základy psychoterapie*. 4.vyd. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-657-8.
- KRATOCHVÍL, S. *Základy psychoterapie neuróz*. Praha : Avicenum, 1983.
- KVAPILÍK, J., SVOBODOVÁ, A. *Člověk a alkohol*. Praha : Avicenum, 1985.
- MATOUŠEK, O. *Potřebujete psychoterapii?* 2. rošíř.vyd. Praha : Portál, 1999. ISBN 80-7178-314-5.
- NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost: Současné poznatky a perspektivy léčby*. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-432-X.
- NEŠPOR , K., CSÉMY, L. *Léčba a prevence závislost*. Praha : Psychiatrické centrum, 1996.
- OEMING, M. *Úvod do biblické hermeneutiky: cesty k pochopení textu*. Praha : Vyšehrad, 2001. ISBN 80-7021-518-6.

- ONDOK, J.P., *Bioetika, biotechnologie a biomedicína*. Praha : Triton, 2005. ISBN 80-7254-486-1
- PESCHKE, K.H., *Křesťanská etika*. Praha : Vyšehrad, 2004. ISBN 80-7021-718-9.
- PITA, D. D. *Nezdravá závislost: Náměty pro pastorači*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-80-7192-377-X.
- PITLACHOVÁ, K. *Psychologické aspekty hagioterapie*. Diplomová práce. VŠ Masarykova univerzita Brno, katedra psychologie, vedoucí práce : PhDr. Vybíral Zdeněk, 2006.
- REMEŠ, P., HALAMOVÁ, A. *Nahá žena na střeše : Psychoterapeutické aspekty biblických příběhů*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-921-6
- SKÁLA, J. ...až na dno?: Fakta o alkoholu a jiných návykových látkách, Zneužívání a závislost, Praha : Avicenum, 1998.
- SMOLÍK, P. *Duševní a behaviorální poruchy*. Praha : Maxdorf, 2002.
- TONELLI, R. *Pastorale giovanile. Dire la fede in Gesù Cristo nella vita quotidiana*. In: Kaplánek, M. *Studijní texty Pastorače mládeže*, Praha : Salesiánská provincie Praha, 1999.
- UHOLYEVA, K. *Hagioterapie. Závěrečná absolventská práce*. Olomouc : Caritas – Vyšší škola sociální, 2001.
- VYMĚTAL, J. *Úvod do psychoterapie*. 2. aktual. vyd. Praha : Grada, 2003. ISBN 80-247-0253-3.
- YALOM, I., D. *Teorie a praxe práce se skupinou*. Hradec Králové : Konfrontace, 1999. ISBN 80-86088-05-7.

Časopisy:

- FIŠEROVÁ, M. Historie, příčiny a léčení drogových závislostí. *Postgraduální medicína*, 2000, roč. 2, č. 3, s. 17-18.
- HALAMA, P. Teoretické a metodologické přístupy k problematice smyslu života. *Československá psychologie*, 2000, roč. 1, č. 4, s. 216 – 236.
- ISENHART, C., E., SILVERSMITH, D., J. The Influence of Traditional Male Role on Alcohol Abuse and the Therapeutic Process. *Journal of Men's Studies*, 2005, roč. 3, s. 127 – 134. from ProQuest 5000 database.

- KŘIVOHLAVÝ, J. Biblioterapie. *Československá psychologie*, 1986, roč. 5, s. 472-478.
- LESCH, O., Gender-specific Differences in Alcoholism: Implications for Treatment. *Arch Women's Mental Health*, 2003, ROČ. 6, s. 253 – 258. from ProQuest 5000 database.
- REMEŠ, P. Bible a psychoterapie. *Psychologie Dnes*, 2000, roč.2, č. 2., s. 22-23.
- REMEŠ, P. Hagioterapie – nový směr psychoterapie. *Česká a slovenská psychiatrie*, 1998. roč. 4, s. 206-210.
- RICCIARDELLI, L., et al. Relation of Drinking and Eating to Masculinity and Femininity. *The Journal of Social Psychology*, 2006, roč. 138, s. 744 – 752.
- RIORDAN, R., WILSON, L. Bibliotherapy: Does it Work?, *Journal of Counseling and Development*, 1989, roč. 9. s. 506-508. from ProQuest 5000 database.
- SHARP, C., SMITH, J., COLE, A. Cinematherapy: Metaphorically Promoting Therapeutic Change. *Counseling Psychology Quarterly*, 2002.
- SCHNEIDER et al. Wishes and Expectations of Alcoholic Patients Concerning Their Therapy. Alcohol and Alcoholism. *Counseling Psychology Quarterly*, roč. 15, s. 269 – 276. from ProQuest 5000 database.
- STUHLÍKOVÁ, I., MAN, F. Motivační struktura alkoholově závislých v porovnání se vzorkem populace. *Československá psychologie*, 1999, roč. 43, s. 193 – 204.
- WARNEROVÁ, L. *The Myth of Bibliotherapy*. *School Library Journal*, 1980 s. 107 – 111. from ProQuest 5000 database.
- WEIJERS, H., G., et al. Gender and Personality in Alcoholism. *Arch Women's Mental Health*, 2003, roč. 6, s. 245 – 252. from EBSCO database.

Elektronické dokumenty:

- ANONYMNÍ ALKOHOLICI. Program uzdravování. *Dvanáctikrokový program*. Dostupné na WWW : <http://www.sweb.cz/aacesko>
- HOŠKOVÁ, K. Biblioterapie u dětí a mládeže. Dostupné na WWW: <http://www.phil.muni.cz/kivi/clanky.php?cl=65>
- MINAŘÍK, J. *Definice závislosti*. Dostupné na WWW: <http://www.odrogach.cz>
- Slovník cizích slov. <http://www.slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/biblioterapie>
- Slovník cizích slov. <http://www.slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/katarze>
- Psychiatrická léčebna Bohnice, Terapie v PL Bohnice dostupné na WWW : <http://www.plbohnice.cz>

REMEŠ, P. *Hagioterapie*. Dostupné na WWW: <http://sweb.cz/hagioterapie>
STUDIE EVROPSKÉHO MONITOROVACÍHO CENTRA PRO DROGY
A DROGOVOU ZÁVISLOST: *Rozdíly v užívání drog mezi muži a ženami*. publikováno
9.3.2005 Dostupné na WWW: http://www.drogyinfo.cz/index.php/onas/studie/evropska_skolni_studie_o_alkoholu_a_jinych_drogach.

9. Seznam příloh

- I. Dvanáct kroků v léčbě anonymních alkoholiků
- II. Soubor čtyřiceti biblických příběhů používaných v hagioterapii

10. Abstrakt

FRIEDLOVÁ, A. *Hagioterapie*. České Budějovice 2007. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, sociální etiky a etického vzdělávání. Vedoucí práce: Mgr. Jindřich Šrajer, Dr. theol.

Klíčové pojmy: alkoholismus, závislost, psychoterapie, hagioterapie, biblické příběhy

Práce se zabývá používáním biblických příběhů v PL Bohnice, kde tvoří součást terapie u lidí závislých na alkoholu a drogách. Před tím než je popsána tato metoda označovaná jako hagioterapie je v první kapitole práce uvedena problematika alkoholismu a jiných závislostí, právě z důvodu lepšího vhledu na hagioterapii. Dále se v práci věnuji psychoterapii, která tvoří nejdůležitější část léčby závislostí. Samotné metodě hagioterapie jsou věnovány následující kapitoly, zabývají se jejím vznikem, indikacemi, cíly, průběhem sezení Jsou zde také uvedeny dva záznamy konkrétních skupin, které demonstrují reakce žen na biblické příběhy. Hlavním cílem práce bylo zaměřit se na etický přínos této netradiční metody.

11. Abstract

Title: Hagiotherapy

Key words: alcoholism, addictions, psychotherapy, hagiotherapy, biblical stories

This project is concerned with biblical stories narrated in mental home Bohnice which is a part of therapy of drug addicts. First chapter is dedicated to alcoholism and other addictions then is described this method named hagiotherapy. I turn to psychotherapy which is the important part of therapy of addicts. Next chapters are dedicated to hagiotherapy itself. I describe origins, indications, goals and course of this method. I described two clinical cases of therapy groups where is presented the reaction of women to biblical stories. The main goal of my project is to target the ethical contribution of this unconventional method.

Příloha č. I

Dvanáct kroků - společenství Anonymních alkoholiků

Anonymní alkoholici je společenství mužů a žen, kteří se navzájem dělí o své zkušenosti, síly a naděje, aby mohli řešit svůj společný problém a pomáhat ostatním uzdravovat se z alkoholismu. Jedinou podmínkou pro členství je přání přestat pít. Nejsou tu žádné povinné poplatky. Společenství není spojeno s žádnou sektou, církví, politickou organizací či jakoukoliv jinou institucí; nepřeje si zaplést se do jakékoli rozepře, ani nepodporuje, ale ani neodporuje žádným programům. Prvořadým cílem je zůstat střízliví a pomáhat ke střízlivosti jiným alkoholikům.

„Dvanáct kroků“ je základem programu osobního uzdravení z alkoholismu. Dvanáct kroků představuje přístup k životu, který je pro většinu alkoholiků naprosto nový, mnoho členů má pocit, že kroky jsou praktickou nezbytností, pokud chtějí udržet svou střízlivost.

1. Přiznali jsme svoji bezmocnost vůči alkoholu - naše životy začaly být neovladatelné.
2. Dospěli jsme k víře, že síla větší než naše obnoví naše duševní zdraví.
3. Rozhodli jsme se předat svoji vůli a svůj život do péče Boha tak, jak ho sami chápeme.
4. Provedli jsme důkladnou a nebojácnou inventuru sami sebe.
5. Přiznali jsme Bohu, sami sobě a jiné lidské bytosti přesnou povahu svých chyb.
6. Byli jsme zcela svolní s tím, aby Bůh odstranil všechny tyto naše charakterové vady.
7. Pokorně jsme ho požádali, aby naše nedostatky odstranil.
8. Sepsali jsme listinu lidí, kterým jsme ublížili a kterým to chceme nahradit.
9. Rozhodli jsme se provést tyto nápravy ve všech případech, kdy situace dovolí, s výjimkou, kdy toto počínání by jim nebo jiným uškodilo.
10. Pokračovali jsme v provádění morální inventury, a když jsme udělali chybu, pohotově jsme ji přiznali.
11. Pomocí modlitby a meditace jsme zdokonalovali svůj vědomý styk s Bohem, jak jsme ho chápali, a modlili se pouze za to, aby se nám dostávalo poznání jeho vůle a síly ji uskutečnit.
12. Výsledkem těchto kroků bylo, že jsme se duchovně probudili a v důsledku toho jsme projevíli snahu předávat toto poselství ostatním alkoholikům a uplatňovat tyto principy ve všech svých záležitostech.

Příloha č. II

Soubor čtyřiceti biblických příběhů, využívaných během jednotlivých sezení hagioterapie. Příběh se čte jen jeden. Jsou seřazeny, tak jak je terapeut využívá během roku. Převzato od MUDr. Prokopa Remeše.

1. Stvoření Adama a Evy a pád člověka (Gen 2,4 – 3,7)
2. Pád člověka a vyhnání z ráje (Gen 3, - 24)
3. Spravedlivý Jób stíhán neštěstím (Job 1,1 – 2,15)
4. Kain a Ábel + stavba Babylónské věže (Gen 4,1 – 16 a 11,1 – 9)
5. Potopa světa (Gen 6,9 – 22 a 7,1 – 8,5)
6. Abrahám, Sára, Hagar, Izák a Izrael (Gen 21,1 – 22,19)
7. Josef a jeho bratři (Gen 37,2b -36)
8. Josef a Potífarova žena (Gen 39,1 – 23)
9. Počátek Mojžíšova života (Ex 18 – 2,21)
10. Mojžíš jedná s faraónem (Ex 5,1 – 6,1 a 6,6 – 9)
11. Přejít přes Rudé moře (Ex 14,1 – 14 a 21-31)
12. Dobyť Jericha (Joz 2,1 – 24 a 6,21 – 27)
13. Povolání Gedeonovo (Soud 14,1 – 15,6)
14. Samsonova svatba a smrt jeho ženy (Soud 14,1 – 15,6)
15. Samson a Delíla (Soud 16,3 – 31a)
16. Povolání Saula za krále a boj s Ámonovci (1 Sam 10,17-11,15a)
17. Saul v En-Dóru a Saulova smrt (1 Sam 28,4-25 a 31,1-5)
18. David a Bat-šeba (2 Sam 11,1-27)
19. David, Nátan a trest za hřích s Bat-šebou (2 Sam 12,1-25)
20. Amnón, Tamar a Abšalóm (2 Sam 12,1-25)
21. Nábotova vinice a smrt krále Achaba (1 Král 21,1-16 a 22,29-38)
22. Naamánovo malomocenství, Eliš a Géchazí (2 Král 5,1-27)
23. Jonáš a velryba (Jonáš 1,1-2,11)
24. Jonáš v Ninive (Jonáš 3,1-4,11)
25. Júdit a Holofernés (Júdit 7,20-32 a 12,10-13,10)
26. Daniel a krásná Zuzana (Přídavky k Danielovi 13,1-64)
27. Daniel v jámě lvové (Přídavky k Danielovi 14,3-42)
28. Narození Ježíšovo a král Herodes (Mt 1,18-2,23)
29. Zachariáš, Mariino fiat a narození Jana Křtitele (Lk 1,5-45,56-66)
30. Jan Křtitel, Ježíšův křest, pokušení na poušti (Mt 3,1-4,11)
31. Utišení bouře a uzdravení posedlého v Gerase (Mk 4, 34-5,20)
32. Ježíš a hříšnice, farizeus a celník (Lk 7,36-50 a 18,9-14)
33. Uzdravení slepého (Jan 9,1-40)
34. Podobenství o marnotratném synu, o Lazarovi a boháčovi (Lk 15,11-32 a 16,19-31)
35. Smrt Jana Křtitele (Mk 6,17-28)
36. Vzkříšení Lazara (Jan 11,1-44)
37. Mytí nohou, zrada apoštola Petra a Jidáše (Jan 13,1-11 a 18,1-27 a Mt 27,1-5)
38. Ježíš před Pilátem (Jan 18,28-19,16)
39. Ukřižování a Ježíšova smrt (Jan 19,17-42)
40. Máří Magdaléna a apoštol Tomáš (Jan 20,1-29)

